

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie
Studijní obor: Učitelství geografie

Bc. Miloslav Husák

Percepce krajinného dědictví a jeho ochrana – případová studie CHKO Kokořínsko.
Perception of Landscape Heritage and its Protection – Case Study of the Kokořínsko
Protected Landscape Area.

Diplomová práce

Praha 2011

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Zdeněk Kučera, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 13. 08. 2011

.....

Podpis

Děkuji panu RNDr. Zdeňku Kučerovi, Ph.D. za rady, připomínky a celkový přístup k vedení tvorby této práce.

OBSAH:

Seznam tabulek

Seznam grafů

Seznam obrázků

Seznam příloh

Abstract

1. Úvod.....	9
1.1. Cíle práce, hypotézy a výzkumné otázky.....	12
2. Krajinné dědictví a jeho ochrana.....	15
2.1. Pojetí krajiny.....	17
2.2. Pojem dědictví.....	18
2.3. Ochrana krajinného dědictví.....	19
3. Postup práce a použité metody.....	32
3.1. Postup práce	32
3.2. Použité metody.....	32
3.2.1. Vymezení zájmového území.....	33
3.2.2. Vymezení modelového území.....	34
3.2.3. Terénní šetření.....	38
3.2.4. Rozhovory a anketární šetření.....	39
3.2.5. Další metody použité v práci.....	42
4. Proměny zájmového území.....	45
4.1. CHKO Kokořínsko.....	45
4.2. Krajina a osídlení zájmového území ve dvacátém století.....	47
5. Percepce zájmového území.....	56
5.1. Obecné zhodnocení anketárního šetření.....	56
5.2. Vnímání krajinného projevu CHKO Kokořínsko a jeho symbolika....	60
5.2.1. Vnímání krajinného projevu CHKO Kokořínsko.....	60
5.2.2. Vnímání symboliky území CHKO Kokořínsko.....	66
5.3. Sídlo v krajině a krajina Kokořínska pohledem aktérů modelového území	70
5.3.1. Působení krajiny Kokořínska na aktéry modelového území	70
5.3.2. Krajinný projev Kokořínska v názorech aktérů modelového území	73
5.3.3. Přetěžování krajiny Kokořínska v názorech aktérů modelového území	75
5.3.4. Ovlivňování změn v krajině Kokořínska v názorech aktérů modelového území.....	80
5.3.5. Rozvoj obcí Kokořínska v názorech aktérů modelového území...	83
6. Závěr.....	85
7. Literatura a internetové zdroje.....	90
Přílohy.....	101

Seznam grafů:

Graf 1	Kategorie zastoupení ploch. CHKO Kokořínsko, roky 1948, 1990 a 2000.....	48
Graf 2	Index změny funkčního využití ploch, CHKO Kokořínsko, roky 1948, 1990, 2000.....	50
Graf 3	Vývoj počtu obyvatel a počtu domů v CHKO Kokořínsko mezi roky 1930 a 2001.....	53
Graf 4	Zastoupení mužů a žen. Anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011.....	58
Graf 5	Rozdělení respondentů věkových skupin. Anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011.....	59
Graf 6	Vzdělanostní struktura respondentů. Anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011.....	59
Graf 7	Nejčastější preference krajinného projevu u místních obyvatel a chalupářů. Anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011..	64
Graf 8	Preference krajinného projevu u místních obyvatel a chalupářů, anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011.....	65
Graf 9	Nejčastější uváděné symboly Kokořínska u místních obyvatel a chalupářů. Anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011..	72
Graf 10	Působení krajiny na její obyvatele. Anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen.....	72
Graf 11	Porovnání působení krajiny mezi obyvateli a zástupci obcí. Anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011.....	74
Graf 12	Otázka č. 5: Jak byste chtěl(a), aby v krajině, ve které se nachází Vaše obec, byly zastoupeny následující plochy.....	75
Graf 13	Otázka č. 6: Je podle Vašeho názoru krajina, ve které se nachází Vaše obec, přetěžována následujícími aktivitami.....	75
Graf 14		82
Graf 15	Otázka č. 8: jak podle Vás jednání níže uvedených aktérů ovlivňuje rozvoj Vaší obce?.....	84

Seznam tabulek:

Tab. 1:	Kategorizace makrostruktury krajiny podle databáze LUCC Czechia.....	43
Tab. 2:	Kategorie zastoupení ploch, CHKO Kokořínsko, roky 1948, 1990, 2000.....	49
Tab. 3:	Kategorie symbolů Kokořínska. Anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011.....	67
Tab. 4:	Jiné možnosti aktivit přetěžujících krajinu Kokořínska. Anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011.....	78

Seznam obrázků:

Obr. 1:	Vymezení CHKO Kokořínsko.....	11
Obr. 2:	Primární, sekundární a terciární struktura krajiny. Ronov pohledem od Skalky, srpen 2010.....	20
Obr. 3:	Místem s geniem loci je hrad Houska. Srpen 2010.....	21
Obr. 4:	Schéma ochrany přírody a krajiny v Česku podle zákona č. 114/1992 Sb.....	24
Obr. 5:	Kokořínský důl. Výhled z Hradska, listopad a říjen 2010.....	27
Obr. 6:	Vypůjčená dominant: Bezděz. V popředí sídlo Kruh, říjen 2010.....	28
Obr. 7:	Schéma památkové péče v Česku.....	30
Obr. 8:	Vymezení CHKO Kokořínsko na základě částí obcí (jako kategorie ČSÚ).....	34
Obr. 9:	Procentuální zastoupení domů trvalého bydlení.. CHKO Kokořínsko, rok 2001.....	36
Obr. 10:	Modelové území pro uskutečnění dotazníkového šetření.....	38
Obr. 11:	Znázornění reliéfu CHKO Kokořínsko.....	46
Obr. 12:	Pískovcové tabule prostoupené hlubokými údolími a roklemi. Libkovice, listopad 2010.....	47
Obr. 13:	Konkávní tvary vyvěřelých hornin dotváří krajinu Kokořínska. Vrátná hora, listopad 2010.....	48
Obr. 14:	Procentuálně vyjádřená změna rozlohy lesních ploch (zeleně) a ploch orné půdy (hnědě) v CHKO Kokořínsko, 1948 mezi lety 2000.....	48
Obr. 15:	Procentuální vyjádření změny počtu domů v CHKO Kokořínsko mezi roky 1950 a 2001.....	52
Obr. 16:	Náměstí vzniklé z potřeby rozšíření silnice I/9. Dubá, duben 2011.....	54
Obr. 17:	Severočeský roubený dům. Tubož, listopad 2010.....	55
Obr. 18:	Návratnost využitých dotazníků. Anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011.....	57
Obr. 19:	Kokořínské údolí u Harasova zarostlé planě rostoucí vegetací. Srpen 2010.....	61
Obr. 20:	Harmonické propojení přírody a díla člověka. Pavličky, duben 2011...	62
Obr. 21:	Pokličky. Jeden ze symbolů CHKO Kokořínsko, srpen 2010.....	70
Obr. 22:	Skály obnažené těžbou dřeva. V dole mezi Šemanovicemi a Vidímí, červenec 2011.....	76
Obr. 23:	Lokálně významná proměna v krajině (dílo okrašlovacího spolku Pšovka). Kaplička nedaleko Kokořína, říjen 2010.....	80

Seznam příloh:

Příloha 1	Širší územní souvislosti CHKO Kokořínsko.....	102
Příloha 2	Změna krajinného rázu během dvacátého století. Údolí Liběchovky, odbočka na Osinalice, r. 1930 vs. 2011.....	103
Příloha 3	Typy krajinných dominant podle Bukáčka a Matějky.....	104
Příloha 4	Obce CHKO Kokořínsko.....	105
Příloha 5	Srovnatelné územní jednotky CHKO Kokořínsko.....	106
Příloha 6	CHKO Kokořínsko. Krajinný pokryv, rok 2005–2011.....	107
Příloha 7	Vývoj počtu obyvatel a počtu domů, CHKO Kokořínsko, roky 1930–2001.....	107
Příloha 8	Památkově chráněná území CHKO Kokořínsko.....	108
Příloha 9	Dotazník pro anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011.....	109
Příloha 10	Vyhodnocení návratnosti využitých dotazníků anketárního šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen.....	113
Příloha 11	Tři nejuváděnější krajinné projevy CHKO Kokořínsko.....	114
Příloha 12	Tři nejčastěji uváděné symboly Kokořínska.....	115
Příloha 13	Nové logo CHKO Kokořínsko.....	116

Použité Zkratky:

EECONET
CHKO
UNESCO

Abstract

Protected Landscape Area is an area in which values are represented by the harmonious interconnection works of man and nature in one unit. Conservation and development primarily of these values is the mission of specially protected areas, which facilitates their administration. The territory of interest for this work is protected area Kokořínsko. The work evaluates on the example of Kokořínsko how different groups of participants, which are related with the territory, perceive the value of different landscape. The first group is designated as protected area administration, the second group are local residents representing permanently living participants in the area and the third groups are the occasional residents – cottagers. Last fourth group are then selected mayors of municipalities of the area. The selection of these groups corresponds to certain assumptions regarding the (potential) different perspective on the landscape and its development. The opinions of participants are manifested in perceptions of reflection in the management and reflected in everyday life. It has been investigated not only the view of individual participants who live in the landscape of the area, but also on its recent development.

Keywords: cultural landscape, landscape heritage, landscape protection, landscape character, Kokořínsko

1. ÚVOD

Cílem této práce je zjistit odlišnosti v tom, jak kulturní krajinu vnímají různé skupiny aktérů, a porozumět těmto odlišnostem v kontextu dalších zjištěných poznatků o vývoji krajiny vybraného území. První skupinou jsou místní obyvatelé (v grafech jako „místní“). Druhá zvolená skupina souvisí s projevy tzv. druhého bydlení. Lidé, kteří vedle svého domu či bytu vlastní a v určité pravidelnosti navštěvují další objekty sloužící k individuální rekreaci, v práci ponesou označení chalupáři. Zatřetí práci zajímá, jak kulturní krajinu chápou starostové (představitelé místní samosprávy). Zvoleným územím je CHKO (chráněná krajinná oblast) Kokořínsko (volněji jako Kokořínsko), které bude pro práci představovat území zájmové. Určitou pozornost je proto třeba věnovat i názorům lidí, kteří jsou se zdejší krajinou a jejím managementem spjatí přímo svou profesí, představitelům Správy CHKO Kokořínsko

Kokořínsko se často uvádí do spojitosti se zachovalou historickou lidovou architekturou (Škabrada 1999, s. 173, Baše 2006 či Marada 2009, s. 144). Významné zastoupení lidové architektury a druhého bydlení spolu souvisí. Fialová, Vágner (2005) zmiňují, že odsunem českých Němců se uvolnil bytový fond, v případě Kokořínska v atraktivním přírodním prostředí, které nepokrylo poválečné dosídlení. V průběhu poválečného vývoje se objekty dříve trvale obydlené proměnily v objekty druhého bydlení. V případě území Kokořínska docházelo k tomuto osvojení v 60. a 70. letech dvacátého století (Kolektiv autorů 1998, 37–38)¹. Právě převzetí opuštěných objektů v mnoha případech zachránilo mnohdy celá sídla a zasloužilo se o jejich uchování do dnešní doby (např. Jirousová, Marada 2005). Podle Fialové (2003) je CHKO Kokořínsko místem, kde chalupaření dominuje nad chatařením² (často v porovnání i s bydlením trvalým).

CHKO Kokořínsko je tedy územím v němž se setkávají a někdy i střetávají způsoby života trvale bydlících obyvatel a rekreantů (chalupářů). Podle Stibrala (2008) získávají lidé k hezkým a zajímavým místům citový vztah. Krajina (viz s. 17–19) sama pak může být podle Chromého (2009a, s. 111) jedním z tvůrčích aspektů identity člověka. Na druhou stranu mohou být mezi místními a rekreanty bariéry, které Vágner (2003, s. 105) popisuje jako „sociální vzdálenost“ a hovoří zde dále o „bohatých rekreantech na chudém venkově“. Představa „chudého venkova“ však v případě Kokořínska nemusí ve všech ohledech platit.

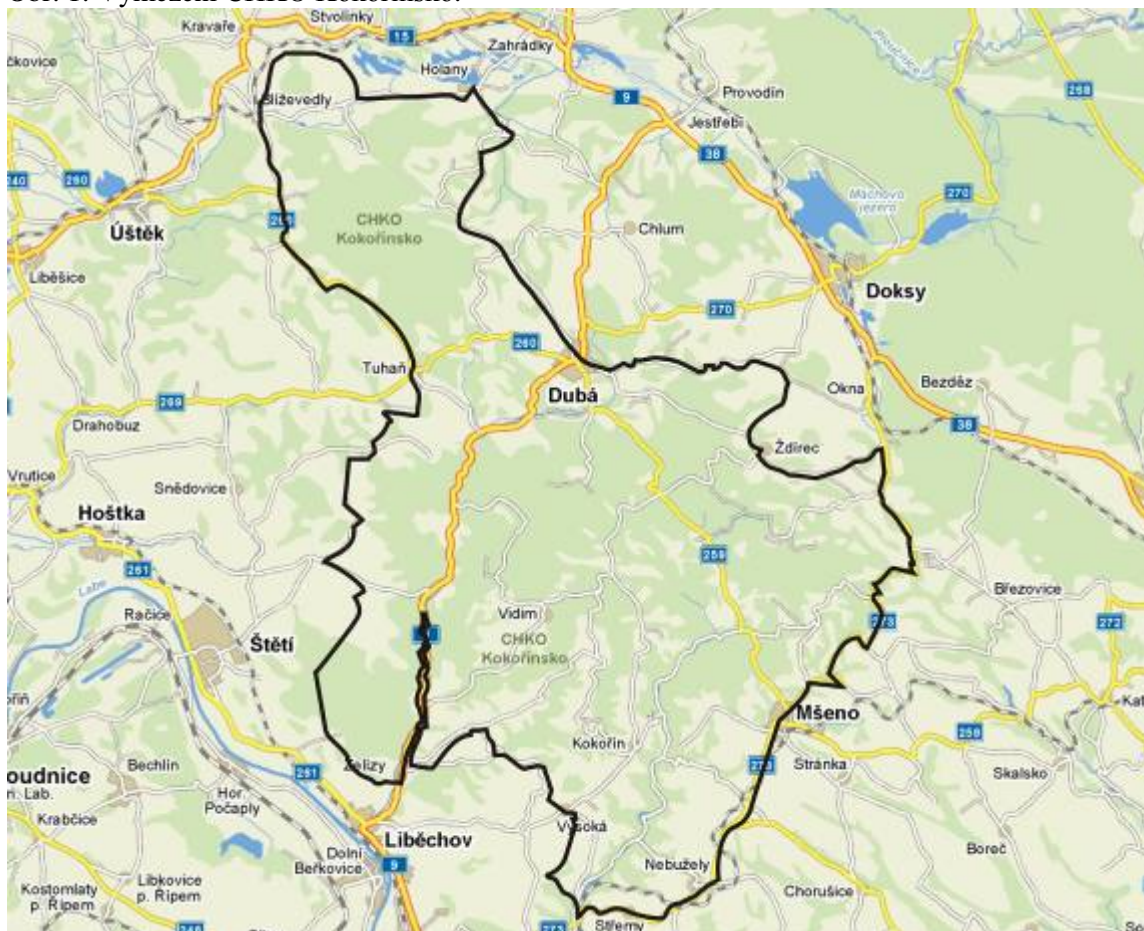
¹ Pod tímto označením je citován Plán péče CHKO Kokořínsko.

² Obecně lze říci, že chataření na rozdíl od chalupaření nevyužívá k individuální rekreaci objekty určené původně k trvalému bydlení, ale využívá objekty již s primární funkcí rekreační. Má však i další odlišnosti

O zdejší krajině hovoří různí autoři shodně bez ohledu na zaměření jejich publikací či příspěvků a vyjadřují se přinejmenším o její zajímavosti. Krajina Kokořínska je pěkná (Kříž 2004), malebná (Němec, Pojer, eds. 2007, s. 312), romantická (Novotná 2004, s. 4) a oslovovala lidi již dříve. Příkladem může být např. dílo Karla Hynka Máchy (Wágner 1996). Význam Kokořínska pro turistiku na přelomu devatenáctého a dvacátého století reflektují ve své divadelní hře Svěrák a Smoljak (1985). Z tohoto pohledu je tedy Kokořínsko územím velmi bohatým. Jeho bohatost spočívá nejen v prostém působení na pozorovatele samotného, ale také v hodnotách, které vedly k vyhlášení a současné existenci CHKO Kokořínsko.

Přínos práce shledávám především v pokusu o zhodnocení krajiny v perspektivě, kterou prozatím jiní autoři z řad studentů míjeli a zaměřovali se na její určité složky, ať se již jedná např. o geomorfologii (Vilímek 1984), krajinný pokryv (Spazierová 2008), vývoj využití ploch (Pavlíčková 2006), regionální rozvoj (Fučíková 2010), popř. cestovní ruch (Levá 2009) či identitu (Semian 2010). Důležitou složkou poznání reality sledované krajiny je v případě této práce osobní zkušenost. Přínosem je tedy právě propojení pohledu založených na názorech a postojových vyjádřeních vybraných aktérů osobním prožitkem téže krajiny.

Obr. 1: Vymezení CHKO Kokořínsko.

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů MAPY.CZ (bližší vymezení), České informační agentury životního prostředí (2010-2011a) (Česko, upraveno). a programu Quqntum GIS 1.5.0.

Pozn.: — hranice CHKO Kokořínsko, CHKO Kokořínsko. Širší územní souvislosti CHKO Kokořínsko znázorňuje příloha 1.

1.1. Cíle práce, hypotézy a výzkumné otázky

Práce si stanovuje tři základní cíle, jejichž řešení poukáže na určité neshody či shody ve vnímání kulturní krajiny Kokořínska. Budou vzájemně srovnány informace získané od uživatelů území (území vybrané k distribuci dotazníků, dále označované jako modelové území) a Správy CHKO. Obce svými názory reprezentují jejich starostové, v jiném případě jejich oficiální internetové stránky. Práce má tři hlavní cíle:

1. Porovnat představy obyvatel a názor Správy CHKO o území Kokořínska prostřednictvím poznatků o jejich interpretacích krajinného projevu a zjištění odlišností v symbolice zájmového území.

Prvním cílem práce je zjistit, jak zdejší specifickou krajinu, vnímají její obyvatelé a další aktéři. Které její součásti (v práci označované jako krajinný projev) považují za typické právě pro Kokořínsko? Práce se zabývá rovněž symbolikou území. Siwek, Bogdová (2007) upozorňují, že každý region je možné vymezit objektivním a subjektivním způsobem. Objektivní odlišení zájmového území je možné na základě jeho geomorfologie (jak to učinili např. Vysoudil a kol. 2006). Fyzickogeografické vymezení je podle Siwka a Bogdové (2007) obecně vymezením spíše objektivním. Zpracováním dat získaných pro účely práce je možné porovnat, zda je objektivně stanovené vymezení zájmového území (třeba pro účely ochrany přírody a krajiny) srovnatelné s představami a názory jeho obyvatel. Cílem je tedy zodpovědět na následující výzkumné otázky:

- a) V čem se liší preference krajinného projevu zájmového území vyjadřované místními obyvateli, chalupáři a Správou CHKO?
- b) Zaujímá krajina zájmového území stejnou či odlišnou symboliku v percepci jednotlivých výše zmiňovaných aktérů?

Pro příklad krajinného projevu lze stanovit hypotézu, že místní obyvatelé vnímají okolní krajinu jako přirozenou každodenní realitu, přesto si zvláště uvědomují alespoň některé její kvalitní hodnoty (např. estetické, kulturní, historické, hygienické). Naproti tomu chalupáři pohlíží na zdejší krajinu romantizujícím, poučeným způsobem a upřednostňují krajinné projevy, které zpestřují každodenní realitu města. Obce budou pomocí svých internetových stránek pohlížet na krajinu Kokořínska prostřednictvím jejich blízkého okolí, především turistických zajímavostí. Správa CHKO podá přehledný, ucelený a pohled na Kokořínsko v celé jeho rozloze. V otázce symboliky lze předpokládat,

že obecné symboly, jakým je např. hrad Kokořín, budou v povědomí všech sledovaných aktérů. Zvláštní přístup bude pro svoji funkci zastávat Správa CHKO.

2. Určit, jakým způsobem respondenti ohodnotí současnou podobu krajiny Kokořínska, jaké mezi nimi existují odlišnosti v názoru na zastoupení jednotlivých ploch, přetěžování a ovlivňování krajiny v okolí sídel modelového území. Zjištěné postoje se pokusí porovnat s názory starostů obcí a Správy CHKO.

Druhý cíl práce je zaměřen převážně na percepci a hodnocení činností probíhajících v území. Tento cíl je stanoven tak, aby porovnal potenciálně různé vnímání krajiny a aktivit v ní probíhajících, včetně jejich dopadů. Zajímá nás pak pohled aktérů „uvnitř“ území (místní obyvatelé, starostové obcí), tak pohled aktérů přicházejících z vnějšku (chalupáři). Zvláštní postavení zastává Správa CHKO. Získané informace nabídnou možnost pochopení vnímání krajiny Kokořínska na příkladě zhodnocení blízkého okolí sídel místních obyvatel a chalupářů. Respondenti zhodnotí svůj osobní dojem z okolní krajiny. Dále se vyjádří ke zhledu krajiny ve smyslu její krajinné mozaiky (jednotlivých ploch, např. lesní plochy) a k otázkám směřujících k ovlivňování krajiny, otázce jejího přetěžování a otázkám vedoucích k vyjádření názoru na rozvoj obce/sídla. Cílem je tedy zodpovědět na následující výzkumné otázky:

- a) Jakým způsobem se odlišuje osobní vztah ke krajině mezi určenými skupinami aktérů?
- b) V čem se shodují a v čem se míjejí názory v hodnocení zastoupení ploch?
- c) Jak se aktéři vymezují vůči aktivitám v krajině?
- d) Jaké lze nalézt shody, nebo odlišnosti v názorech aktérů na rozvoj jejich obce/sídla v rámci CHKO Kokořínsko?

Z pohledu místních obyvatel může Kokořínsko představovat atraktivní místo pro bydlení. Zároveň se lze setkat např. s projevy špatné dostupnosti služeb, dojížděky do zaměstnání, za vzděláním apod. Chalupáři jezdí na Kokořínsko za odpočinkem či setkáním s krajinou a dalšími lidmi. Odlišuje se tak nejen jejich o osobní vztah ke krajině, ale také názory na zastoupení ploch či přetěžování krajiny různými aktivitami. S opatřeními ze strany Správy CHKO určenými k ochraně přírody a krajiny budou shovívavější spíše chalupáři, než místní obyvatelé.

3. Porovnat hodnocení krajiny Kokořínska jednotlivými aktéry s vývojem zájmového území v druhé polovině dvacátého století.

Současný stav krajiny vnímají aktéři zájmového území v závislosti na jeho současné podobě. Lze se domnívat, že (nejspíše) místní obyvatelé vyjádří názor, ze kterého vyplyne, že preferují spíše stav odpovídající období první polovině dvacátého století. Cílem je tedy zodpovědět na následující výzkumné otázky:

- a) Je preference současných hodnot území mezi vybranými aktéry CHKO Kokořínsko shodná s uplynulým vývojem území a jeho současným stavem?
- b) Existuje shoda ve vnímání hodnot krajiny zájmového území mezi ochranou přírody a krajiny či památkovou péčí a míněním obyvatel zájmového území CHKO Kokořínsko?

Práce je rozdělena na dvě části. První z nich v úvodu seznamuje se zaměřením práce, jejími cíli, hypotézami a výzkumnými otázkami. Poté jsou s využitím dostupné literatury diskutovány hlavní v práci použité koncepty. V jednotlivých podkapitolách je vysvětleno pojetí krajiny, přiblížen pojem dědictví a diskutovány přístupy k ochraně krajinného dědictví. V kapitole třetí lze nalézt obecné shrnutí postupu vypracování práce a dále analýzy proměn a současného stavu modelového území prováděné nejen s pomocí dat Českého statistického úřadu či Databáze dlouhodobých změny využití ploch Česka (1848–2001) (dále Databáze dlouhodobých změny využití ploch), ale též terénního a anketárního, a vedených rozhovorů. Kapitulu ukončuje uvedení dalších metod použitých v diplomové práci. První část práce zakončuje kapitola čtvrtá charakterizující CHKO Kokořínsko jako takovou preferující vlastní analýzu vývoje území s využitím statistických dat Českého statistického úřadu, Databáze dlouhodobých změny využití ploch Česka a dalších materiálů (literatura, fotografie, vlastní šetření). V druhé části práce jsou diskutovány výsledky anketárního šetření. Úkolem závěrečného shrnutí je především konfrontace poznatků, kterých práce dosáhla.

2. KRAJINNÉ DĚDICTVÍ A JEHO OCHRANA

Práce se zabývá problematikou krajinného dědictví, za který pokládá současný stav krajiny. Příroda byla přetvářena člověkem a v některých částech Česka, jakou je např. CHKO Kokořínsko, se dochovala krajina, která je výsledkem vzájemného působení přírodních procesů a lidských aktivit ve stavu rovnováhy. CHKO jsou obecně vyhlášovány k ochraně tzv. krajinného rázu, tedy ochraně něčeho, čím jsou dané oblasti specifické, odlišné od jiných oblastí či území, a na základě čeho je stav dané krajiny uznán za hodný ochrany. Takovou ochranou je myšleno uchovávání či zlepšování dobrého stavu krajiny, jejího dědictví. Přesto lze též uznat, že krajinným dědictvím nejsou jen z pohledu ochrany přírody a krajiny, památkové péče či krajinářského zhodnocení kvalitní území, ale také území degradovaná či devastovaná (např. Vašků 1992). Krajinným dědictvím nejsou jen hmotné a viditelné části krajiny, s ní propojené předměty apod., ale také různé vzorce chování lidí a představy vtažené k určité krajině či jejím částem.

Základním materiálem hodnotícím území CHKO Kokořínsko je publikace Kolektivu autorů (1998). Ti na jedné straně objektivně zhodnocují území CHKO Kokořínsko včetně jeho vývoje. Uvedená publikace je praktickou ukázkou způsobu ochrany vymezeného území. Neobsahuje tedy teoretická východiska ke studiu krajiny a vyjádření názorů obyvatel zájmového území. Z literatury použité v práci je na místě uvést publikaci (Němec, Pojer, eds. 2007). Lze v ní nalézt inspiraci pro vypracování teoretické části práce. Ve své první partii se zabývá krajinou z teoretického pohledu, včetně pohledu její ochrany. Populárním způsobem zpracovává součásti krajiny jako je např. duch místa (genius loci). Z teoretického hlediska pohlíží na krajinu v širším významu, než který požaduje tato práce (např. vývoj osídlení, krajina a její umělci) a chybí vyjádření lidí, kteří v určité krajině, území, žijí, nebo je navštěvují. Druhá část publikace Němec, Pojer, eds. (2007) se věnuje národním parkům a CHKO Česka, čímž přináší cenné informace o území CHKO Kokořínsko a jeho srovnání s dalšími tzv. velkoplošnými zvláště chráněnými územími. Pro práci je hlavním cílem zjistit názory obyvatel na stanovenou problematiku, kterou je vnímání krajinného dědictví ve smyslu hmotného i nehmotného odkazu krajiny a její ochrany, mající též praktický vliv na život lidí ve vybraném území.

Těšitel, Kušová, Matějka a Bartoš (2005) se zabývali pohledem obyvatel biosférických rezervací. Přinášejí ukázkou způsobu výzkumu zaměřeného na názory obyvatel, kteří mají životní zkušenosti s managementem území v rámci ochrany přírody a

krajiny. Rovněž ukazují možný způsob vymezení zájmového/modelového území a způsob provedení výzkumu. Autoři svůj výzkum realizovali v porovnání s CHKO Kokořínsko na rozloze zřetelně větší, s vyšším počtem respondentů a s pomocí odlišných metod. Nynější práce nezkoumá socioekonomické podmínky obcí Kokořínska jako Těšitel, Kušová, Matějka a Bartoš (2005), ale soustřeďuje se spíše na odraz vlivu managementu Správy CHKO v názorech a percepci obyvatel modelového území.

Löw, Míchal (2003) přibližují problematiku krajinného rázu. Krajinný ráz je definován v zákoně č. 114/1992 Sb., přesto se k němu autoři staví z širšího pojetí a v publikaci představují též subjektivně zaměřené způsoby přístupů ke krajině. Jak vyplývá z práce Kučery (2010, s. 119–122) jedná se o jeden z možných přístupů k hodnocení krajinného rázu. K této publikaci se dále vyjadřuje Klvač (2009), který upozorňuje na nepřesnosti autorů (Löw, Míchal 2003) v kapitolách zabývajících se problematikou estetiky ve spojení s krajinou. Klvač (2009) kriticky hodnotí také zápisy z konference Tvář naší země – Krajina domova (např. Kolektiv autorů 2001), z nichž některé tato práce využívá jako zdroje informací. Některé ze zápisů z konference např. (Mazín 2001) jsou opravdu pouze jakým si volným zamyšlením nad krajinou. Na obhajobu je nutné dodat, že se jedná převážně o autory, kteří se vzhledem ke svému profesnímu zaměření krajinou alespoň částečně zabývají. Ať již se jedná o názory pracovníka Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky (Plesník 2001), autora zabývajících se územním rozvojem (Blažek 2005) či publikujících o krajině populárním způsobem (Cílek 2005).

Další publikací významnou pro tvorbu práce byla práce Skleničky (2003). Jedná se především o přehledný informační zdroj pohlížející na krajinu nejen skrze její plánování, což je její hlavní zaměření publikace, ale také neempirickým pohledem, což je důležité právě v pohledu ochrany krajiny, krajinného rázu. Jak o problematice hovoří Cílek (2002), je těžké ochraňovat hodnoty, které nejsou finančně ocenitelné, přestože mají významný vliv na člověka a v jeho životě zastávají důležité místo. V této práci se právě proto vedle sebe nalézají úryvky ze zákonů a teoretická východiska týkající se např. vnitřního vztahu člověka a krajiny.

Krajina, její estetické a další hodnoty, souvisejí na jedné straně s identitou krajiny (krajinný ráz), na straně druhé s identitou lidí. Identita, jako samostatná problematika, není v této předmětem výzkumu, přestože je úzce spjata s problematikou krajinného dědictví. V širším kontextu přístupu ke krajině se publikace Heřmanové, Chromého a kol. (2009) přibližuje potřebám práce a jejího zaměření. Ve svých kapitolách přehledně zpracovává

souhrn informací týkající se problematiky člověka a jeho nejen subjektivního vztahu ke krajině (Chromý 2009a,b), v kontextu dalších kapitol přináší teoretická východiska studia krajiny a jejího dědictví (Kučera 2009a).

Oblast Kokořínska se stala objektem zájmu diplomových prací zaměřených na problematiku geomorfologie (např. Vilímek 1984), nebo nejnověji se ve spojitosti s cestovním ruchem se stalo zájmovým územím pro Levou (2009). Práce Levé (2009) se částečně shoduje s touto prací ve způsobu výzkumu. Obě práce využívají anketární/dotazníkové šetření pro získání přehledu o názorech lidí v zájmovém území, vycházejí z rozhovoru s ing. Pořízkem a pracující s názory starostů obcí Kokořínska. Levá (2009) se rozdílně zaměřuje na respondenty/návštěvníky dvou míst Kokořínska, hradu Kokořín a hradu Houska, a nezabývá se problematikou druhého bydlení v kontextu dalších aktérů zájmového/modelového území. Dalším autorem zabývajícím se Kokořínskem je Valenta (2008). Pohlíží na Kokořínsko pohledem dramatičnosti, scéničnosti a divadelnosti, zkoumající krajinu pohledem divadelníka (tento přístup zmiňuje také Kučera 2010). Slova scéna, scénérie používaná Vorlem (2005) jsou v porovnání s Valentou (2008), zabývajícím se také dramatickou výchovou a scénologií mimodivadelních jevů, v obrácené významové pozici, čímž se projevují časté rozkoly při interpretaci problematiky krajiny.

Práce nemá docílit širokého teoretického popisu problematiky krajiny (jako Kučera 2010), ani celkové charakteristiky zájmového území (Kolektiv autorů 1998). Má přinést poznatky o názorech vybraných skupin lidí, kteří jsou více či méně s krajinou Kokořínska spjati.

2.1. Pojetí krajiny

Krajina jako taková bývá definována různými způsoby, často metaforicky. Sádlo (1998) ji označuje za interpretovaný text, Gojda (2000), popř. Alumäe, Printsmann a Palang (2003), jako palimpsest³. V některých případech je krajina personifikována (Sádlo, Pokorný, Hájek, Dreslerová a Cílek 2008, s. 233–235). Kučera (2009a, s. 156) vymezuje tři přístupy ke studiu krajiny (také např. Lapka 2008, s. 41). V prvním případě představuje krajina pozorovanou scenerii (zdůrazňuje např. Valenta 2008, s. 19–64 či jiným způsobem Granö 1929), v druhém vymezené území nebo region, v třetím případě pak specifický celek (např. Selman 2006) se zahrnutím časového rozměru, který ji dále přičítá také např. Germundsson (2005). Definic a přístupů je mnoho. Sklenička (2003, s. 8) píše, že pro

³ Opakovaně přepisovaný pergamen, kdy starý text může částečně ovlivňovat text nový.

hodnocení krajiny je nutné vycházet z účelu, jakým na ni chceme pohlížet a pro tento účel zvolit vhodnou definici. Antrop (2006) poukazuje na tři různé směry v přístupu ke krajině, ze kterých má každý svoji koncepci, priority a metody. Ve výzkumu krajiny tak od sebe odděluje vědy přírodní, které reprezentuje krajinná ekologie, vědy aplikované (např. územní plánování) a vědy kulturní, mezi něž zařazuje humánní geografii⁴. Na určení krajiny se podílejí také subjektivní pozorování a zkušenosti, které se uplatňují při její analýze (Antrop 2006). Jak uvádí Claval (2004), krajina je objektivní syntézou „geo-ekologických“, prostorových a scénických vlastností. Podle Antropa (2006) je určena nejen svými vlastnostmi a hodnotami, ale také kontextem, ve kterém se nachází. Při tom není jen součtem svých jednotlivých částí, ale jedinečným celkem odlišné hodnoty a vlastností, který není jednoznačně analyzovatelný objektivními kvantifikačními metodami. Kučera (2010, s. 95–105) rozděluje přístupy ke krajině na směr kriticky-humanistický a empiricky-pozitivistický. Humánní geografii Kučera (2010b, s. 76–115) zařazuje mezi kriticko-humanistické vědy, mezi empiricko-pozitivistické pak krajinnou ekologii. V jejím pohledu má krajina v různém měřítku funkci vzájemného ovlivňování v prostoru vymezených ploch představovaných ekosystémy (Forman a Godron 1993, s. 18–19). Krajinu lze považovat za natolik složitý a komplexní systém, že její celkové hodnocení vyžaduje mezioborový přístup (např. Antrop 2006 či Němec, Pojer, eds. 2007).

Chráněné krajinné oblasti jsou definované zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (dále zákon č. 114/1992 Sb.), ve kterém se v § 3 nalézají také definice krajiny, a proto se nabízí tato definice jako výchozí. Ze znění definice krajiny uvedené v zákoně č. 114/1992 Sb. („krajina je část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky“) lze předpokládat vzájemné propojení všech složek krajiny jakéhokoliv původu. Přesto je v něm samotná podstata krajiny určena přítomností vzájemně spjatých ekosystémů na jedné a civilizačních prvků na straně druhé, bez vyjádření možnosti subjektivního pohledu jednotlivce, nebo skupin. Löw, Míchal (2003, s. 526) vysvětlují pojmy uvedené v zákoně. Vznik reliéfu přikládají přírodním procesům, ekosystémy chápou jako výsledek interakce člověk – příroda a civilizační prvky jako výtvar lidských generací. Lipský (2000, s. 6) říká, že krajina v sobě odkaz lidské činnosti nést nutně nemusí. Takovou krajinu označuje jako krajinu přírodní. V případě, že tento odkaz v sobě nese, je krajinu kulturní, ve které člověk

⁴ Anglo-americkou (humánní) geografickou školu považuje Kučera (2009b) v současné době v Česku za jednu z nejuznávanějších geografických škol tohoto zaměření

zastává roli rozhodujícího krajinotvorného činitele (Lipský 1999, s. 14). Zákon č. 114/1992 Sb. tedy hovoří o krajině kulturní. Zmíněný pohled na krajinu lze skrze propojení prvků přírodních a kulturních považovat za holistický, jak ukazuje Kučera (2009b) na příkladu krajinné ekologie. Keisteri (1990 in Semm, Palang 2003) přiřazuje holistickému pohledu na krajinu nejen její přírodní, kulturní složku a jejich propojení, ale také určitý nekvantifikovatelný aspekt.

Ve smyslu krajiny ovlivněné člověkem používá Lipský (2000) termín sekundární struktura krajiny. Podle Löw a Míchala (2003, s. 111–112) vychází sekundární struktura ze struktury primární, je výtvorem člověka a nástupcem v dominanci na úkor struktury primární, na které je zároveň závislá a je jí omezena. Terciární krajinná struktura je paralelní k strukturám ostatním. Je spojena s hmotnými výtvoři člověka, které vznikly z nemateriálních potřeb společnosti s především symbolickým významem (Löw, Míchal 2003, s. 112) (viz obr. 2). Tento význam se může postupem času změnit. Semm, Palang (2003) uvádí, že minulé významy bývají zapomenuty a nová interpretace vychází ze současných potřeb, dochází k významovému posunu. Mazín (2005) hovoří o krajině jako nositelce duchovních hodnot a ty nazývá jejím čtvrtým rozměrem, souvisejícím s pocity, které jsou u každého člověka jedinečné. Tento rozměr nazývají Sádlo, Pokorný, Hájek, Dreslerová a Cílek (2008, s. 234–235) *genius loci* (viz obr. 3).

Od 1. října 2004 se pro Česko stala závaznou Evropská úmluva o krajině (dále Úmluva). Z hlediska Úmluvy znamená krajina „část území, tak jak je vnímána obyvatelstvem, jejíž charakter je výsledkem činnosti a vzájemného působení přírodních a/nebo lidských faktorů“. Obdobně jako je tomu u zákona č. 114/1992 Sb. je také v Úmluvě přítomno plošné vymezení již ne na základě tvaru části zemského povrchu, ale abstraktněji jako část území, jehož charakter je určen procesy. Vyjadřuje se tím proměnlivost krajiny, o které se zmiňuje také Plesník (2001). Úmluva uvedením vzájemného působení zmíněných faktorů popisuje krajinu jako kulturní, jejíž aktuální stav Kučera (2010, s. 115), popř. Weber a Novotná (2005) či Lipský (2005) pokládají za odpovídající společenským a kulturním normám dané společnosti. Od zákona č. 114/1992 Sb. se Úmluva liší tím, že zahrnuje vnímání krajiny obyvatelstvem⁵ Kučera (2010b, s. 136) pokládá dále za důležité

⁵ Kučera (2010b, s. 136) upozorňuje na význam odlišného překladu „people“ do českého jazyka jako obyvatelé nebo lidé, kdy první zmíněná možnost překladu (obyvatelé) navozuje dojem, že se krajina týká pouze lidí v ní žijících, druhý výraz (lidé) má význam širší.

také zahrnutí veškeré krajiny jakékoliv hodnoty a stavu, které jsou v holistické perspektivě Úmluvy, za jakou ji považuje např. Plesník (2001), důležitým rozměrem jejího pojetí krajiny. Holistický pohled Úmluvy je podle Lipského (2010) zároveň antropocentrický. Kučera (2010, s. 135–136) přičítá Úmluvě otevřenost a možnost volné interpretace, dále upozorňují, že takto pojatá krajina (mimo další) přímo přispívá k vytváření místních kultur, je součástí přírodního a kulturního dědictví a vychází z předpokladu krajiny jako přirozeného dědictví všech lidí, což v rámci Česka zákon č. 114/1992 Sb. neuvádí. Úmluva podává (kulturní) krajinu holisticky, antropocentricky, bere v úvahu její význam pro kulturní dědictví společnosti a zároveň respektuje individuální pohledy každého člověka, čímž se z krajiny stává také relativní pojem. Takový vjem krajiny je východiskem této práce.

Obr. 2: Primární, sekundární a terciární struktura krajiny. Ronov pohledem od Skalky, srpen 2010.

Zdroj: Autor.

Pozn.: Na pozadí primární struktury (reliéf) se uplatňuje struktura sekundární (pole, les, elektrické vedení). Terciární strukturu představuje pozůstatek křížku.

Obr. 3: Místem s *geniem loci* je hrad Houska. Srpen 2010.

Zdroj: Autor.

Pozn.: Genius loci hradu Houska připisují i jiní autoři (např. Valenta 2008, s. 79). Důvod založení hradu a jeho původní význam není dosud znám.

2.2. Pojem dědictví

Jako dědictví lze označit takové hmotné a nehmotné odkazy minulosti, které společnost uznává jako významné a hodné předání dalším generacím. Podle Kučery (2009a, s. 164) lze na dědictví pohlížet z více pohledů např. podle šíře jeho významu (globální, regionální, lokální), původu (naše, cizí), povahy (hmotné, nehmotné) a pohledů dalších. Zároveň podotýká, že dědictví nemusí být hodnoceno pouze kladně. Vymezení pojmu dědictví vždy bude nejednoznačné, neboť při něm hrají roli zkušenosti a hodnoty, které určují, co je dědictví. Organizace spojených národů pro vzdělávání, vědu a kulturu (UNESCO) hovoří o dědictví přírodním a kulturním, které je výjimečné v globálním měřítku a je určené všem obyvatelům planety. Pohledem organizace UNESCO je dědictví odkazem minulosti, který je prožíván v současnosti a je určen pro budoucí generace (Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, dále Úmluva UNESCO). Krajina má stále větší význam jako specifická forma dědictví jak na úrovni globální, tak i úrovni lokální. Vedle světově uznávaných míst existuje bezpočet míst v rámci menších územních celků (např. vesnice), jejichž význam spočívá především v přirozené důležitosti pro místní obyvatele (Zajoncová 2008). Aspekt této důležitosti se často s aspektem k dědictví jako odkazu míjí. Jak uvádí Pecina (2005), v mnoha případech lidé z míst, která mají určité hodnoty, tyto hodnoty nepocítují, nebo je nedokážou odhalit. Poté záleží na

společnosti, jakým způsobem se k těmto hodnotám a jejich existenci a stavu postaví. Úmluva UNESCO vnímá dědictví ve dvou složkách. Jednak ve složce kulturní, představující především výtvoř člověka, ale také výtvoř, jejichž autory je jak člověk, tak příroda, a ve složce přírodní, představované částmi biotickými i abiotickými. Obě tyto složky propojuje v anglosaském pojetí označení heritage (dědictví), pro které je význačné, že samotné dědictví je vnímáno ve vzájemném kontextu, v kontextu krajiny (Zajoncová 2008, s. 3–4). Pojetí dědictví ve smyslu „heritage“ se blíží svojí koncepcí Úmluvě. Úmluva spatřuje krajinu skrze její přírodní a kulturní složku jako jeden celek a představuje tedy jak základní složku přírodního a kulturního dědictví, tak základní prvek bohatství všech. Složky dědictví nejsou úmluvou považovány za statické, ale dynamické a jejich uvědomělý rozvoj je povinností nejen společnosti jako celku, ale též každého jednotlivce.

Způsob ochrany, managementu a plánování krajiny je podle Heřmanové (2009, s. 180–183) do jisté míry definován stavem a směrem vývoje dané společnosti. V Česku není na krajinné dědictví pohlíženo jednotně ve smyslu Úmluvy. Jednou z možností je pohlížet na ochranu krajiny prostřednictvím tří přístupů, které se v Česku uplatňují. První zastupuje Ministerstvo životního prostředí, druhý Ministerstvo kultury. Třetí přístup odpovídá procesu územního plánování na nejvyšší úrovni v kompetenci Ministerstva pro místní rozvoj (např. Kučová 2006). Zákon č. 114/1992 Sb. spatřuje krajinné dědictví ve složce přírodní, zastupované živou i neživou přírodou, a složce kulturní (např. krajinný ráz) a jako hodnotné vyznává pojmy jako ekologická stabilita, přírodní a estetické hodnoty a také např. využitelnost krajiny. Z pohledu zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů (dále Památkový zákon) jsou dědictvím krajiny kulturní památky či jejich soubory, které jsou podle něj zároveň nenahraditelným bohatstvím státu. Z hlediska územního plánování (zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, dále Stavební zákon) je dědictví chápáno jako předmět ochrany, obdobně jako u výše jmenovaných zákonů, ve veřejném zájmu na úrovni obce, jako součást i podmínku udržitelného rozvoje. Jednotlivé přístupy ochrany krajiny rozebírá podkapitola Ochrana krajinného dědictví.

Jestliže lze kulturní krajinu jako celek (Úmluva) či skrze jednotlivé části (např. Němec, Pojer, eds. 2007) označit za dědictví či bohatství, je na místě vymezit pojem kultura. Pojem kultury ve vztahu ke krajině (kulturní krajina, viz s. 18) je odlišný od významu kultury obecně. Za kulturu je možné považovat vše, co lidstvo vytvořilo během svého vývoje, ať se již jedná o výtvoř hmotné či nehmotné. V případě tradiční kultury je

důležitá provázanost s podmínkami území, s níž je spjata a je jí připisován také vznik identity různé územní úrovně (Chromý 2009a, s. 14–18). Zemánek (2003) se ve svém příspěvku zaměřuje na lokální kulturu v podmínkách českého venkova a pro tyto účely uvádí definici kultury, ve které kultura představuje „jedinečnou a unikátní konfiguraci artefaktů, idejí, norem, modelů a kulturních vzorců typických pro určitou společnost nebo sociální skupinu“ (s. 125). Lokální kultura zahrnuje prvky lidové kultury i obecnější kultury populární a má svoji materiální (stavební památky, hmotné předměty spojené s nehmotnou kulturou, dále např. kulturní sál) i nemateriální (obecný způsob života náboženský a spolkový život, zvyky a oslavy) stránku, které od sebe v mnoha případech nelze oddělit. Přitom se dá říci, že místní kultura každé vesnice, města je jedinečná (Zemánek 2003).

2.3. Ochrana krajinného dědictví

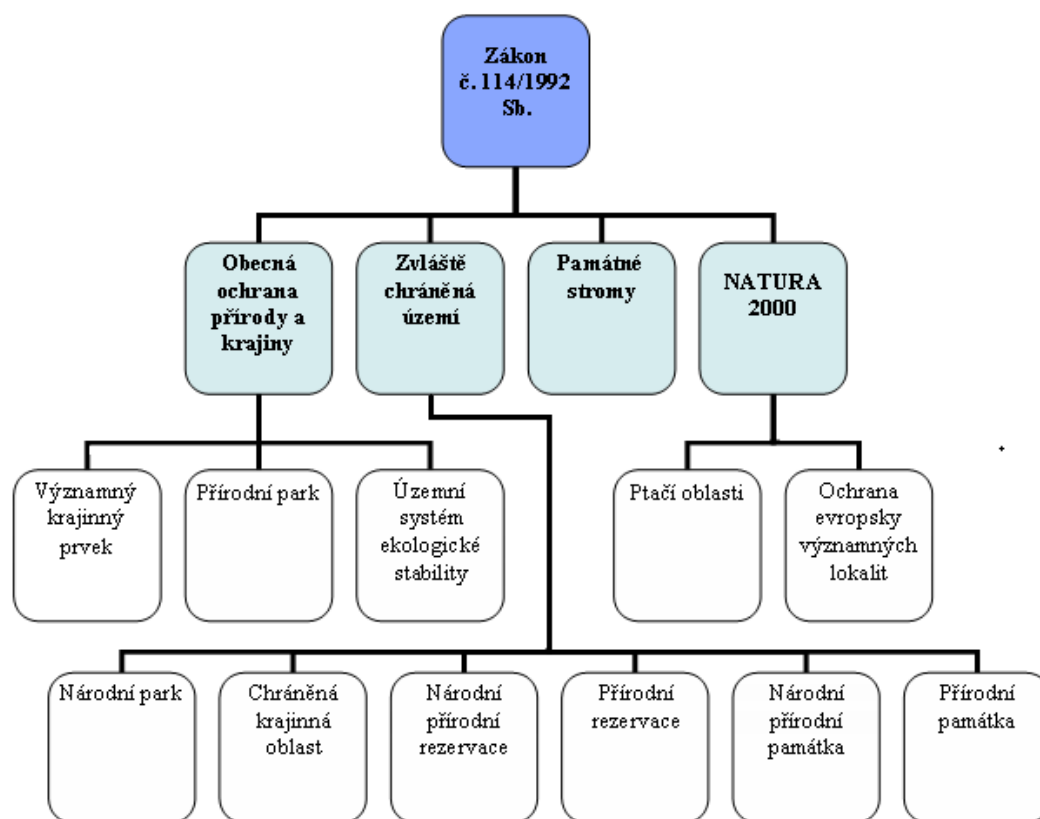
Podle Mlčocha (2000) je krajina jedním z nejvýznamnějších odkazů naší minulosti. Kolektiv autorů (2007, s. 180–191) a obdobně, byť širěji a obecněji Hrnčiarová, Zavara, Mackovič a kol. (2009, s. 202–256) přičítají ochranu krajiny v Česku zejména Ministerstvu životního prostředí, v jehož zájmu je ochrana přírody a krajiny, dále Ministerstvu kultury prostřednictvím státní památkové péče, jejichž zájmy v CHKO zastupuje její Správa. Mlčoch (2000) vnímá ochranu krajiny jako veřejný zájem a určuje státu nezastupitelnou roli v ní. Dále uvádí, že ochrana krajiny v současnosti spočívá také v přenesení působnosti části pravomocí státu na obce, veřejnost a některé zájmové organizace. Ochrana a rozvoj hodnot krajiny nejsou, resp. neměly by být, otázkou a zájmem pouze státu a jeho pravomocí, ale také celé společnosti a jednotlivců (Úmluva). Úmluvě se blíží zákon č. 114/1992 Sb., který účast na ochraně⁶ přisuzuje rovněž např. občanským sdružením, což Mlčoch (2000) vnímá jako přímý vliv občanů na ochranu jejích hodnot, popř. ochranu krajiny (viz níže). Sklenička (2003, s. 209) hovoří o krajinném plánování, které v jeho podání zahrnuje všechny formy a úrovně všech plánovacích činností. Krajinné plánování rozděluje na obligatorní formy (např. plán péče zvláště chráněného území), podmíněně obligatorní formy (např. územní plánování)⁷ a fakultativní formy (např. krajinářské úpravy).

⁶ Zákon č. 114/1992 Sb. v tomto případě hovoří pouze o ochraně přírody.

⁷ Územní plánování se v roce 2003 opíralo o novelizovaný zákon č. 50/1976 Sb., tato poznámka náleží také k dalším zdrojům, které se vyjadřují k otázce územního plánování před rokem 2006.

Zákon č. 114/1992 Sb. rozumí ochranou přírody a krajiny péčí o přírodní složku krajiny (o volně žijící živočichy, planě rostoucí rostliny, nerosty...) a složku krajinou (krajinné celky, vzhled a přístupnost krajiny). V Česku se obecně pro účely ochrany přírody a krajiny vymezují zvláště chráněná území rozdělená na velkoplošná zvláště chráněná území, mezi která náleží národní parky a CHKO, a maloplošná zvláště chráněná území, do nichž jsou zařazeny národní přírodní rezervace a přírodní rezervace, dále národní přírodní památky a přírodní památky. Jako projev evropské spolupráce je ve zde zmíněném zákoně zakotveno vymezení soustavy chráněných území Natura 2000 (vše viz obr. 4). Přehled ZCHÚ a lokalit soustavy Natura 2000 v Česku s dalšími informacemi o nich obsahuje Ústřední seznam ochrany přírody a krajiny, dostupný také online (drusop.nature.cz). Zákon č. 114/1992 Sb. hovoří dále o tzv. obecně chráněných územích. Pomocí této ochrany lze v konečném důsledku ustanovení ochrany přírody a krajiny uplatnit na celé území Česka. Tím se zákon č. 114/1992 Sb. přibližuje Úmluvě a aplikuje potřeby ochrany krajiny nejen na uzavřené, zvláště chráněné části krajiny, jak upozorňuje Kučová (2006).

Obr. 4: Schéma ochrany přírody a krajiny v Česku podle zákona č. 114/1992 Sb.

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů získaných ze zákona č. 114/1992 Sb.

Z obecné ochrany přírody a krajiny uvádí Kučová (2006) významný krajinný prvek, přírodní park a územní systém ekologické stability (dále úses). Tato území se mohou ve svém významu překrývat či doplňovat i s jinými než obecnými prvky ochrany přírody a krajiny. Mimo obecnou ochranu přírody stojí kategorie ochrany památné stromy. Zákon č. 114/1992 Sb. přiřazuje výše zmiňovaným kategoriím ochranu přírody a krajiny odděleně či společně. Lze připustit, že území ochrana zaměřená pouze na přírodní složku krajiny podle zákona č. 114/1992 Sb., může nepřímo zastávat rovněž ochranou přírody a krajiny. CHKO jsou územím, ve kterých se ochrana přírodní a krajinné složky prolíná. V zákoně č. 114/1992 Sb. jsou jmenovány další kategorie se zahrnutím ochrany přírody a ochrany krajiny (např. přírodní památka či významný krajinný prvek), Kyselka (2001) však přičítá ochranu kulturní krajiny pouze ochraně krajinnému rázu (v čemž se neshoduje s Kučovou 2006). Následné kategorie ochrany zastávají ochranu přírodní složky. Jedná se o národní parky, národní přírodní rezervace a přírodní rezervace. Z obecné ochrany úses a mimo ní dále soustava NATURA 2000. Také těmito kategoriím ochrany přírodní složky krajiny lze je možné přičíst podíl na ochraně složky krajinné. Např. úses⁸ má především funkci ekologicko-stabilizační (např. Löw a kol. 1995, s. 5). Jsou mu však přisuzovány i dalších funkce, jako např. funkce estetická (Vlk 2001), součástí úses pak jsou např. významné krajinné prvky. Mimo obecnou ochranu přírody stojí kategorie ochrany památné stromy. Obecně mohou stromy ve volné krajině, plnit např. funkci estetickou, orientační či symbolickou (Mareček 2005). V kontextu krajiny pak nabývají některé dřeviny rostoucí mimo les významu např. krajinné dominanty, na základě čehož mohou být zařazeny mezi stromy památné ve smyslu zákona č. 114/1992 Sb. Svým významem mohou památné stromy náležet pod ochranu složky přírodní (druhové i územní⁹ ochraně), krajinné (např. jako krajinná dominanta) i kulturní (historický, symbolický význam). V této podkapitole se objevují pojmy jako územní a druhová ochrana. Sklenička (2003, s. 188–194) mluví ochranou krajiny ochranu druhovou, územní a památkovou. Do ochrany druhové zařazuje obecnou ochranu druhů a ochranu zvláště chráněných druhů, do územní ochrany zařazuje, kromě zvláště chráněných území také obecnou ochranu území, NATURA 2000 a ochranu dřevin. Dále biosférické rezervace vyhlášené UNESCO, Evropskou ekologickou sítí (EECONET) a Ramsarskou úmluvu. V případě památkové ochrany jmenuje ochranu

⁸ Podle Bučka (2002) je úses jako takový projektem s prostorovým a časovým rozměrem. Ve většině případů nepředstavuje aktuální stav krajiny, nýbrž vychází z tzv. kostry ekologické stability, která aktuální stav reprezentuje a to jejími ekologicky stabilními segmenty.

⁹ Památné stromy mají stanoveno ochranné pásmo, které se rovná desetinásobku obvodu jejich kmene ve výšce 130 cm nad zemí (zákon č. 114/92 Sb.).

kulturních památek, národních kulturních památek a územní ochranu. Věnují se zde také významu Úmluvy UNESCO.

Bukáček (2005) přisuzuje chráněným krajinným oblastem roli průkopníků v ochraně krajinného rázu. Ochrana krajinného rázu má své opodstatnění minimálně ve svém zavedení v zákoně č. 114/1992 Sb., který říká, že jím je „zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu“. Pod pojmem přírodní charakteristika si lze představit např. reliéf, pojem kulturní charakteristika označuje projevy např. zemědělství, sídelní funkce a historická charakteristika představuje pozůstatky po činnosti lidí z minulých dob. Zmíněné charakteristiky svým vzájemným působením podmiňují obraz krajiny (Löw, Míchal 2003, s. 534–535). Krajinný ráz místa či oblasti má tedy základ v působení určujících specifických znaků na jedince, popř. společnost. V rámci obecné ochrany přírody a krajiny představuje ochranu krajinného rázu přírodní park. Ochrana krajinného rázu spočívá v ochraně stavu krajiny, její části, už ovlivněné činností člověka, která se nachází v určité rovnováze s krajinou. Rovnováhu se snaží zachovat především pro možnost dobrého estetického pocitu člověka z tohoto působení. Výsledky interakce krajina – člověk jsou podle Löwa, Míchala (2003, s. 95) spojeny s termíny jako kompozice, měřítko, složitost apod., a tyto výsledky rozdělují na hmotné a nehmotné. Mezi hmotné je možno zařadit změny polní struktury, dále např. změny porostů listnatých dřevin (viz obr. 5), do nehmotných výsledků této interakce např. pocit uspokojení z krajiny (Löw, Míchal 2003, s. 95). V případě nikoliv cyklických sezónních změn, ale dlouhodobých změn může dojít ke změně krajinného rázu (viz přílohu 2.). Takovou změnou podle prošlo území CHKO Kokořínsko v druhé polovině dvacátého století. Celkový ráz se nemusel vždy změnit výrazně, v některých případech došlo k posunu významu přírodní, kulturní a historické charakteristiky rázu krajiny CHKO Kokořínsko.

Jestliže jsou dobré krajinné hodnoty ve smyslu krajinného rázu výrazněji zastoupeny, může dojít k vyhlášení CHKO, a stanoví se stupeň jejich ochrany (popř. vyhlášení přírodního parku). Dochází podle Kučové (2006), stejně jako podle Löwa a Míchala (2003, s. 526–527) díky obecné ochraně krajiny k přispění péče o krajinu bezesbytku. V praxi se může projevit např. umisťováním a povolováním staveb oproti zachování významných krajinných prvků, kulturních dominant či zachování harmonického měřítka krajiny (zákon č. 114/1992 Sb.), k čemuž přispívá také územní plánování (viz s. 31). Jedním z určujících znaků krajinného rázu je podle Löwa a Míchala (2003, s. 532–534) kulturní dominanta

Obr. 5: Kokořínský důl. Výhled z Hradska, listopad a říjen 2010.

Zdroj: Autor.

Pozn.: Mezi hmotné výsledky interakce krajina – člověk zařazují Löw s Michalem (2003) změny zbarvení listů v průběhu roku u pravidelně opadavých dřevin. Vizuální působení místa s významným zastoupením těchto dřevin se během roku odlišuje. Dřeviny s pravidelnou obměnou listů (v tomto případě stromy) vypovídají o reliéfu místa. Jsou zachovány pro těžbu dřeva v nepřístupných partiích svahu. Další příklady obsahuje CD příloha 2.

krajiny, která je výsledkem lidských počinů racionální i iracionální povahy, přičemž z hlediska přírodních charakteristik se jedná o tzv. dominantní znaky krajinného rázu. Pojem krajinné dominanty uvádí Sklenička (2003, s. 144). Tímto pojmenováním rozumí vymezenou část krajiny, jejíž některé vlastnosti jsou v kontextu dané krajiny, popř. její

části, výraznější ve způsobu vnímání jedince popř. společnosti. Určit dominantu krajiny můžeme různě. Krupka (2010) rozčleňuje krajinné dominanty na přírodní, kulturní a smíšené, Bukáček s Matějkou (1999) rozčleňují krajinné dominanty podle způsobu vzniku, působení na člověka, způsobu jejich vnímání či vymezení vzhledem k jejich výjimečnosti (viz přílohu 3). Krajinné dominanty by se měly hodnotit v rámci krajinného kontextu, přičemž se nemusí vždy jednat o ovlivnění vnímané jako pozitivní. Podle Kupky (2010) se také dominanty spolupodílí na vytváření identity. Roli krajinné dominanty může zastávat rovněž lidová architektura, což zmiňuje Kupka (2010), který dále upozorňuje na její symbolický význam, který mohou obecně dominanty zastávat nejen ze své materiální podstaty. Krajinná dominanta tedy může být symbolem. Dominantě nemusí být hodnoceny pouze prvky krajiny blízké. Mohou být pozorovány, a jako dominanty vnímány, i další krajinné prvky, části krajiny „odjinud“ (viz obr. 6). Pro takový případ je vžité označení vypůjčená dominanta.

Obr. 6: Vypůjčená dominanta: Bezděz. V popředí sídlo Kruh, říjen 2010.

Zdroj: Autor.

Pozn.: Působení vrchu Malý a Velký Bezděz (s gotickým hradem) „odjinud“ je pro některé části Kokořínska zřejmé. Polohu nedaleko Bezdězu reflektuje také ČSÚ názvem části obce – Kruh v Podbezdězí.

Přesto, že se krajinný ráz neposuzuje v zastavěném území (zákona č. 114/1992 Sb.), podepisují se na jeho tvářnosti také sídla, která vytváří jednou z jeho charakteristik (kulturní charakteristika). Sídla se mohou svoji kvalitou, významem a proporcemi výrazně

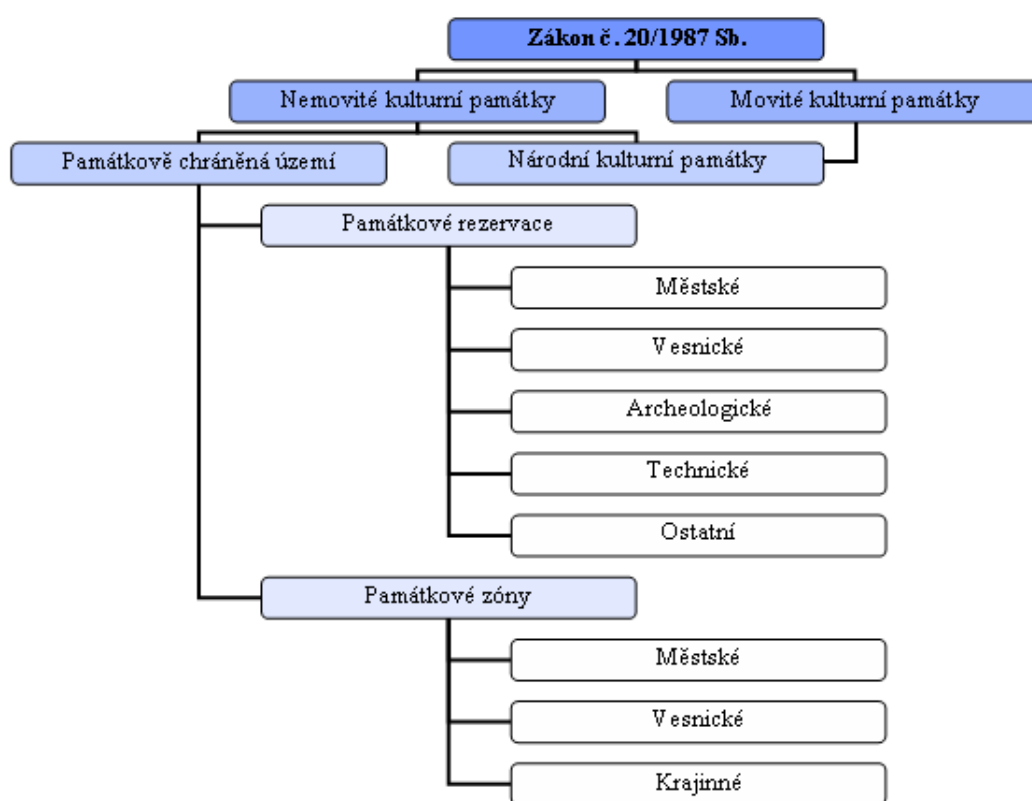
podepsat na kladném či záporném hodnocení krajiny, uplatnit se v její kompozici, stát se jejími dominantami, nebo i symboly. Uplatnění sídel např. v kompozici krajiny je podepřeno také ochranou jejich kvality představované urbanistickou a architektonickou stránkou sídel (Knopp 1994, Kocourková 1994). V této „vnitřní“ ochraně zastávají důležitosti územní plánování respektováním územních limitů (např. památkové péče) a stanovováním vlastních regulativů.

Kučová (2006) obdobně jako Němec a Pojer, eds. (2007, s. 180) vidí jako dalšího aktéra v ochraně kulturní krajiny památkovou péči. Ministerstvo kultury České republiky (2011) uvádí, že historické, umělecké, esteticko-emocionální, užitkové a další hodnoty, představující památkový fond, jsou nenahraditelné. Vytváří jednu z nejvýznamnějších složek národního kulturního bohatství. Památkovou péči v Česku upravuje Památkový zákon, podle něhož je kulturní památka součástí kulturního dědictví, bohatství, je dokladem vývoje dějin a důležitou součástí životního prostředí člověka. Vybranou skupinou památkového fondu jsou podle Národního památkového ústavu (2011a) kulturní památky a památkově chráněná území (památkové zóny a památkové rezervace). Kulturním památkám přisuzuje zákon č. 20/1987 Sb. vlastnosti dokládající historický vývoj či způsob žití společnosti, tento zákon dále uvádí možnou podmínku vztahu k historickým událostem a osobnostem. Památková rezervace představuje plošnou územní ochranu takového souboru nemovitých kulturních památek, popř. archeologické naleziště, které určují jeho charakter. V případě, že je podíl kulturních památek v potenciálním chráněném území menší, vyhláší se za splněných podmínek památková zóna. Památková zóna může rovněž zahrnovat historické prostředí nebo část krajinného celku. Zde se uplatňují také ochranná pásma stanovená pro ochranu kulturních památek jako např. kulturních krajinných dominant. Nejvýznamnější kulturní památky jsou nařízením vlády České republiky prohlášeny za národní kulturní památky (Památkový zákon, viz obr. 7). Těmi, jako příklady movitých národních kulturních památek, jsou např. Kodex vyšehradský s hodnotami historickými, kulturními či české korunovační klenoty rovněž s hodnotami symbolickými. Národní kulturní památky se mohou podílet na rázu krajiny, být jejími symboly, dominantami i zastávat rozlehlé plochy (již zmíněná hora Říp, hrad Bezděz, dále např. Babičino údolí v Ratibořicích či větrný mlýn v Kuželově).

Evidenci kulturních památek zajišťuje Národní památkový ústav, je dostupná online v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky (monumnet.npu.cz). Podle Národní památkový ústav (2011b) je k roku 2010 v Česku chráněno 40 253 nemovitých,

272 národních kulturních památek a přibližně 900 000 movitých kulturních památek. Památkových rezervací je v Česku 113 (40 městských, 61 vesnických, 10 archeologických, 2 ostatní), památkových zón pak 483 (253 městských, 211 vesnických, 11 krajinných). K nemovitým kulturním památkám patří např. státní hrady, zámky, dále církevní a náboženské stavby, dále městské budovy, vesnická architektura a z dalších např. drobné stavby v krajině (kapličky apod.) (Národní památkový ústav 2011b), k movitým kulturním památkám náleží např. umělecká výtvarná díla, umělecká řemeslná díla, hudební památky, archeologické nálezy, apod. (Národní památkový ústav 2011a).

Obr. 7: Schéma památkové péče v Česku.

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů Národního památkového úřadu (2011a).

Územní plánování je dalším aktérem v ochraně krajiny v Česku. Stavební zákon je tvořen dvěma hlavními částmi, územním plánováním a stavebním řádem. Podle Kučové (2006) zastává z hlediska ochrany krajiny významné postavení především část územní plánování. Přesto nelze z tohoto pohledu opomenout část druhou, kdy urbanismus a architektura sídel hrají velmi významnou roli ve vnímání nejen samotných sídel, ale přeneseně také krajiny, ve které se sídla nachází (např. Sýkora 2002). Jedním z cílů

územního plánování je „chránit a rozvíjet přírodní, kulturní a civilizační hodnoty, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví“ (Stavební zákon). Jestliže krajina má zde zmíněné hodnoty, slouží územní plánování také k ochraně krajiny jako celku, jak její přírodní, krajinné i kulturní složky. Löw s Míchalem (2003, s. 527) určují územnímu plánování ochranu hodnot krajinného rázu jako jednoho z jeho cílů. Sklenička (2003, s. 209) vnímá územní plánování jako formu krajinného plánování s komplexním řešením krajiny.

Územní plánování má své hierarchicky uspořádané úrovně od úrovně celostátní po úroveň nejnížší. Na té se nalézají obecní úřady také v přenesené působnosti státu. Přestože na této úrovni řeší krajinu v hranicích obce, její konečnou podobu ovlivňuje, neboť území obce je součástí krajiny, která je propojena s krajinou okolní, z pohledu územního plánování s územím dalších obcí (např. skrze úses). Na ovlivnění plánování se v této úrovni podílí nejen obecní úřad jako nejnižší stanovený orgán územního plánování, ale i další aktéři s různými možnostmi uplatnění svých představ či potřeb. Územní plánování podléhá hierarchické úrovni územně plánovacích dokumentů a tzv. dotčeným orgánům státní správy (např. Správa CHKO), kterým může být rozvoj území svěřen, a jimi usměrňován např. vyhlášením zonace CHKO. Na území obcí, jejichž rozvoj usměrňuje např. Správa CHKO, mohou nastat situace, kdy cíl územního plánování stanovený jako „utváření udržitelného rozvoje, příznivého životního prostředí, hospodářský rozvoj, rozvoj soudržnosti společnosti území obce“ či „dosažení prospěšně obecného souladu soukromých a veřejných zájmů a rozvoje“ (Stavební zákon) může být v podání různých aktérů naplňován rozdílným způsobem a mít odlišný cílový stav. Územní plánování představuje proces, kdy se nejen stát, ale také široká veřejnost podílí na plánování krajiny, a tím i na uchovávání či změně její kvalit.

3. POSTUP PRÁCE A POUŽITÉ METODY

Metody a způsoby tvorby práce, které se podílejí na její konečné podobě a dosažených výsledcích, lze nalézt v této kapitole. Její důležitou součástí je vymezení zájmového a modelového území a způsob provedení terénního šetření.

3.1. Postup práce

Po výběru tématu a určení zkoumaného území byl uskutečněn první terénní průzkum, na který navazoval rozhovor na Správě CHKO s jejím vedoucím panem ing. Pořízkem, které společně měly za cíl, se studiem literatury, blíže seznámit autora se specifiky sledovaného území. Souběžně se zpracováváním další literatury probíhaly následné terénní průzkumy, zaměřené také na možný výběr území pro uskutečnění dotazníkového šetření (modelové území). Součástí každého terénního průzkumu se stalo pořizování fotografické dokumentace. Po uskutečnění několika terénních výzkumů a nasbírání prozatím dostatečného množství informací z literatury následoval další rozhovor na Správě CHKO, který posloužil k interpretaci získaných informací a byl rovněž zaměřen na určení oblasti pro uskutečnění anketárního šetření. Na území určené terénním průzkumem, rozhovory na Správě CHKO, zpracováním dat Českého statistického úřadu a Databáze dlouhodobých změn využití ploch byly zaměřeny další terénní průzkumy. Distribuce dotazníků a jejich zpětný odběr proběhly za přispění místní samosprávy, občanů a chalupářů. Samotné distribuci předcházely rozhovory na určených obecních úřadech, na kterých jsem se informoval o možnostech uskutečnění distribuce. Závěrečný rozhovor uskutečněný na Správě CHKO s ing. Pořízkem posloužil k získání pohledu Správy na území CHKO Kokořínsko. Po vypracování teoretické části práce a získání potřebných informací následovalo analytické zpracování dat.

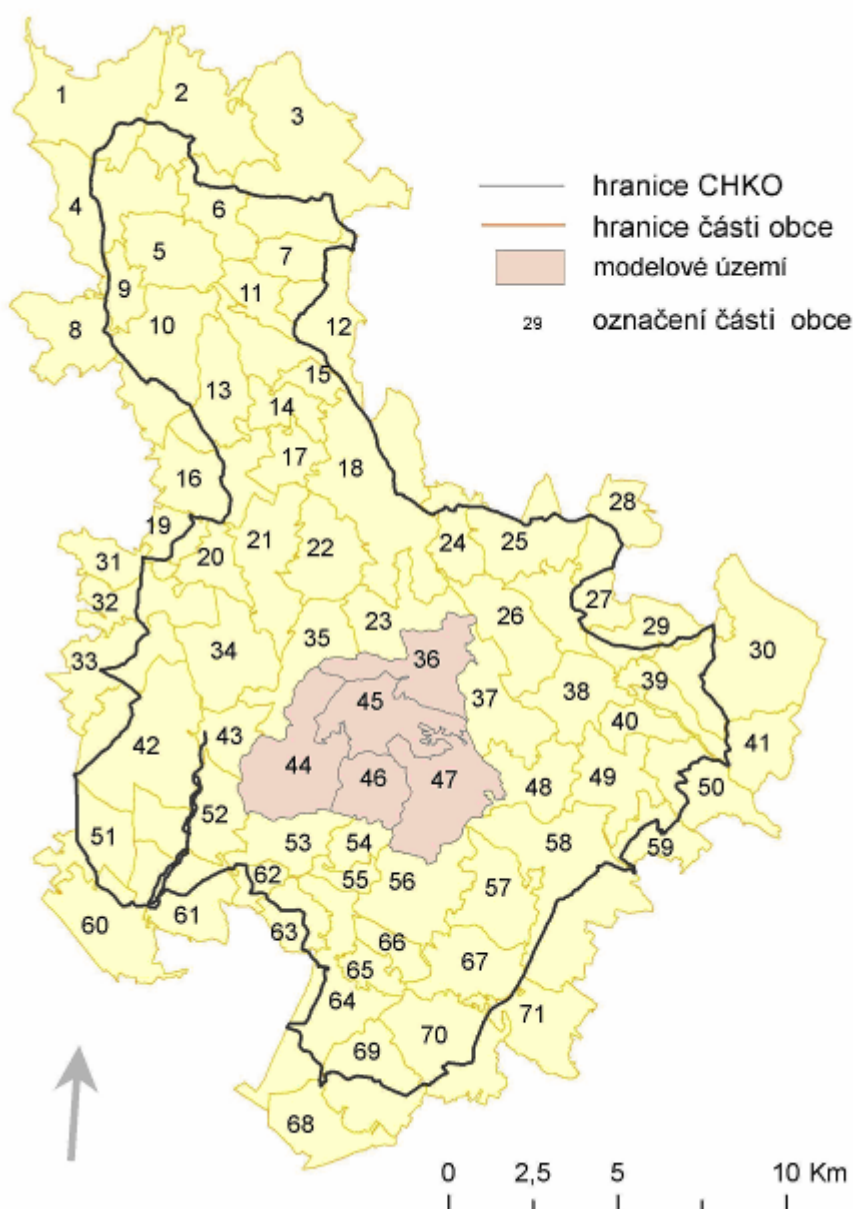
3.2. Použité metody

Metody použité v práci jsou rozděleny do několika oddílů. Nejdříve se oddíly zabývají vymezením CHKO Kokořínsko jako zájmového území a modelovým územím, jako místem anketárního šetření. Je zde popsán terénní průzkum i samotný průběh anketárního šetření, použitý dotazník a rozhovory. Způsob přípravy a provedení rozhovorů vycházel z publikace Švaříček, Šedová a kol. (2007).

3.2.1. Vymezení zájmového území

Pro účely práce je vymezení CHKO Kokořínsko převzato z Plánu péče CHKO, v jehož příloze se uvádí obce, které svým katastrálním územím zasahují do území CHKO Kokořínsko zcela, nebo částečně. Na tomto základě byly pro účely práce vybrány takové části obcí (část obce jako kategorie Českého statistického úřadu, dále stejného významu), které odpovídají zmíněnému vymezení plánu péče CHKO Kokořínsko a dále vytvářejí zájmové území. Vymezení na základě části částí obcí pak souvisí s možností získání dat pro tyto jednotky, která nabízí Český statistický úřad (2005 a 2006). V práci je využíváno údajů z Databáze dlouhodobých změn využití ploch. Srovnatelné územní jednotky se neshodují s částmi obcí, v některých případech nerespektují ani hranice krajů. Proto je pracováno s takovými srovnatelnými územními jednotkami, jejichž součástí je alespoň jedna část obce zasahující do území CHKO. Tímto způsobem je CHKO Kokořínsko tvořena více jak stovkou základních územních jednotek, více jak sedmdesáti částmi obcí (viz obr. 8) a více jak třiceti obcemi (viz příloha 4), všechny jmenované jednotky jako kategorie podle Českého statistického úřadu. Z pohledu funkčního využití ploch (viz přílohu 5) přesahuje počet srovnatelných územních jednotek hodnotu padesát.

Obr. 8: Vymezení CHKO Kokořínsko na základě částí obcí (jako kategorie ČSÚ).

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů z publikace Kolektiv autorů (1998), Českého statistického úřadu (2006) a programu Quantum GIS 1.5.0.

Pozn.: 1 – Kravaře, 2 – Stvolíky, 3 – Holany, 4 – Bláževedly, 5 – Hvězda pod Vlhoštěm, 6 – Litice, 7 – Loubí pod Vlhoštěm, 8 – Rakvice, 9 – Skalka u Bláževedel, 10 – Domašice, 11 – Heřmánky, 12 – Dřevčice, 13 – Trhanec, 14 – Zátyní, 15 – Lhota u dřevčic, 16 – Tuhaň u Dubé, 17 – Pavličky, 18 – Dubá, 19 – Mošnice, 20 – Bylochov, 21 – Zakšín, 22 – Deštná u Dubé, 23 – Dražejov u Dubé, 24 – Nedamov, 25 – Korce, 26 – Blatce, 27 – Ždírec v Podbezdězí, 28 – Tachov u Doks, 29 – Luka, 30 – Žďár v Podbezdězí, 31 – Strachaly, 32 – Újezd u Chcebuze, 33 – Chcebuz, 34 – Medonosy, 35 – Osinalice, 36 – Střezivojice, 37 – Tubož, 38 – Houska, 39 – Kruh v Podbezdězí, 40 – Vojetín, 41 – Bezdědice, 42 – Brocno, 43 – Chudolazy, 44 – Vidim, 45 – Dobřeň, 46 – Šemanovice, 47 – Jestřebice u Kokořína, 48 – Olešno, 49 – Libkovice, 50 – Nosálov, 51 – Ješovice, 52 – Tupadly, 53 – Sitné, 54 – Březinka u Kokořína, 55 – Truskavna, 56 – Kokořín, 57 – Sedlec u Mšena, 58 – Mšeno, 59 – Lobeč u Mšena, 60 – Liběchov, 61 – Želízy, 62 – Dolní Zimoř, 63 – Chodeč u Mělníka, 64 – Vysoká u Mělníka, 65 – Janova Ves, 66 – Truskavna, 67 – Kanina, 68 – Lhotka u Mělníka, 69 – Střemy, 70 – Nebužely, 71 – Velký Újezd u Chorušic.

3.2.2. Vymezení modelového území

Vymezení oblasti anketárního šetření vycházelo z poznatků terénního průzkumu včetně vyhodnocení dostupnosti území pro distribuci dotazníků a rozhovorů vedených na Správě CHKO. Při stanovení následujících ukazatelů vystává unikátnost území vyplývající ze souvislosti vývoje počtu obyvatel a zachování hodnot lidové architektury (jak o území hovoří Jirousová, Marada 2005), dále harmonického uspořádání krajiny CHKO Kokořínsko obecně (Ložek, Kubíková, Špryňar a kol. 2005, s. 686) a zároveň unikátností krajinného typu (Kolektiv autorů 1998, s. 14). Pro cíle práce v území CHKO Kokořínsko jsou proto zvláště vymezena následující kritéria sloužící k vymezení oblasti určené pro anketární šetření:

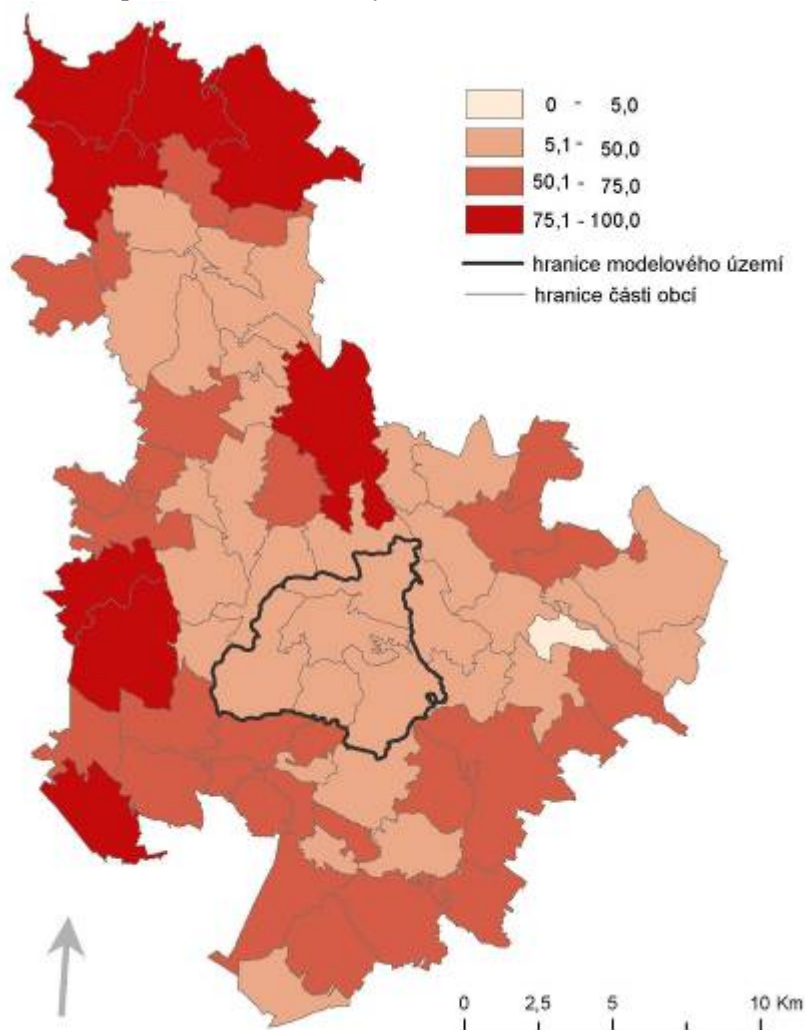
1. Zastoupení domů trvalého bydlení je menší než 50 % z celkového počtu domů.
2. Úbytek obyvatelstva za sledované období je vyšší než 50 %.
3. Částí obcí se nalézají ve vnitřních částech CHKO Kokořínsko.
4. Části obcí se nalézají v oblasti s převahou pískovcových plošin a roklí.
5. Je zaznamenán úbytek ploch orné půdy a přírůstky lesních ploch.

Ad 1) Určení zastoupení domů sloužících k trvalému bydlení, tedy procentuální zastoupení domů trvalého bydlení na celkovém počtu domů k roku 2001, vychází z údajů Českého statistického úřadu (2006), který uvádí kategorie domy celkem, domy trvale obydlené a domy neobydlené – sloužící k rekreaci. Prostý součet domů trvale obydlených a domů sloužících k rekreaci není roven celkovému počtu domů. Rozdíl může být výrazný v relativních hodnotách na úrovni základních sídelních jednotek, což je dáno celkovým nízkým počtem domů na této úrovni. Na úrovni částí obcí je již nevýrazný. Zastoupení domů trvalého bydlení nižší jak 50 % z celkového počtu domů je považováno za hlavní ukazatel vymezení (viz obr. 9).

Ad 2) Kritérium více jak 50% úbytku obyvatelstva je určeno z dat Českého statistického úřadu (2005) pro vývoje počtu trvale žijících obyvatel mezi lety 1950 a 2001 (viz obr. 15, s. 53). Jde o jeden z možných použitelných demografických ukazatelů. Původně byly zamýšleny a zpracovány ukazatele další. Po konzultaci problematiky vybraných ukazatelů na obecních úřadech jsem došel k názoru, že vycházet z demografických ukazatelů je u

takto populačně slabých sídel zavádějící. U těchto sídel s vysokým vlivem chalupaření je obtížné samotné reálné určení počtu jeho trvale žijících obyvatel, neboť se statistické údaje neshodují s faktickým stavem v sídle. Pro vývoj počtu obyvatel byl použit také vývojový index, obdobný jako pro kategorie využití ploch, proto o něm více v Ad 5).

Obr. 9: Procentuální zastoupení domů trvalého bydlení.. CHKO Kokořínsko, rok 2001.

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů Českého statistického úřadu (2006) a programu Quantum GIS 1.5.0. Pozn: 100 = celkový počet domů. V části obce Vojetín (v obrázku 0–5 % domů sloužících k trvalému bydlení) žili v roce 2001 trvale dva lidé. Proto Vojetín, ač územně oddělený, náleží do obce Doksy.

Ad 3) Výzkum se zaměřuje na části obcí ležící uvnitř území z důvodu jejich izolovanosti od okolí CHKO Kokořínsko. Vnímání krajiny v okrajových oblastech může být ovlivněno krajinnými projevy jiného charakteru, než který je typický pro CHKO Kokořínsko (Polabí, Pojizeří, České středohoří a Lužické hory). Ve vnitřních oblastech lze předpokládat ve větší míře pro CHKO Kokořínsko unikátní a zachovalé krajinné projevy. Uvedenou podmínkou jsou vyloučeny části obcí nacházející se nejen na okraji CHKO Kokořínsko,

ale také jejím severozápadním výběžku, ve kterém se „vnitřní“ části obcí vyskytují v malém počtu a počet jejich stálých obyvatel je pro práci nedostačující.

Ad 4) Krajinný typ je zařazen z důvodu interpretace získaných dat k jednotnému krajinnému typu. Kolektiv autorů (1998) v této souvislosti hovoří o skalních plošinách a hlubokých údolích jako o hlavních krajinných projevech především v jižní části CHKO. Pro potřeby anketárního šetření byla po konzultaci s pracovníky Správy CHKO vybrána oblast pískovcových plošin a roklí, jako reprezentativní pro CHKO Kokořínsko.

Ad 5) Úbytek ploch orné půdy a přírůstky lesních ploch jsou vycházejí z předpokladu neřízené sukcese, která zmenšila plochy zemědělsky dříve využívané. Pro výpočet Indexu změny v podkapitole Krajina a osídlení zájmového území ve dvacátém století je použita bázecká forma indexu, kdy rok 1948 reprezentuje 100% hodnotu a následné roky s ním v porovnání vykazují procentuální odlišení.

Z obr. 15 (viz s. 53) a obr. 9 (viz s. 36) lze vyčíst územní rozložení jednotlivých kritérií. Více jak 50% úbytek počtu obyvatel vykazuje vnitřní oblast jižní části CHKO Kokořínsko a některé části obcí severozápadního výběžku. Přihlédnutím k méně jak 50% zastoupení domů sloužících k trvalému bydlení se vykresluje podobná oblast. Podmínka území ležícího ve vnitřní části CHKO Kokořínsko snižuje možný výběr, ale stále ne významným způsobem, změny rozlohy ploch orné půdy a ploch lesních, vykreslují území velmi podobné jako u kritéria č. 1 a č. 2. Části obcí ležící v oblasti Houseckých vrchů či okolí vrchu Nedvězí jsou z celkového pohledu reprezentativní, pomínou-li krajinný typ. Jsou však rozděleny do územně oddělených základních sídelních jednotek a počet trvale žijících obyvatel je velmi nízký (např. Nové Osinalice). S tím souvisí i horší podmínky pro uskutečnění anketárního šetření. Území, které má nést hodnoty význačné pro CHKO Kokořínsko, je oblastí tvořenou pískovcovými plošinami se zastoupením orné půdy, jejíž rozloha byla v průběhu druhé poloviny dvacátého století snížena, s výrazným úbytkem obyvatel a významným zastoupením objektů druhého bydlení. Na základě rozdělení Kokořínska podle typů lidové architektury (viz s. 55–56) lze této oblasti přiřadit výskyt severočeského roubeného domu. Všechna sídla, na která se zaměřuje anketární šetření, jsou ceněna jako vesnické památkové rezervace (Dobřeň) či vesnické památkové zóny (Jestřebice, Střezivojice, Vidim), popř. v návrhu vyhlášení územní památkové ochrany (Šemanovice). Modelové území tvoří obec Dobřeň a její části Dobřeň, Jestřebice tvořená

ZSJ Jestřebice a Klučno, část obce Střezivojice složená ze ZSJ Jestřebice a Vlkov, obec Kokořín je zastoupena částí obce Šemanovice. Výčet uzavírá obec Vidim (viz obr. 10). Všechny se rozkládají na území Středočeského kraje.

Obr. 10: Modelové území pro uskutečnění dotazníkového šetření.

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů České informační agentury životního prostředí a programu Quantum GIS 1.5.0.

Pozn.: — hranice modelového území.

3.2.3. Terénní šetření

Terénní průzkum probíhal v průběhu roku 2010 a 2011. Jeho cílem bylo seznámení se s prostředím CHKO Kokořínsko a pořízení fotografické dokumentace. Napomohl vymezení modelového území a interpretaci údajů. Terénní průzkum probíhal dvěma základními způsoby, kterými byla prozkoumána významná část Kokořínska. V první řadě se jedná o využití osobního automobilu, pomocí kterého jsem získal obecné povědomí o zájmovém území a dále pěší turistika, jednodenní i vícedenní, kterou byla navštívena některá z těch míst, která nejsou dostupná dopravními prostředky.

3.2.4. Rozhovory a anketární šetření

Metoda rozhovoru byla použita za několika účely. V prvním případě byly rozhovory vedeny se zaměstnanci správy CHKO Kokořínsko panem ing. Pořízkem, následně s panem Ing. Smržem, zástupcem vedoucího Správy CHKO. Oba rozhovory byly uskutečněny v průběhu roku 2010. Během nich jsme konzultovali samotné území CHKO Kokořínsko jako modelové území diplomové práce a byly nastíněny oblasti jejího možného zájmu. Druhý rozhovor vedený s panem ing. Smržem měl napomoci k interpretaci některých již získaných dat a dále rozvíjel povědomí autora o CHKO Kokořínsko. Oba tyto rozhovory lze označit jako polostrukturované s vyšší mírou volnosti kladené na odpovědi účastníků. Při druhém rozhovoru byla možnost použití konfrontačních otázek pro srovnání rozhovoru předchozího i vlastních zjištěných informací. Třetí rozhovor proběhl v dubnu roku 2011 s panem ing. Pořízkem. Jeho cílem bylo získat pohled Správy CHKO jako třetího vybraného aktéra v modelovém území. Pro tento rozhovor byl jako výchozí použit dotazník, který byl zdrojem hlavních otázek. Pan ing. Pořízek při tomto rozhovoru odpovídal na otázky položené v dotazníku a zároveň odůvodnil volbu odpovědí. Dotazník přitom kriticky zhodnotil. Výsledkem rozhovoru bylo získání odpovědí na hlavní otázky položené dotazníkem, které byly doplněny dalšími informacemi potřebnými pro jejich interpretaci. Oba účastníci rozhovorů na Správě CHKO byli i přes svoji časovou vytíženost ochotni nejen najít si čas, ale též odpovědět na všechny mnou položené otázky a kladně tak ovlivnili tvorbu této práce. Další rozhovory se uskutečnily na obecních úřadech obcí Dobřeň, Kokořín a Vidim. Jejich účelem bylo získání informací k úspěšnému přístupu k distribuci dotazníků. Mimo to směřovaly rozhovory k situaci obcí na Kokořínsku, jejich aktuálním problémům apod. Na základě rozhovorů bylo přistoupeno ke způsobu distribuce dotazníků. Při distribuci dotazníků jsem vedl několik volných rozhovorů s obyvateli, jejichž cílem bylo rovněž získání informací o aktuálních problémech ve zkoumaných sídlech. Rozhovory přinesly informace stejného směru jako informace získané na obecních úřadech, přesto z odlišného pohledu.

Pořizování fotografií je důležitou součástí terénního výzkumu a výzkumu celkem. Fotografie neslouží jen k obrazové dokumentaci. Při zpracovávání práce přispívaly k identifikaci určitých míst, ke kterým bylo zapotřebí zpracovat data především v počáteční fázi zpracování dat Českého statistického úřadu a Databáze dlouhodobých změn využití ploch.

Během terénního průzkumu jsem navštívil několik památek spojených úzce či volněji s Kokořínkem. Tím mi bylo umožněno blíže se seznámit s historií i současností Kokořínska. Ze zmíněných např. hrad Kokořín a zde probíhající výstavu Zapomenuté Kokořínsko dokumentující vzhled zdejší krajiny v dávno uplynulé době. Dávno i blízkou minulost Kokořínska připomíná také hrad Houska. Návštěva pobočky mělnického muzea ve Lhotce u Mělníka, přesně skalního obydlí, nabídla velmi zajímavou zkušenost. Přináší pohled na život nejchudších lidí, pro které pískovcové skály nebyly skladem či stájí nebo později turistickým cílem. Zimerman a Piller (2004, s. 74–80) se zaměřují na význam pseudojeskyní¹⁰ Kokořínska za druhé světové války jako místa možného úkrytu, který pískovcové skály poskytovaly i v dobách předchozích, o čemž informuje také např. popisná tabulka umístěná u skalního převisu Tisícovka nedaleko přírodní památky Martinské stěny. Terénní průzkum ve spojení s literaturou přinesl zjištění naprosto rozdílného významu pískovcových skal v minulosti a současné době. Zatímco skály dříve sloužily k trvalému bydlení, dnes svůj sociální rozměr ztratili.

Vybraná zařízení veřejných služeb byla z části místem distribuce dotazníků a uskutečnění několika rozhovorů. V těchto zařízeních bývají zde umístěny historické fotografie či obrazy sídel a jejich okolí, ve kterých se toto zařízení nachází. To podává svědectví o proměnách území, která mohou posloužit k interpretaci dat, jakými jsou např. údaje Českého statistického úřadu o změnách počtu domů v druhé polovině dvacátého století.

Pět vybraných částí obcí je tvořeno sedmi základními sídelními jednotkami, z nichž dvě (Vlkov a Klučno) jsou k roku 2001 bez trvale žijících obyvatel a anketární šetření v nich cíleně neproběhlo. Ve vybraných částech obcí je vysoké zastoupení objektů druhého bydlení na celkovém počtu domů. Celkový počet trvale žijících obyvatel k roku 2001 je v modelovém území 394. Vyjdu-li z Fialové a Vágnera (2003), připadá v průměru na jeden rekreační objekt ve vnitřní periferii (viz s. 52) 5–6 rekreantů. Při necíleném stanovení hodnoty pěti rekreantů na objekt druhého bydlení s přihlédnutím na počet těchto objektů ve vybrané oblasti, dosahuje teoretický počet rekreantů-chalupářů hodnoty 725. Jejich zahrnutím do celkového počtu obyvatel společně s obyvateli trvale žijícími je dosaženo hodnoty 1119. Počet dotazníků je stanoven pro jednu část obce na 40 v poměru 15 : 25, kdy hodnota 15 určuje počet dotazníků pro trvale žijící obyvatele a hodnota 25 jejich počet pro chalupáře, čímž je reflektován jejich potenciálně vyšší počet v území. Počet dotazníků

¹⁰ Duté útvary ve skalních tělesech vzniklé činností člověka, nebo jejím přispěním.

určených pro trvale žijící obyvatele je pokrývá ze 40 % a v případě dotazníků určených pro rekreanty je jejich pokrytí 20%. Takové údaje však vycházejí pouze z dat Českého statistického úřadu vztahených k roku 2001. Data se od reálné situace odlišují, jak vyplynulo z rozhovorů na obecních úřadech. Navíc stanovení počtu rekreantů na základě jejich průměrného počtu na objekt druhého bydlení a počtu těchto objektů je čistě teoretické a fakticky časově diferencované. Maximální celkový počet obyvatel, tedy místních i chalupářů, lze i v ideálních podmínkách odhadovat jako nižší.

Jak bylo zmíněno výše, způsob distribuce dotazníků byl uskutečněn po konzultaci na obecních úřadech spravujících vybrané části obcí. Na distribuci v obci Dobřeň tvořené částmi Dobřeň, Jestřebice a Střezivojice se z části podíleli sami zastupitelé obce. Na jejich doporučení jsem rozmístil zbylé dotazníky do zdejších pohostinství a poučil hostinské o jejich distribuci. Obdobným způsobem proběhla distribuce v Šemanovicích a Vidimi, ve které jsem byl v přímém kontaktu pouze se zastupiteli, kteří dotazníky umístili do zdejší prodejny smíšeného zboží. Byly také získány vyplněné dotazníky ze sídel Březinka a Truskavna. Po konzultaci na obecním úřadě obce Kokořín, jejíž jsou součástí, byly zařazeny do zpracování. Průběh dotazníkového šetření jsem kontroloval návštěvami v pohostinstvích a obecních úřadech. Zpětný odběr dotazníků jsem zajistil osobně a tím využil rovněž možnost uskutečnění dalších rozhovorů. Dotazníky z obce Vidim byly zaslány poštou. Zvolený způsob distribuce byl doplněn distribucí prostřednictvím dalších osob s trvalým bydlištěm v CHKO Kokořínsko nebo navštěvujících objekty druhého bydlení. K tomu bylo využito emailu a sociální sítě. Takové Zpětný odběr dotazníků v elektronické podobě nabídl možnost dalšího vyjádření respondentů k samotnému dotazníku a tématu práce. Z celkového počtu navrácených dotazníků bylo několik vyřazeno, neboť se jednalo o informace získané v jiné než sledované části CHKO Kokořínsko. Další dotazníky byly zhodnoceny jako nevyhovující pro jejich významné nevyplnění respondentem, především u místních obyvatel věkové kategorie 61 let a výše. Bez nich je zbylá návratnost přibližně 75 % (viz s. 59–60).

Dotazník (viz přílohu 9) se skládá z několika částí. Obecné uvedení seznamuje respondenta s účelem dotazníku. V první části dotazníků, zaměřené na území CHKO Kokořínsko jako celek, se respondent vymezuje příslušností k trvalému bydlišti či formě rekreace (chatař/chalupář), dále se vyjadřuje jak často, kdy, pobývá v zájmovém území. V první otázce respondent vyjadřuje názor, zda krajinu tvoří příroda, člověk, nebo společně. V druhé otázce reflektuje prostřednictvím stanoveného výběru pojmů krajinný

projev CHKO Kokořínsko. Výběr je stanoven na základě odborných i populárních zdrojů vztahujících se k zájmovému území: Kolektiv autorů (1998), Němec, Pojer eds. (2007), Ložek, V., Kubíková J., Špryňar, P. a kolektiv (2005), Adamovič, Vogelová (2000), Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (2010a), Středočeský kraj (2010), internetové stránky obcí CHKO Kokořínsko na populárně naučné literatury: Mudrová (2005), Mudrová (2004), Novotná a kol (2004), Cézar (2009) a Doležalová, Uzel (2007), Propagační leták Libereckého kraje (dále Propagační leták 1). Dále internetových stránek okrašlovacího spolku Pšovka (2011). Na otázku č. 3 se respondenti formou volné odpovědi vyjadřují k symbolice území. Druhou část dotazníků tvoří otázky se škálovým výběrem odpovědí, které jsou převzaty z dotazníku sestaveného v rámci projektu Územní ochrana – bariéra, nebo nástroj rozvoje území? (dále Projekt Územní ochrana) a zaměřují se na krajinu obklopující sídla respondentů. V těchto otázkách, č. 4–8, se respondenti vyjadřují k působení okolní krajiny na ně samé, vyjadřují svůj názor na zastoupení ploch tvořící krajinný pokryv, vliv stanovených aktivit v území a dále názor na ovlivňování změn v krajiny a rozvoji obcí/sídel. Dotazník ukončuje identifikace respondenta k sídlu anketárního šetření, pohlaví, věku a vzdělání.

Ze zkušeností konzultace při vyplnění několika dotazníku lze konstatovat, že v některých případech byly vyplněny způsobem „čím toho více napíše, tím bude dotazník hodnocen lépe“, popř. „musím napsat, co všechno to Kokořínsko je“.

3.2.5. Další metody a ukazatele použité v práci

Metody využití při tvorbě práce, které nebyly objasněny v předchozím textu, obsahuje text následný. Text obsahuje informace o Databázi dlouhodobých změn rozlohy ploch Česka (1848–2000), objasnění způsobu výzkumu internetových stránek obcí CHKO Kokořínsko a metody použité při zpracování výsledků anketárního šetření.

Databáze dlouhodobých změn rozlohy ploch je statistickou databází využití ploch Česka, která slouží jako výchozí zdroj dat pro studium dlouhodobých změn makrostruktury krajiny. Databáze obsahuje informace vztažené k historicky významným rokům 1845, 1948, 1990 a 2000, vše dostupné online (www.lucc.ic.cz). Práce využila data pro roky 1948, 1990 a 2000. Databáze obsahuje osm základních kategorií a tři kategorie souhrnné (viz tab. 1). Databáze LUCC Czechia pracuje na základě tzv. srovnatelných územních jednotek (dříve základní územní jednotky), které vznikly spojováním některých katastrálních území pro potřeby časové srovnatelnosti. Z celkového počtu přibližně 13 000

katastru v Česku je vytvořeno 8 903 srovnatelných územních jednotek (Databáze dlouhodobých změn rozlohy ploch).

Tab. 1: Kategorizace makrostruktury krajiny podle o Databáze dlouhodobých změn rozlohy ploch.

souhrnné kategorie	základní kategorie	poznámky
Zemědělská půda (ZP)	Orná půda (OP)	
	Trvalé kultury (TK)	sady, zahrady, chmelnice, vinice
	Louky (Lo)	souhrnně jako Trvalé travní porosty (TTP)
	Pastviny (Pa)	
Lesní plochy (LP)	Lesní plochy (LP)	
Jiné plochy (JP)	Vodní plochy (VP)	vodní toky a plochy
	Zastavěné plochy (ZaP)	
	Ostatní plochy (OsP)	

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů Databáze dlouhodobých změn rozlohy ploch

Pozn: V závorkách uváděny zkratky názvů skupin platné i pro diplomovou práci. Louky a pastviny v diplomové práci sloučeny v trvalé travní porosty. Kategorie ostatní plochy (OsP) zahrnuje antropogenizované, polopřírodní i přírodní plochy (např. dopravní plochy, sportovní a rekreační areály, přírodní rezervace a další maloplošná chráněná území, parky, doly, skládky apod.) (Databáze dlouhodobých změn rozlohy ploch).

Data Českého statistického úřadu (2006) a Databáze dlouhodobých změn rozlohy ploch nejsou uváděna ke shodným rokům, přesto jsou zvolené roky k sobě natolik blízké, že jejich porovnání je možné, nemělo by docházet k významnému skreslení.

Podkapitola hodnotící působení krajinných projevů na aktéry území využívá mimo jiné názory starostů vybraných obcí Kokořínska. Informace byly získány z projektu Územní ochrana. Pro potřeby práce nebyly přiřazeny výsledky získané z obce Štětí a Doksy pro jejich nereprezentativnost pro účely práce. Dotazníkové šetření bylo uskutečněno před posledními volbami do zastupitelstev obcí, a proto není zaručeno, že reprezentuje názory současných starostů. Respondenti z řad starostů obcí v dotazníkovém šetření zastávali dvojí roli. V prvním případě roli starosty a poté roli místního obyvatele, která se přirozeně podepsala na mínění o dané problematice.

Internetové stránky obcí využitých pro účely práce byly hodnoceny ze tří hledisek. Prvním byla grafická úprava stránek, která napovídala o důležitosti projevu krajiny pro obec např. umístěním výhledu na blízkou horu, nedaleký hrad či kapličku v některém ze sídel obce. Druhým pohledem bylo psané slovo, které hodnotí obec skrze její historii a současnost, kulturní památky, události atd. Třetí pohled se zaměřuje na fotodokumentaci dění v obci, které přináší informace o četnosti kulturních akcí a obecně kulturního života obce. Sledování internetových stránek obcí je možné na základě jejich přehlednosti. Mimo obce Dolní Zimor (Středočeský kraj) a Ždírec (Liberecký kraj) jdou internetové stránky ostatních obcí v aktivní formě. Velké obce jako Štětí, Doksy či Bělá pod Bezdězem jsou na

poměry Kokořínska populačně silné a do území CHKO zasahují pouze některými okrajovými částmi obcí. Při interpretaci informací nemůže být v jejich případě vycházeno z jednoduché a přehledné struktury stránek jako tomu je u menších obcí. Je nutné dodat, že tento zdroj informací je pouze orientačním nástrojem pro hodnocení krajiny. Způsob provedení stránek, jejich obsah, rozsah a forma uvedených informací, odráží zájem a možnosti místní samosprávy. Např. obec Kokořín v blízkosti stejnojmenného hradu má stránky pouze v základní formě, přestože má mnoho podnětů ve svém okolí, kterými by se dozajista mohla prezentovat.

Grafy znázorňující výsledky anketárního šetření jsou postaveny procentuálním vyjádření sledovaného jevu. Stoprocentní stav představuje počet respondentů v dané skupině aktérů. Jsou srovnávány výsledky velikostně srovnatelných skupin (místní obyvatelé, chalupáři) se skupinou méně početnou (starostové obcí). V textu je na to dále upozorněno. V případě, že by respondenti jedné skupiny nebyli schopni na otázku odpovědět a zbylý ano, může dojít ke zkreslení výsledů a je dobré to mít na paměti při interpretaci dat. Většina grafů umožňuje zjištění, kolik respondentů na odpověď dokázalo odpovědět. Ne však, kolik se jich zúčastnilo vyplnění stanovené otázky. Odlišný je graf 10 a graf 11. Grafy jsou sestaveny na základě otázky se škálovou možností odpovědi (1–5), kdy mezní hodnoty představují vzájemně protikladné pojmy, vůči kterým se respondent vymezuje označením na stupnici, ve které představuje středovou (tedy neutrální) hodnotu bod 3. V celkovém významu tak respondenti určí svoji celkovou preferenci pojmů, kterou pro danou skupinu respondentů představuje násobek hodnoty bodu (1–5) s četností, s jakou byl preferován, a tyto hodnoty se v rámci jedné škály zprůměrují. Čím více se výsledná hodnota vzdaluje od bodu 3 k bodu 1, nebo 5, tím více respondenti preferovali jedni (1) či druzí (5) významově opačný pojem.

4. PROMĚNY ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ

V průběhu dvacátého století doznala krajina Kokořínska význačných změn, které je možné určit změnou funkčního využití ploch, ale také základním demografickým vývojem oblasti a dalšími ukazateli. Před popisem vývoje území v druhé polovině dvacátého století se kapitola věnuje důvodům vyhlášení CHKO Kokořínsko.

4.1. CHKO Kokořínsko

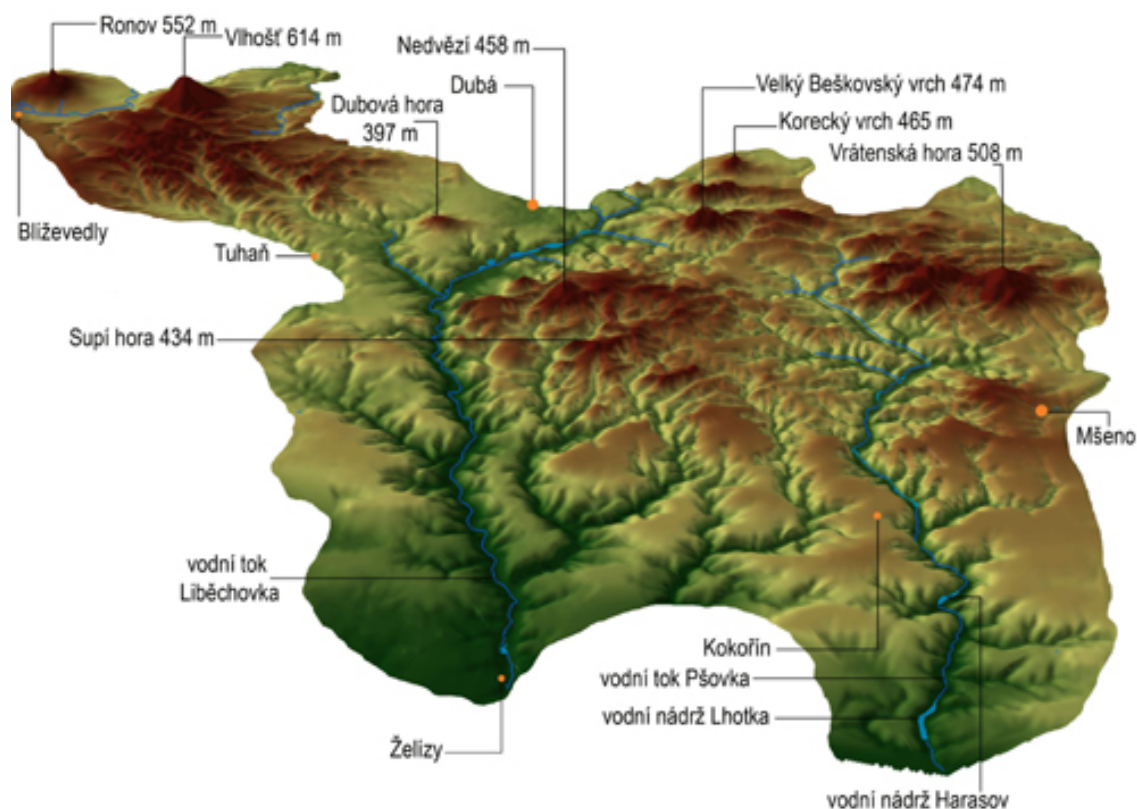
CHKO Kokořínsko byla vyhlášena v roce 1976 ministerstvem kultury České socialistické republiky podle zákona č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody. Zákon č. 40/1956 Sb. si kladl za cíl ochranu přírodního dědictví a vzhledu krajiny státem za účelem rozvoje hmotné a kulturní úrovně lidu. Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny ukládá ochranu přírody a krajiny nejen státu, ale rovněž samosprávě a dalším aktérům na území státu, čímž z ní činí celospolečenskou povinnost („účelem zákona je za účasti příslušných krajů, obcí, vlastníků a správců pozemků přispět k udržení a obnově přírodní rovnováhy v krajině“ zákon č. 114/1992 Sb.). Zákon č. 114/1992 Sb. říká, že ochranou přírody a krajiny se rozumí „dále vymezená péče státu a fyzických i právnických osob o volně žijící živočichy, planě rostoucí rostliny a jejich společenstva, o nerosty, horniny, paleontologické nálezy a geologické celky, péče o ekologické systémy a krajinné celky, jakož i péče o vzhled a přístupnost krajiny“. Zákon č. 114/1992 Sb. oproti zákonu předchozímu předepisuje ochranu přírody a krajiny skrze péči vyjádřenou slovy jako např. ochrana, vytváření, ovlivňování, obnova apod., tedy aktivní cílené procesy, které uchovávají (ochrana), nebo mění (vytváří, obnovuje...) minulý stav. Jestliže je účelem zákona č. 40/1956 Sb. rozvoj hmotné a kulturní úrovně lidu, je účelem zákona č. 114/1992 Sb. mimo jiné také v ochrana přírodních hodnot a krás, přičemž není zapomenuto na potřeby obyvatel a regionální i místní poměry.

Přepis zřizovacího výnosu CHKO Kokořínsko určuje jako poslání CHKO Kokořínsko ochranu všech hodnot krajiny, ochranu jejího vzhledu, typických znaků a přírodních zdrojů, na posledním místě vytváření vyváženého příznivého životního prostředí. Jak uvádí Zřizovacího výnosu CHKO Kokořínsko náleží mezi typické znaky území obecně fyzickogeografická podstata oblasti a ve vztahu k zemědělským a lesnickým aktivitám její osídlení jak na úrovni prostorového rozmístění, tak i jednotlivých staveb s odkazem na lidovou architekturu. Kolektiv autorů (1998) chápe takové zřízení CHKO jako politický akt, který nepřihlížel ke skutečným potřebám ochrany oblasti a byl spíše

univerzální formulací nerespektující charakter této a dalších CHKO. Současná existence CHKO Kokořínsko je potvrzena uvedením v příloze k zákonu č. 114/1992. Poslání a bližší ochranné podmínky CHKO stanovuje vláda nařízením. Specifičností přístupu měla být podle Kolektivu autorů (1998) zaručena ochrana hodnot pro každou chráněnou krajinnou oblast zvlášť.

Kolektiv autorů (1998, s. 7) uvádí geomorfologii území, vyvážené zastoupení lesů a zemědělské půdy, výskyt zachovalé lidové architektury a zachování krajinného rázu jako jedny z hlavních specifík oblasti. Z převážně přírodní složky krajiny, mimo zmíněnou geomorfologii (reliéf oblasti viz obr. 11), se jedná dále o přítomnost mokřadů mezinárodního významu a rozsáhlé zásoby pitné vody. O přibližných 270 km² rozlohy území CHKO Kokořínsko se v současnosti¹¹ podle Ložka, Kubíkové, Špryňara a kolektivu (2005, s. 686) rovnoměrně rozdělují kraje Středočeský a Liberecký, každý přibližně 125 km². Podíl Ústeckého kraje činí na rozloze zvláště chráněné oblasti 20 km² (Ústecký kraj 2009, s. 11).

Obr. 11: Znázornění reliéfu CHKO Kokořínsko.

Zdroj: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (2010b.)

¹¹ Pešout (2010) upozorňuje, že probíhají jednání o rozšíření CHKO Kokořínsko o přibližných 150 km² tzv. Dokelska.

4.2. Krajina a osídlení zájmového území ve dvacátém století.

Rozmanitost pískovcových útvarů na mikroformě (škrapy, skalní mísy, voštiny), mezoformě (pokličky, skalní věže, skalní okna) i makroformě (skalní města, soutěsky, údolí), které podle Adamoviče a Vogelové 2000 společně s třetihorními neovulkanity vytváří v rámci Česka ojedinělý reliéf, v němž pískovcové tabule prostupují hluboká a členitá údolí, nad která se zdvihají a dotváří tvar krajiny vyvěřelé horniny (viz obr. 12 a obr. 13). Především tyto konkávní tvary a skalní hrany údolí pokrývají lesní porosty (srov. obr. 11 a přílohou 6) podílející se na rozloze území Kokořínska více než 50 %, zemědělská půda s vyšším zastoupením luk a pastvin (7 % rozlohy CHKO Kokořínsko) pak více jak 40 % (viz graf 1, s. 49 a tab. 2, s. 50). Z vodních ploch nalézajících se zejména v údolích nivách, lze označit za nejvýznamnější mokřady Pšovky a Liběchovky zapsané mezi mokřady Ramsarské úmluvy (Němec, Pojer, eds. 2007, s. 312–317).

Obr. 12: Pískovcové tabule prostoupené hlubokými údolími a roklemi. Libovice, listopad 2010

Zdroj: Autor.

Pozn.: Stromy se v krajině zachovali v místech, které nebylo možno využít pro zemědělskou činnost. Těmito místy byly např. svahy rokli a strží.

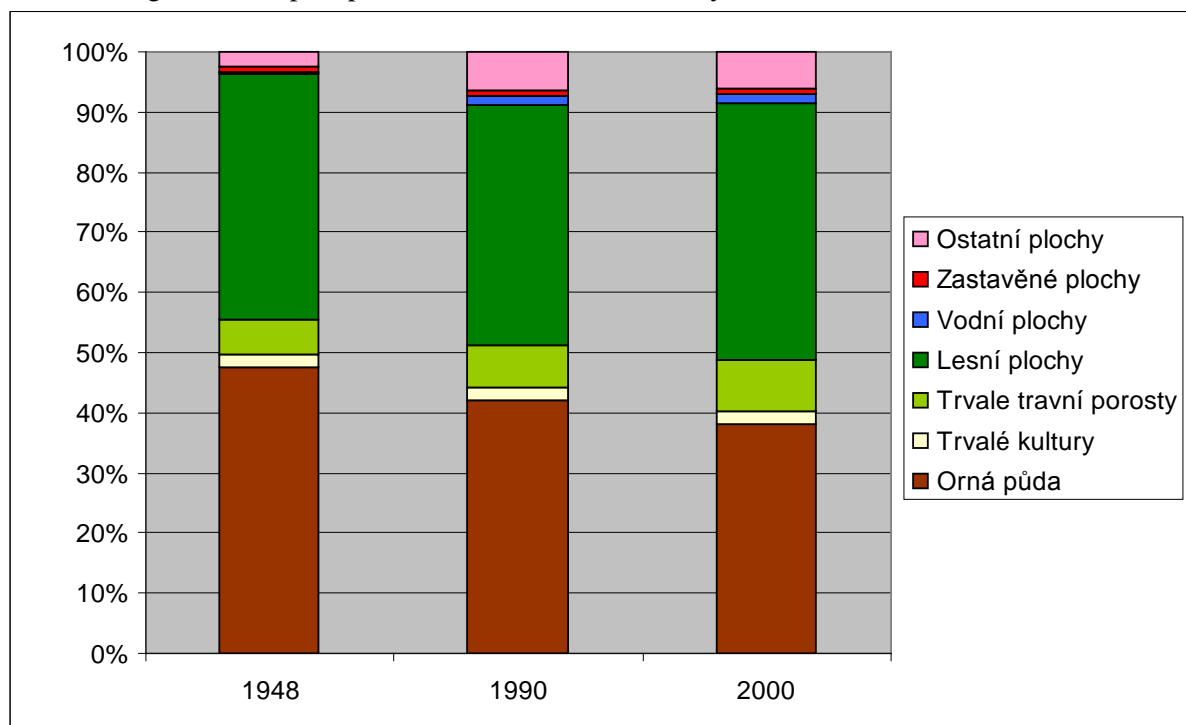
Obr. 13: Konkávní tvary vyvěřelých hornin dotváří krajinu Kokořínska. Vrátenká hora, listopad 2010.

Zdroj: Autor.

Pozn.: Denudační reliéf pískovcových plošin zpestřují vrchy vulkanického původu. Krajinu Kokořínska netvoří pouze pískovcový reliéf...

Graf 1: Kategorie zastoupení ploch. CHKO Kokořínsko, roky 1948, 1990 a 2000.

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů Databáze dlouhodobých změn rozlohy ploch.

Tab. 2: Kategorie zastoupení ploch, CHKO Kokořínsko, roky 1948, 1990, 2000.

	1948		1990		2000		Změna 1948-2000		
	v (%)	v (ha)	v (%)	V (ha)	v (%)	v (ha)	v (%*)	v (ha)	rozdíl
OP	50,0	20554	39,9	16429	38,3	15747	23,4	4807	-
TK	2,1	858	2,1	845	2,1	859	0,1	1	0
TTP	6,2	2560	6,8	2809	8,4	3463	35,3	903	+
ZP	64,5	26532	55,6	22892	57,2	23532	16,3	3903	-
LP	37,9	15596	42,9	17655	42,9	17646	13,1	2050	+
VP	0,4	159	1,4	591	1,4	588	269,8	429	+
ZP	0,8	321	0,9	388	1,0	393	22,4	72	+
OsP	2,6	1088	6,0	2458	6,0	2471	127,1	1383	+
JP	3,8	1568	8,3	3437	8,4	3452	120,2	1884	+
Celkem	100	41137	100	41173	100	41168			

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů databáze Databáze dlouhodobých změn rozlohy ploch.

Pozn.: OP = orná půda, TK = trvalé kultury, TTP = trvalé travní porosty, ZP = -zemědělská půda (OP+TK+TTP), LP = lesní plochy, VP = vodní plochy, ZaP = zastavěné plochy, OsP = ostatní plochy, JP = jiné plochy (VP+ZaP+OsP). % = podíl z celkové rozlohy CHKO, %* = podíl na rozloze kategorie v roce 1948. Celkem -hodnoty bez ZP a JP.

Porovnání dat Databáze dlouhodobých změn využití ploch pro území CHKO Kokořínsko za roky 1948 a 2000 nastiňuje vývoj území CHKO Kokořínsko uvedený Kolektivem autorů (1998) a odpovídá vývoji území, které částečně „podlehlo“ neřízené sukcesi. U jiných ploch dosahují podle indexu změny nejvyšších hodnot vodní plochy, jejichž nárůst je zaznamenán především v oblasti Holan, v okolí Dubé a v údolí Pšovky. Na celkovém nárůstu jiných ploch se podepisují plochy ostatní, do kterých jsou zahrnuta také území sloužící k ochraně přírody a krajiny (Kabrda 2008). Do nich náleží např. území přírodních rezervací, z nichž největší přírodní rezervace Kokořínský důl (seznam maloplošných zvláště chráněných území, zaujímá rozlohu asi 2000 ha. Bičík a Jančák (2005, s. 36–37) při charakterizaci hlavních vývojových trendů změn využití území na základě srovnatelných územních jednotek uvádějí jako hlavní trend v Česku pro období 1948–1990 výrazný úbytek zemědělské (především orné) půdy, jenž je důsledkem poválečného odsunu německého obyvatelstva, proměn struktury zemědělství, dále zvláštního režimu v oblasti státních hranic, rozvoje průmyslu a urbanizace. Z uvedeného výčtu lze k CHKO Kokořínsko přiřadit první dvě zmíněné příčiny. Porovnáním vývoje v CHKO Kokořínsko s průměrnými hodnotami Česka vycházejícími z úrovně srovnatelných územních jednotek vývoj v území CHKO, možná překvapivě, odpovídá obecným trendům pro období 1948–1990. K tomu je nutné dodat, že ostatními plochami jsou míněny jak přírodní rezervace, tak průmyslový areál a z tohoto faktu je dobré vycházet při interpretaci změn. Území CHKO Kokořínsko, vzhledem ke krátkosti časového intervalu, neprošlo v

devadesátých letech dvacátého století zásadní proměnou funkčního využití ploch (viz graf 2). Výrazněji je zaznamenán pouze nárůst ploch trvalých travních porostů.

Graf 2: Index změny funkčního využití ploch, CHKO Kokořínsko, roky 1948, 1990, 2000.

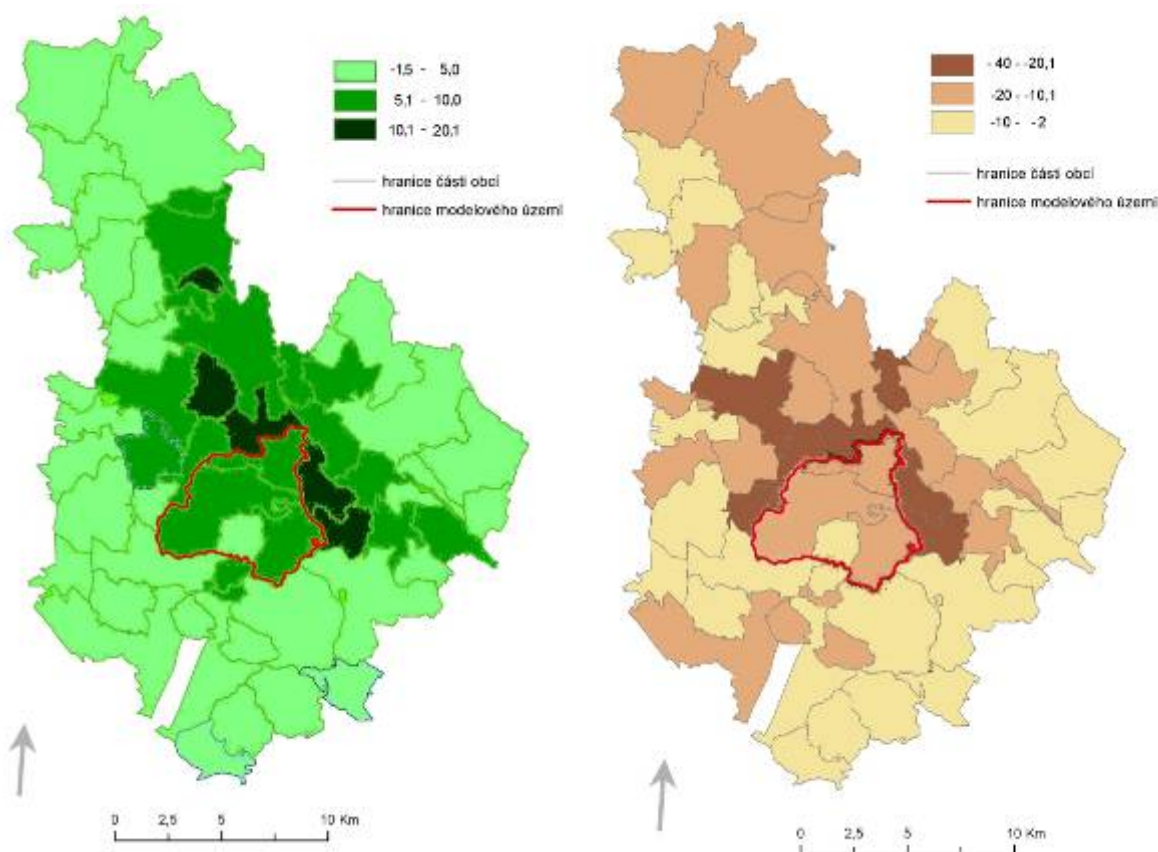

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů databáze Databáze dlouhodobých změn rozlohy ploch..

Pozn: Index = základní index: vyjádření změny vztahované k roku 1950 (viz s. 37).

Z celkového pohledu prošli plošně nejvýznamnějšími změnami plochy orné půdy a lesní plochy. Z obr. 14 je patrný nejvyšší úbytek ploch orné půdy a přírůstek lesních ploch ve „střední“ části CHKO Kokořínsko, ve které se nachází modelové území. Další výrazné úbytky orné půdy a přírůstky lesních ploch jsou zřejmé v okolí Dubé, nejvyšší hodnoty přírůstku a úbytku zaznamenávají srovnatelné územní jednotky v oblasti Houseckých a Beškovských vrchů a vrchu Nedvězí (viz obr. 11 na s. 47). Obdobné plošné rozmístění je sledováno rovněž u nízkého zastoupení domů sloužících k trvalému bydlení (viz obr. 9, s. 36), nebo případě výrazného úbytku obyvatelstva (viz obr. 15, s. 53). Modelové území náleží k oblasti vyšších úbytků ploch orné půdy a přírůstku ploch lesních, přičemž výjimku tvoří srovnatelná územní jednotka Šemanovice, která se svými hodnotami odlišuje. Pro zachování celistvosti modelového území a poznatků získaných terénním šetřením jsou šemanovice součástí modelového území.

Obr. 14: Procentuálně vyjádřená změna rozlohy lesních ploch (zeleně) a ploch orné půdy (hnědě) v CHKO Kokořínsko, 1948 mezi lety 2000.

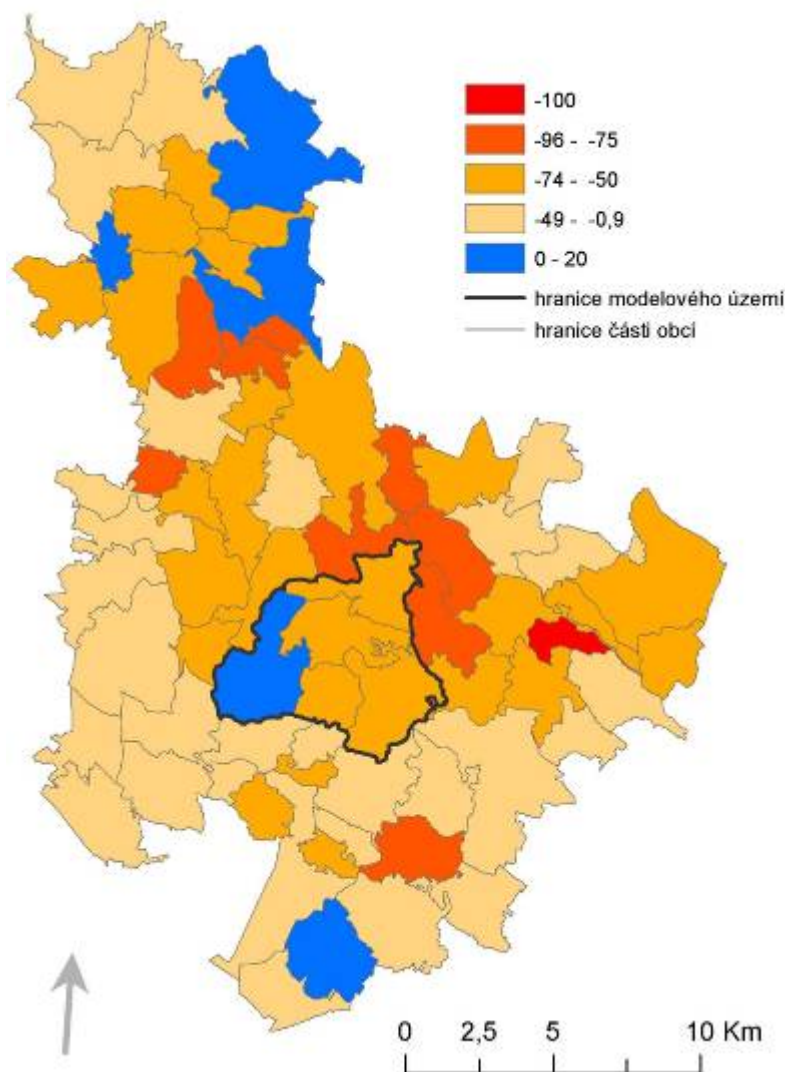
Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů Databáze dlouhodobých změn rozlohy ploch a programu Quantum GIS 1.5.0.

Pozn: 100 % = rozloha kategorie v roce 1948.

Fialová a Vágner (2003) zařazují území CHKO Kokořínsko do tzv. vnitřní periferie, v tomto případě zároveň oblasti postižené poválečným odsunem německého obyvatelstva a následným neúplným dosídlením. Havlíček a Chromý (2001) uvádějí souvislost mezi periferností a pozicí na administrativní hranici krajů, což CHKO Kokořínsko splňuje. Nalézá se na pomezí Středočeského, Libereckého a Ústeckého kraje. Fialová a Vágner (2003) dále konstatují těmto oblastem stálý úbytek obyvatelstva, v průběhu druhé poloviny dvacátého století, který přisuzují socialistickému plánování osídlení a jeho projevům. Podle dat Českého statistického úřadu (2006) trvale bydlelo na území Kokořínska v roce 1950 přes 28 000 obyvatel. Tento stav poklesl k roku 2001 o 30 % na současných 19 000. Největší populační změnu vyvolal odsun německého obyvatelstva, kterým Kokořínsko ztratilo téměř 40 % obyvatel mezi lety 1930 a 1950 a přes 50 % obyvatel vztaženo k časovému intervalu 1930–2001. Graf 3 (viz s. 54) naznačuje plynulý úbytek trvale žijících obyvatel do roku 1991, od kterého je zaznamenán mírný přírůstek k roku 2001. Obr. 15 znázorňuje vývoj obyvatelstva a jsou zřetelné úbytky v oblastech korespondujících s dalšími ukazateli, jako je např. změna rozlohy oné a lesní půdy (viz s. 51). Jak vyplývá z

dat Českého statistického úřadu (2009a, 2009b, 2009c) je přírůstek obyvatelstva zaznamenáván nadále k roku 2009. Počet trvale žijících obyvatel se podle dat Českého statistického úřadu od skutečného stavu může odlišovat především u populačně slabých sídel, na což přímo i nepřímo upozornili účastníci rozhovorů vedených pro účely práce.

Obr. 15: Procentuální vyjádření změny počtu domů v CHKO Kokořínsko mezi roky 1950 a 2001.

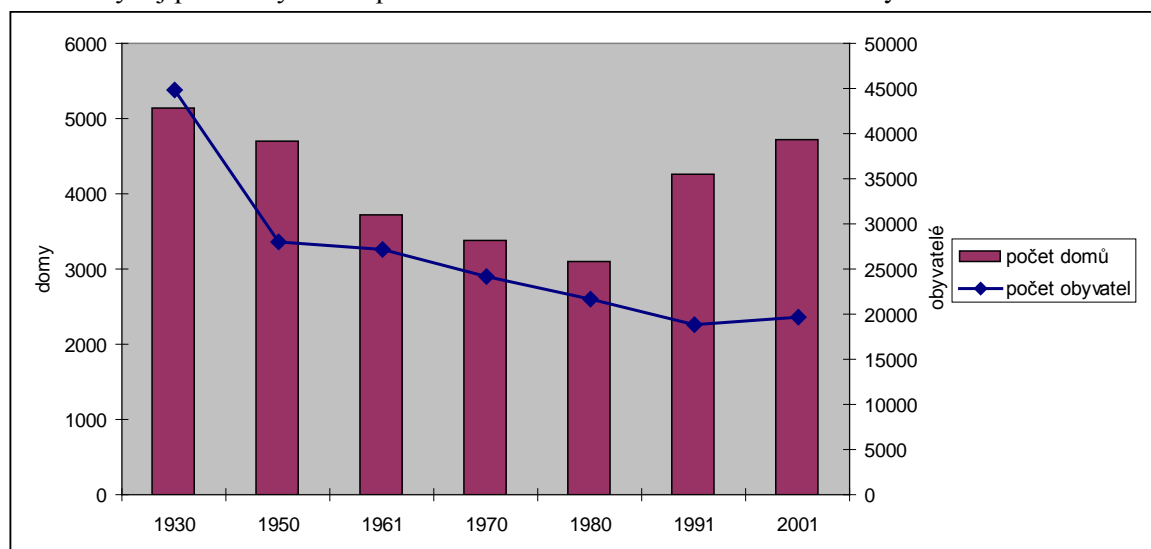

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů Českého statistického úřadu (2006) a programu Quantum GIS 1.5.0. Pozn: 100 % = stav obyvatelstva v roce 1950. Obec Vidim v modelovém území zaznamenala k roku 2001 přírůstek obyvatelstva, který je ve velikosti několika procent. Vývoj počtu obyvatel v obci Vidim je podle zastupitelů obce zapříčiněn přítomností domova seniorů.

S vývojem počtu obyvatel koresponduje i vývoj celkového počtu domů, jak vyplývá z dat Českého statistického úřadu (2006). Od roku 1950 k roku 2001 se celkový počet domů nezměnil, změna mezi rokem 1930 a 1950 nepřesáhla 10 % původního stavu. Popsaný jev je možné vysvětlit tak, že si opuštěné objekty osvojili chalupáři, kteří se v přírodně atraktivním prostředí ujali těchto objektů a tím se zasloužili o jejich záchranu

před zchátráním (jak obecně uvádí Fialová 2003). Na území CHKO Kokořínsko představují objekty druhého bydlení 40 % z celkového počtu domů, tedy dvojnásobek státního průměru. V některých oblastech CHKO Kokořínsko přesahují počty chat a chalup celkový počet domů sloužících k trvalému bydlení. Fialová a Vágner (2003) označují sídla s existencí založenou především na druhém bydlení, jako sídla s umělým přežíváním, v tomto smyslu pak Kučera (2006) hovoří v krajních případech o sídlech zaniklých (v CHKO Kokořínsko např. Tubož. K roku 2001 je registrováno 9 stálých obyvatel. Nové Osinalice 7 obyvatel, Olešno 2 obyvatelé a mnohá další sídla). Mohlo by se tedy usoudit, že se především chalupaření zasloužilo nejen o zachování historické lidové architektury, ale také celkového počtu domů. Z podrobnějšího pohledu na vývoj počtu domů (viz graf 3, popř. přílohu 7) je zřejmé, že vývoj šel jiným směrem.

Graf 3: Vývoj počtu obyvatel a počtu domů v CHKO Kokořínsko mezi roky 1930 a 2001.

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů Českého statistického úřadu (2006).

V CHKO Kokořínsko jsou četná sídla s obecně uznávanou urbanistickou i architektonickou hodnotou. U jiných sídel v lépe dostupných oblastech CHKO Kokořínsko lze vidět znatelnější uplatnění stavebních stylů druhé poloviny dvacátého století (viz obr. 16). Od roku 1950 docházelo k úbytku počtu domů, který v roce 1980 dosáhl více jak 30 % stavu z roku 1950. Od roku 1980 došlo k opětovnému růstu jejich počtu, který přibližně odpovídá zmíněnému úbytku. Opětovný růst počtu domů lze přičíst především nové výstavbě především v okrajových sídlech či sídlech lépe dopravně dostupných. Nová

výstavba domů se zcela nevyhnula ani sídlům v odlehlějších částech Kokořínska a je spojena se zemědělskou výrobou (Kolektiv autorů 1998, s. 47–49).

Obr. 16: Náměstí vzniklé z potřeby rozšíření silnice I/9. Dubá, duben 2011.

Zdroj: Autor.

Pozn.: Přestože mnohá sídla Kokořínska jsou v zájmu územní památkové ochrany, vypovídají rovněž o urbanistických stylech uplatňovaných v Česku ve druhé polovině dvacátého století. V těsné blízkosti městské památkové zóny byl vystavěn panelový dům.

V mnoha případech dochovaná historická lidová architektura je jedním ze symbolů CHKO Kokořínsko (Kolektiv autorů 1998, Ložek, Kubíková, Špryňar a kolektiv 2005, Němec, Pojer, eds. 2007). Kolektiv autorů (1998) rozčleňuje území CHKO podle převládajícího výskytu jednotlivých forem lidové architektury na střední a severovýchodní část s významným výskytem severočeského roubeného domu, část jižní a jihovýchodní s významným zastoupením patrového kamenného domu a třetí část severní a severozápadní s odlišnou zděnou zástavbou a s častěji dochovanými prvky hrázdní. Toto rozdělení považuji za důležité vzhledem k určení převládajícího výskytu severočeského roubeného domu v oblasti modelového území. Na základě poznatků vyplývajících z provedeného terénního průzkumu mohu konstatovat, že stavební styly se napříč územím CHKO Kokořínsko prolínají, nejvíce pak dům roubený (viz obr 16). Odras dobré uchovalosti lidové architektury je zřejmý v rozboru počtu památkově chráněných území. Na území CHKO Kokořínsko se nachází 6 vesnických památkových rezervací (Dobřeň,

Nosálov, Nové Osinalice, Olešno a Lhota), 2 městské památkové zóny (Mšeno, Dubá) a 12 vesnických památkových zón (Jestřebice, Lobeč, Sitné, Střezivojice, Vidim, Bukovec, Kravaře, Kruh, Tubož, Vojetín, Brocno, Rašovice), které znázorňuje příloha 10. Na území CHKO Kokořínsko se dále nalézá národní kulturní památka hrad Kokořín, bezpočet dalších jednotlivých kulturních památek. Do území CHKO Kokořínsko dále zasahuje krajinná památková zóna Zahrádecko (NPÚ (2011b) a s její krajinou, popř. částí krajiny, jsou podle mého názoru spjaty siluety národních kulturních památek hory Říp a hradu Bezdězu.

Obr. 17: Severočeský roubený dům. Tubož, listopad 2010.

Zdroj: Autor.

Pozn.: Obrázek ukazuje jeden z mnoha domů, které lze označit jako roubený dům severočeského typu. Pešta (2004, s 13) hovoří o Kokořínsku (v kontextu Středočeského kraje) ve smyslu samostatného regionu lidové architektury v souvislosti s výskytem tohoto typu domu. Kokořínsko vnímá jako jednu z nevýznamnějších oblastí zastoupení lidové architektury v Česku.

5. PERCEPCE ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ

Druhá část práce vyhodnocuje a shrnuje především data získaná anketárním šetřením, dále názory získané na Správě CHKO a názory zastupitelů vybraných obcí Kokořínska. Data z anketárního šetření přibližují názory respondentů v zkoumaném území. Jak se vyjadřují Siwek a Bogdová (2007), jedná se o subjektivní vyjádření objektivní reality zkoumaného území. K porovnávání informací získaných od místních obyvatel a chalupářů je dobré připomenout, že celkový počet zastupitelů obcí, jejichž názory jsou v práci zpracovány společně s obyvateli modelového území, je roven 15, což přibližně odpovídá 10 % celkového počtu respondentů z řad hybatel modelového území, kteří se zúčastnili anketárního šetření. Náзор Správy CHKO reprezentuje rozhovor s jedním člověkem, panem ing. Pořízkem, vedoucím Správy CHKO.

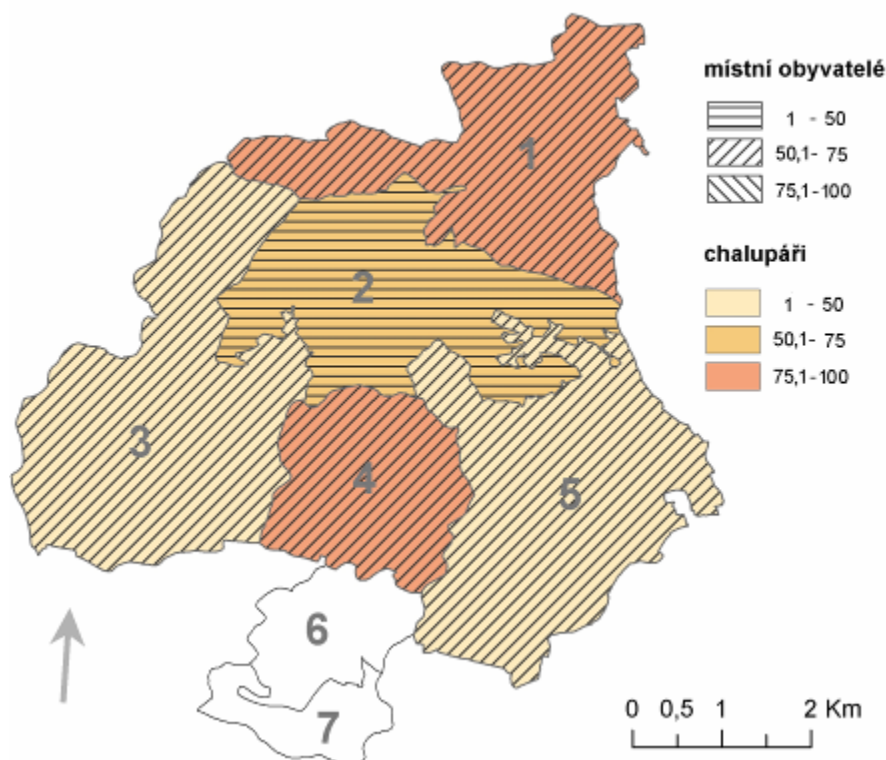
5.1. Obecné vyhodnocení anketárního šetření

Anketárním šetřením bylo získáno 167 dotazníků, tedy 83 % stanoveného počtu 200, který je stanoven pro reprezentativnost šetření. Celkový stanovený počet všech respondentů odpovídá 50 % počtu trvale žijících obyvatel k roku 2001. Respondenti z řad místních obyvatel tvoří 19% podíl z jejich celkového počtu, z řad chalupářů, při teoretickém stanovení jejich počtu v modelovém území (viz s. 41) představují 17 %. Z hlediska potenciálního celkového počtu obyvatelstva modelového území (viz s. 41) pokrývá anketární šetření 17 % tohoto počtu.

Z vybraných dotazníků je 14 % elektronickou formou, zbylý počet je přibližně rovnoměrně rozdělen mezi distribuci dotazníků přímo v sídlech a dále distribuci prostřednictvím dalších osob. Pro práci je využito 148 dotazníků, což představuje 74 % z jejich celkového počtu. U místních obyvatel bylo dosaženo návratnosti 96 % u chalupářů 61 %. Návratnosti jsou v absolutním vyjádření místní obyvatel:chalupář podobné (69:79), je tak z tohoto pohledu získán téměř vyrovnaný vzorek (viz obr. 17, popř. přílohu 10). 74% návratnost je podepřena z pohledu anketárního šetření téměř 100 % účastí místních obyvatel, zbylých 26 % jde na vrub absence 40 % dotazníků nezískaných od chalupářů. Anketární šetření uskutečněné koncem zimy a v průběhu jara nakonec mělo potřebný počet účastníků ze stran rekreatantů. Lze usuzovat, že v letních měsících by návratnost mohla být vyšší. Podle poznatků osob a poznatků mých vlastních, byla největší překážkou anketárního šetření ochota potenciálních respondentů účastnit se anketárního šetření. Dalším faktorem byl samotný přístup hostinských, z nichž se distribuce nejaktivněji postavil hostinský

z Dobřene. Tím bylo získáno přibližně 40 % z celkového počtu získaných dotazníků. Zbylé dotazníky obstarala distribuce skrze další osoby, mezi kterými byli obyvatelé Mělníka a obcí Kokořínska s vyváženým poměrem získaných dotazníků od místních obyvatel a chalupářů.

Obr. 18: Návratnost využitých dotazníků. Anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011.

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů získaných anketárním šetřením uskutečněným v CHKO Kokořínsko v únoru až květnu 2011.

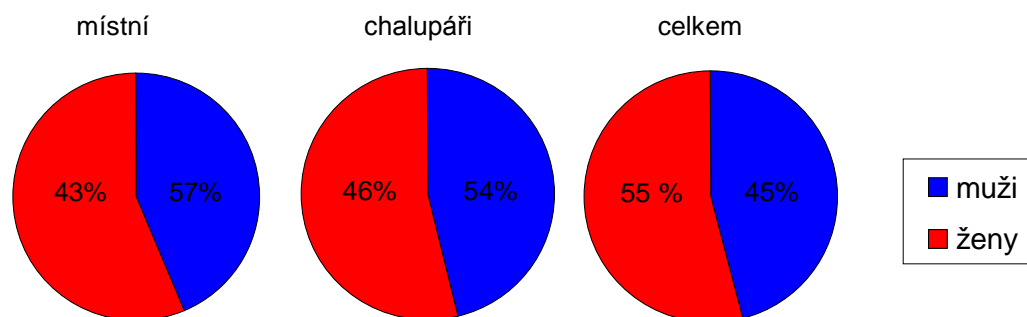
Pozn: 1 – Střezivojice, 2 – Dobřeň, 3 – Vidim, 4 – Šemanovice, 5 – Jestřebice, 6 – Březina, 7 – Truskavna. 100 % = 15 dotazníků (místní obyvatelé), 25 dotazníků (chalupáři). V případě Jestřebice je u místních obyvatel návratnost 113 %, což souvisí se způsobem uskutečnění distribuce dotazníků (Jestřebice v intervalu 75,1–100).

V případě chalupářů je možné říci, že významný podíl respondentů anketárního šetření má své trvalé bydliště na Mělníku¹². Punch (2008) uvádí, že minimální návratnost při šetření by měla být alespoň 60 %. Lze obecně konstatovat, že podmínka minimální uznatelné návratnosti byla splněna, jak v celkovém součtu, tak z pohledu jednotlivým typům respondentů, přičemž je hraniční v případě chalupářů (61 %).

¹² Označení na Mělníku/Mělníce vychází ze znalosti místních poměrů, kdy se vyvýšená pozice města vepsala do místní tradice tímto označením. Vyjádření předložky „v“/ „do“ ve vztahu k tomuto městu nebývá jeho obyvateli a obyvateli širšího okolí přijímáno.

Jestliže souvisí počet získaných dotazníků s ochotou potenciálních respondentů k jejich vyplnění, lze tedy konstatovat, že mírně ochotnější byly v anketárním šetření ženy, které ze zúčastněného vzorku tvoří 53 %, což zároveň ukazuje na vyrovnaný poměr zastoupení mužů a žen. Mezi místními obyvateli a chalupáři je poměr obdobný, s větším zastoupením žen v obou případech, více u místních obyvatel (viz graf. 4).

Graf 4: Zastoupení mužů a žen. Anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011.

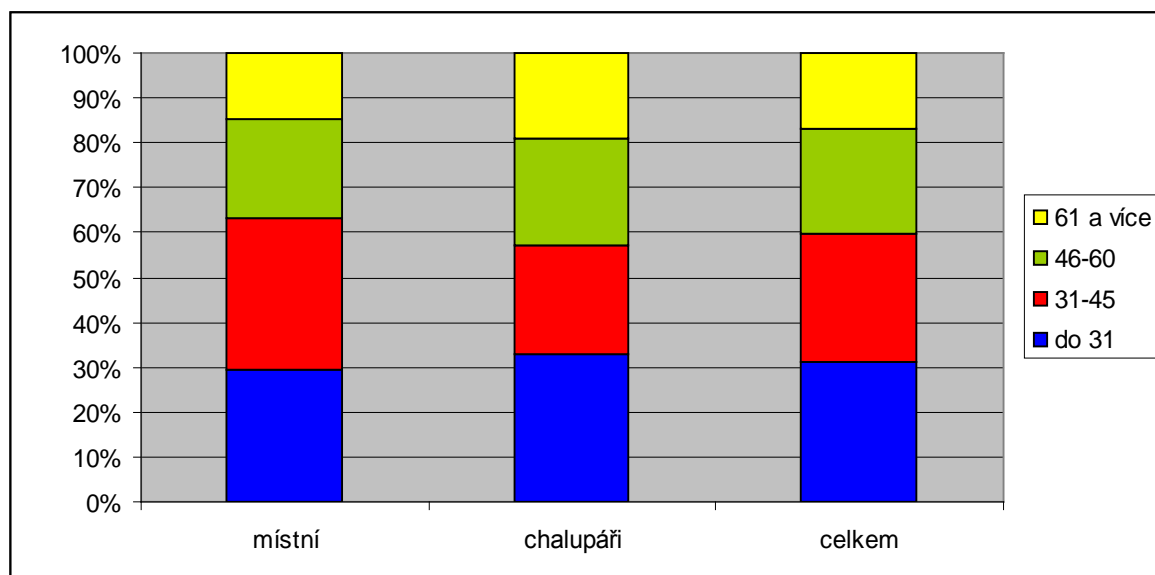

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů získaných anketárním šetřením uskutečněným v CHKO Kokořínsko v únoru až květnu 2011.

Pozn.: 100 % = celkový počet respondentů ve skupině aktérů.

Nejpočetnější věkovou skupinu tvoří respondenti mladší 30 let (31 %), za nimi jsou zbylé v pořadí intervalů 31–45 let (28 %), 46–60 (23 %) a nejméně zastoupená skupina 61 let a více (17 %). Místní obyvatelé jsou nejvíce zastoupení věkovou skupinou 31–45 let, poté následuje skupina do 31 let. Zbylé odpovídají předchozímu srovnání. Chalupáři jsou opět nejčastěji zastoupení věkovou skupinou do 31 let a nejméně 61 let a výše. Ostatní skupiny mají zastoupení shodné (viz graf. 5). Jak ukazuje graf 6, liší se místní obyvatelé a chalupáři především počtem respondentů ve vzdělanostní kategorii vysokoškolské vzdělání. Zatím co u místních je vyrovnaný poměr zastoupení v kategoriích základního a vysokoškolského vzdělání, u chalupářů zastává větší zastoupení vysokoškolské vzdělání a naopak nižší vzdělání základní. V celkovém pohledu se tato situace odráží v nejvýrazněji zastoupené kategorii vyučení a středoškolské (60 %), vysokoškolské (28 %) a základní (12 %). V otázce přebývání na Kokořínsku se naprostá většina respondentů z řad místních obyvatel vyjádřila ve smyslu celoročního pobytu během celého týdne, včetně volných dnů. Takové zjištění nekoresponduje s informacemi podaných na obecních úřadech o nepřítomnosti části obyvatel z pracovních či jiných důvodů. Chalupáři, kteří se zúčastnili anketárního šetření, navštěvují Kokořínsko za účelem individuální rekreace především ve svátky a další volné dny a především v jarních a letních měsících.

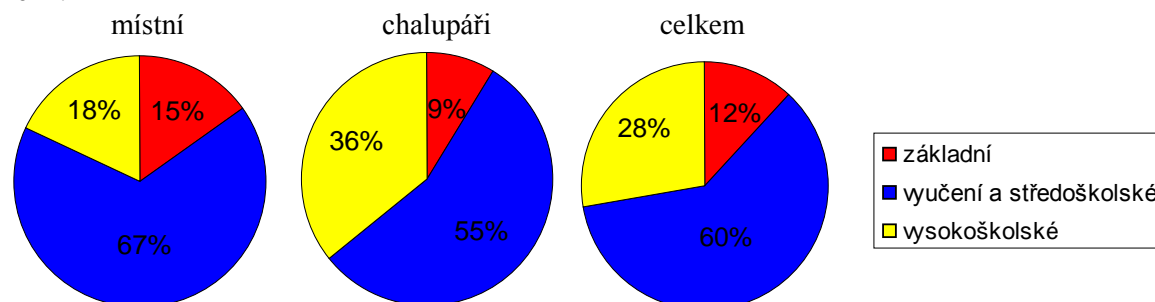
Graf. 5: Rozdělení respondentů věkových skupin. Anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů získaných anketárním šetřením uskutečněným v CHKO Kokořínsko v únoru až květnu 2011.

Pozn.: 100 % = celkový počet respondentů ve skupině aktérů.

Graf. 6: Vzdělanostní struktura respondentů. Anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011.

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů získaných anketárním šetřením uskutečněným v CHKO Kokořínsko v únoru až květnu 2011

Pozn.: 100 % = celkový počet respondentů ve skupině aktérů.

Při volbě této možnosti někteří respondenti přisuzovali komentáře jako „ale nerad“, „raději v létě“, nebo „když musím“. Spíše celkový nezájem o pobyt na Kokořínsku v zimním období souvisí podle vyjádření téměř všech účastníků rozhovorů s tím, že chalupy, původně určené k permanentnímu vytápění v zimním období, nelze uspokojivě „vytopit“ (rozehřát) za krátkou dobu, jakou je víkend. Z toho je možné usuzovat, že chataři/chalupáři, kteří se zúčastnili anketárního šetření prostřednictvím dotazníků umístěných v pohostinstvích popř. v prodejně smíšeného zboží (Vidím), jsou spíše z řad chatařů. Takovou hypotézu v tuto chvíli nelze ověřit. Tvzení, že oblast vnitřní periferie, ve které se nalézá také CHKO Kokořínsko, se vyznačuje dominantním zastoupením chalup na

objektech individuální rekreace a doménou je proto chalupaření (Fialová, Vágner 2005), je možné pro případ Kokořínska doplnit o možnost snížení této dominance (chalupaření) v zimním období ve prospěch chataření.

5.2. Vnímání krajinného projevu území CHKO Kokořínsko a symbolika území

Krajinným projevem se rozumí části krajiny, které jsou pro krajinu typické, ať jde o dílo přírody nebo člověka. Pro sestavení otázky č. 2 byla použita literatura a zdroje různého zaměření (viz s. 42.). Mezi krajinné projevy jsou zařazeny i takové pojmy jako např. romantičnost a tajemnost. Odpovědi týkající se symboliky území mají v rámci dotazníku zvláštní postavení, neboť se jedná o jedinou otázku, která je postavena jako otázka otevřená.

5.2.1. Vnímání krajinného projevu území CHKO Kokořínsko

Následný text se nejdříve pokusí vyjádřit způsob, jakým vnímají jednotlivé krajinné projevy pohledem místní obyvatelé, chalupáři a Správa CHKO. Za hlavní krajinné projevy Správa CHKO považuje hluboká údolí a rokle, louky a pastviny, pískovcové skály, pole, rozsáhlé lesy, potoky, rybníky a mokřady, lidovou architekturu a turistiku a rekreaci. Reliéf oblasti je výjimečný především v přítomnosti pískovcových plošin, na nichž se nalézají intenzivně obhospodařovaná pole. Pole obhospodařovaná intenzivními formami zemědělství představují střet v ochraně přírody a krajiny. Přesto pole společně s ostatními plochami krajinného pokryvu vytváří jedinečný krajinný ráz, který může narušovat např. postupující sukcese lesních porostů. Zalesněné plochy pokrývají vrchy. Nalézají se ovšem také na okrajích plošin a v hlubokých údolích. Rokle mohou být místem unikátního mikroklimatu (tzv. inverzní rokle). Lesní pokryv úbočí údolí může v některých případech ubírat krajině na jejím dřívějším charakteru. Někdejší dominantní skalní projev např. Kokořínského dolu překryl projev lesa (ve smyslu obecně sukcese popisuje Lipský 2005, viz obr. 18). Udržení kulturnosti krajiny zajišťují také chovy hospodářských zvířat, které v poslední době zvyšují podíly trvalých travních porostů, jako významné složky skladby krajiny a jejího rázu. Pískovcové skály jsou v rámci Česka unikátní svým složením a podílí se na vzniku různých pískovcových útvarů v rámci Česka specifických právě Kokořínsku. Skály samotné jsou vyhledávaným cílem turistů, pro které Správa CHKO buduje naučné stezky jako způsob prezentace projevů divoké přírody, jako jednoho z projevů Kokořínska, který má sloužit také k jeho propagaci. Projevem krajiny Kokořínska jsou dále např. skalní útvary či hradu a zříceniny, podle Správy CHKO spíše zajímavosti. Turistika a rekreace

má společný zájem v lidové architektuře, Správou CHKO vnímaná jako neoddělitelná součást svěřené krajiny, ale takéž oblasti potenciálního střetu v mezi vlastníky nemovitostí a památkovou ochranou. Ochrana přírody je pak zvláštní složkou, součástí kulturní krajiny CHKO Kokořínsko. Potoky, rybníky a mokřady zastávají důležitost především skrze zapsání mokřadů Pšovky a Liběchovky na seznam Ramsarské úmluvy.

Z rozhovoru na Správě CHKO vyplynulo, že krajinné projevy jsou Správou vnímány komplexně. Je možné konstatovat, že rozhodujícím krajinným projevem CHKO Kokořínsko je její kulturnost projevující se propojením díla přírody a člověka v harmonický celek (viz obr. 19). Tím je zároveň zodpovězena otázka dotazníku č. 1, ve které respondenti volí mezi přírodou, člověkem a oběma najednou jako tvůrci krajiny. Krajina je z pohledu Správy CHKO jednoznačně tvořena přírodou i člověkem a jeho výtvořou.

Obr. 19: Kokořínské údolí u Harasova zarostlé planě rostoucí vegetací. Srpen 2010.

Zdroj: Autor.

Pozn.: Mnohé plochy v Kokořínsku zůstávají nevyužívané. V nich probíhající sukcese pomalu mění vzhled krajiny. Tento proces se odehrává nejen ve zvláště chráněných územích, ale též na nevyužívaných plochách v jiných částech Česka.

Obr. 20: Harmonické propojení přírody a díla člověka. Pavličky, duben 2011.

Zdroj: Autor.

Pozn.: Plaňkový plot, přirozeně se vyvíjející travní porost, vzrostlý strom a pro oblast typický dům vytvářejí v kontextu okolní krajiny dojem harmonického spojení díla člověka a přírody.

Obce, na jejichž území zasahuje CHKO Kokořínsko, na svých oficiálních internetových stránkách prezentují především vlastní sídlo a jeho jednotlivé části. Krajina Kokořínska na nich nalézá odkaz jako krajina v blízkosti sídel. Obce prezentují především turistické zajímavosti vytvořené jak přírodou, tak člověkem, téměř vždy pak oběma najednou. Obce velmi často vyzdvihují lidovou architekturu, přírodu a turistiku. Dále informují o zajímavostech přímo v obci, o osobnostech a událostech, které mohou být, ve spojitosti s celým územím CHKO. Mezi zmíněné patří např. zámek a pivovar v Lobči, Jestřebické pokličky u Jestřebice (obec Dobřeň), zámek ve Vidimi, historický mlýn Štampach a rybník Harasov v obci Střemy, rybníky v Holanech či vrch Nedvězí v Dubé. Nejednou obce reflektují útvary či objekty, které se v jejich blízkosti nenacházejí. Jedná se např. o hrad Kokořín, hrad Houska, Pokličky¹³, často připomínanou osobností je Karel Hynek Mácha, v souvislosti s ním také Máchovo jezero.

V některých případech (většinou se jednalo o okrajové obce CHKO) internetové stránky obcí propagují také místa ležící mimo CHKO. Zde např. Máchovo jezero (obec Tachov), hrad Bezděz (obec Ždírec¹⁴), Starý Berštějn (obec Dubá) či Helfenburk (obec Úštěk). V těchto případech jde o staré, většinou opuštěné, hrady, v jiném případě např.

¹³ Pokličky náleží do skupiny pískovcového mezoreliéfu. Jsou jimi myšleny nejznámější útvary tohoto označení nalézající se v Kokořínském dole, označované také jako Mšenské pokličky.

¹⁴ K prosinci 2010, v roce 2011 nejsou stránky v aktivní formě.

skulptury¹⁵ Václava Levého (obec Želízy), z nichž jsou nejznámější tzv. Čertovy Hlavy. Takové objekty či části krajiny však bývají s Kokořínskem spojovány i v rámci propagace území CHKO (např. Propagační leták 1, Agentura ochrany přírody a krajiny 2010c).

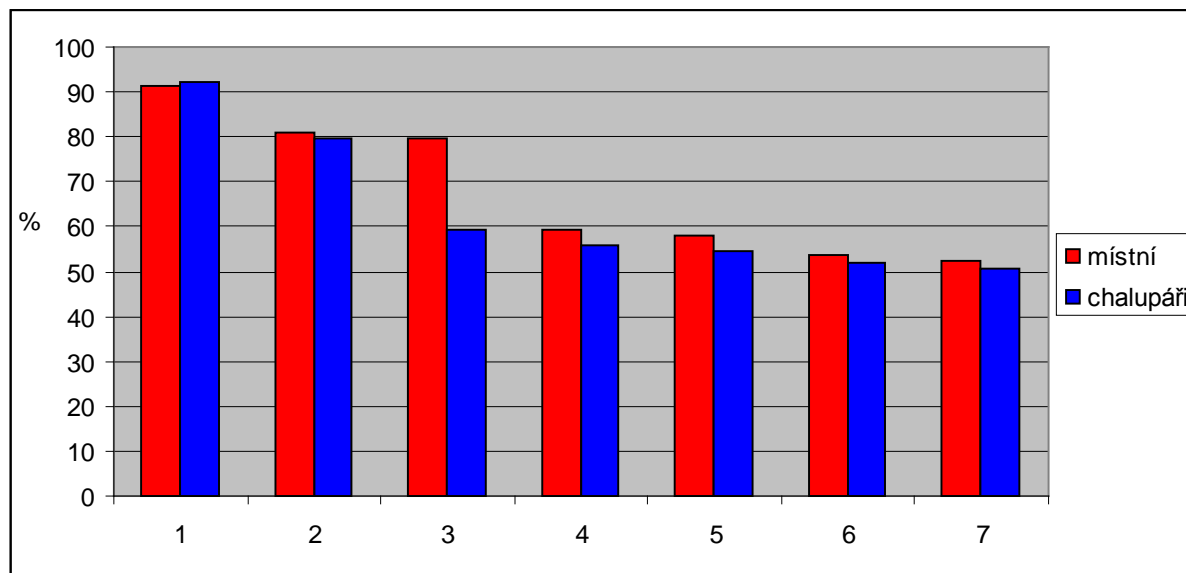
Co se týče příslušnosti obcí ke krajům (ve smyslu historického členění Česka), lze vyzkoušet určité shody u obcí v rámci jednotlivých krajů. Ve Středočeském kraji CHKO zasahuje do 18 obcí a v nich do 46 základních územních jednotek, v Ústeckém kraji do 3 obcí a do 8 základních územních jednotek, v kraji Libereckém do 11 obcí s 45 základních územních jednotek zasahujících do CHKO. Ve Středočeském kraji lze vyzkoušet odkaz k Polabí, obdobně jako u obcí příslušejících k Ústeckému kraji. V obcích náležících do Libereckého kraje se velmi často objevuje Máchovo jezero a obecně se odkazují na Máchův kraj, do kterého Kokořínsko často zahrnují. Odkaz na Máchův kraj či Máchovo jezero je u obcí Libereckého kraje zaznamenán v polovině případů, zatímco případ odkazu k Polabí u obcí středočeské části Kokořínska je zaznamenán v 35 % z nich. Zkoumané internetové stránky obcí shodně odkazují na bývalá okresní města (Mělník, Litoměřice, Česká Lípa). Na druhou stranu lze konstatovat, že obce nalézající se ve Středočeském kraji ve více jak 70 % na svých stránkách propagují události spojené s kulturním životem obce. Příkladem je např. obec Kanina: masopust, čarodějnice, máje, Velikonoce, události pořádané pro děti, různá výročí. U obcí Libereckého kraje jsou takové události reflektovány u 20 % z nich (jedná se o Holany a Kravaře). Příkladem je obec Kravaře: Mikuláš, zamykání Ronova, masopust. To má podle mého názoru souvislost s poválečnými událostmi a dalším vývojem v druhé polovině dvacátého století (viz s. 52–53), kterým byly méně negativně zasaženy obce Středočeského kraje.

Z pohledu místních obyvatel, jako jedné cílové skupiny respondentů, jsou při výběru možností uvádějících krajinný projev území CHKO Kokořínsko, nejčastěji preferovány pískovcové skály (91 %), hluboké rokle a údolí (81 %), rozsáhlé lesy (80 %). Více jak 50 % respondentů dále považuje za krajinný projev území turistiku a rekreaci (58 %), lidovou architekturu (57 %), hrady a zříceniny (54 %) a potoky, rybníky a mokřady (52 %). Tyto možnosti označilo za krajinný projev CHKO více jak 50 % všech respondentů této skupiny aktérů. Dále jsou preferovány se 46 % kopce a vrchy. Chalupáři, obdobně jako místní obyvatelé, považují za hlavní krajinný projev pískovcové skály (92 %) a hluboké rokle a údolí (80 %). Dále odlišně preferují hrady a zříceniny (59 %), čtvrtou v pořadí, obdobně jako místní obyvatelé, lidovou architekturu (56 %), poté rozsáhlé lesy (54 %),

¹⁵ Skulptura = socha, sochařské dílo.

romantičnost a tajuplnost (52 %) a umělé skalní výtvary (51 %). K 50% preferenci se u této skupiny respondentů přibližují turistika a rekreace (49 %) a také potoky, rybníky a mokřady (49 %) (viz graf 7, grafické znázornění viz přílohu 11). Obě skupiny respondentů shodně odmítají zaostalost v souvislosti s CHKO Kokořínsko.

Graf. 7: Nejčastější preference krajinného projevu u místních obyvatel a chalupářů. Anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011.

	1	2	3	4	5	6	7
místní	pískovcové skály	hluboká údolí	rozsáhlé lesy	turistika a rekreace	lidová architektura	Hrady a zříceniny	potoky, rybníky a mokřady
chalupáři	pískovcové skály	hluboká údolí	hrady a zříceniny	Lidová architektura	rozsáhlé lesy	romantičnost a tajuplnost	umělé skalní výtvary

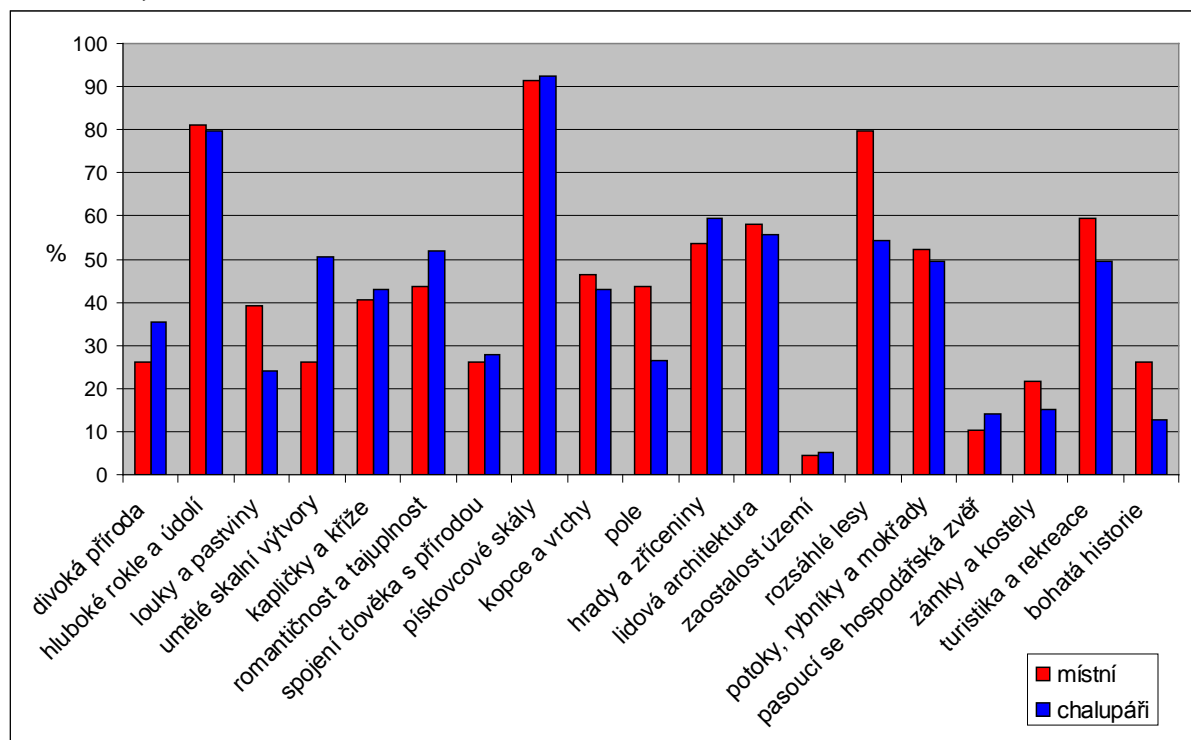
Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů získaných anketárním šetřením uskutečněným v CHKO Kokořínsko v únoru až květnu 2011.

Pozn.: 100 % = celkový počet respondentů ve skupině aktérů.

Jak vyplývá z grafu 8, lze konstatovat, že většina respondentů vnímá krajinný projev CHKO jak ve smyslu přírodním, tak kulturním (dílo člověka). Z pohledu krajinného rázu se uplatňuje jeho přírodní (pískovcové skály, hluboká údolí, částečně rozsáhlé lesy a potoky, rybníky a mokřady), kulturní (zde opět rozsáhlé lesy, rybníky..., také turistika a rekreace, umělé skalní výtvary) a historická (lidová architektura, hrady a zříceniny, rovněž umělé skalní výtvary) charakteristika. Löw a Míchal (2003, s. 531–532) uvádějí, že místo krajinného rázu je individuální souvislý pohledový prostor, který může být dotčen určitým záměrem člověka. Nejmenším místem krajinného rázu je základní krajinářský celek, který může představovat např. vnitřní prostředí lesa, popř. uzavřené údolí s podmínkou velikosti většinou 1–100 ha. Umělé skalní výtvary neovlivňují své okolí v tomto rozsahu. Přesto

charakteristika uváděná Löwem a Míchalem (2003) umožňuje i rozměry další a zároveň je pojetí krajinného rázu vnímáno v tomto případě volněji. Romantičnost a tajuplnost, jako určité vyjádření *genia loci*, prostupuje zmíněnými charakteristikami, a přestože je uznatelnou složkou krajiny Kokořínska (např. Valenta 2008), je zároveň jejím zhodnocením. Nalézá se v nich jistě odkaz Karla Hynka Máchy.

Graf. 8: Preference krajinného projevu u místních obyvatel a chalupářů, anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011.

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů získaných anketárním šetřením uskutečněným v CHKO Kokořínsko v únoru až květnu 2011.

Pozn.: 100 % = celkový počet respondentů ve skupině aktérů.

Jak lze vyčíst z grafu 8, jsou mezi aktéry patrné odlišnosti, co se týče určení typického projevu CHKO Kokořínsko. Místní obyvatelé za něj častěji než chalupáři považují louky a pastviny, pole a rozsáhlé lesy, dále turistiku a rekreaci a bohatou historii. Jejich pohled hodnotí jako důležitější krajinnou mozaiku reprezentovanou nejrozsáhlejšími formami krajinného pokryvu CHKO. Dále přikládají větší význam turistice a rekreaci, z čehož se dá usoudit na uznání rekreantů jako podstatné složky jejich životního prostředí, zřejmě jak v kladném, tak záporném významu. Důraz na bohatou historii může naznačovat lokální patriotismus (o něm hovoří „pouze“ u 30 % respondentů z řad místního obyvatelstva). Volba divoké přírody, umělých skalních výtvořů i romantičnosti a tajuplnosti v případě chalupářů naznačují větší důraz, alespoň ve vyjádření v anketárním

šetření, na prožitkovou a pocitovou stránku zdejší krajiny. Chalupáři oceňují ve větší míře také zdejší „zajímavosti“ (umělé skalní útvary), které jsou často turistickými cíli a z pohledu místního obyvatelstva mohou být součástí každodennosti – bez hodnoty výjimečnosti. Shodně se vyjádřili respondenti obou skupin pro kapličky a kříže, kopce a vrchy, hrady a zříceniny, lidovou architekturu a pro rybníky, potoky a mokřady. Zmíněné kategorie krajinného projevu zároveň odpovídají více jak 40% preferenci u obou skupin respondentů.

5.2.2. Vnímání symboliky území CHKO Kokořínsko

Jak je zmíněno výše, je otázka č. 3, zabývající se symbolikou, otázkou otevřenou a respondenti tak měli možnost volně vyjádřit svá mínění. Z tohoto důvodu byly některé odpovědi rozdílné, jiné se shodovaly. Pro interpretaci těchto dat jsou respondenty uvedené symboly krajiny Kokořínska sdruženy do jednotlivých kategorií (viz tab. 3), ty jsou poté vzájemně srovnávány. Většina kategorií je jasně vymezených. V případě, že byly uváděny pojmy, které nebyly významněji zastoupeny, přesto však byla sledována jejich určitá souvislost v kontextu zájmového území, byly vytvořeny souhrnné kategorie. Jedná se o subjektivní vymezení, které respektuje kontext zdejší krajiny. Právě proto se některé z nich nalézají mezi nejuváděnějšími symboly u obou skupin aktérů (viz graf 9). Dochází tak ke skreslení v souvislosti s ostatními kategoriemi. Odlišná volba těchto kategorií mezi místními obyvateli a chalupáři poukazuje na větší zájem o „jednotlivosti“, které oproti místním obyvatelům pokládají za důležité právě chalupáři. Souhrnná skupina pocity z krajiny se snaží reflektovat nehmotnou stránku krajiny pohledem její obyvatele. Do kategorie stavební památky jsou zařazena také cíleně pojmenovaná sídla Kokořínska, jejichž uvedení respondenty vyjadřuje také jejich architektonickou hodnotu. Pokud by některé pojmy spadaly do některé ze souhrnných skupin a zároveň byly uváděny často, vytvořily skupinu vlastní (např. Harasov¹⁶ či skalní obydlí, i přesto, že byla početně významněji zastoupena pouze u jedné skupiny obyvatel. Kategorie hrad Kokořín zahrnuje také označení hrad (respondenty, hlavně místními obyvateli, psáno jako – Hrad), které považují významově shodné s hradem Kokořín jako uváděným symbolem. Způsob distribuce dotazníků přes další osoby ovlivnil výsledek anketárního šetření uvedením jedné z osob, která se podílela na distribuci dotazníků. Vedle nejčastěji uváděného Karla Hynka

¹⁶ Jedná se o rybník v Kokořínském dole, který je oblíbeným cílem jednodenní turistiky.

Máchy předčila Václava Levého. Vyjádření respondentů pro místního obyvatele je nutné brát s rezervou, neboť se může z jejich strany jednat o recesi.

Tab. 3: Kategorie symbolů Kokořínska. Anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor- květen 2011.

vytvořená kategorie	uváděné symboly
skály	pískovcové skály, skály
Pokličky	pokličky, Mšenské pokličky
rokle	Rokle
údolí	údolí, Kokořínský důl
lesy	lesy, lesní porosty,
Harasov	Harasov, rybník Harasov
skalní obydlí	skalní obydlí, skalní byt
stavební památky	domy, hrad Bezděz, Ronov, srub na Harasově, zámek: Kokořín, Liběchov, Lobeč, sídla: Mšeno, Horní Vidím, Nosálov
hrad Kokořín	hrad Kokořín, hrad
hrad Houska	hrad Houska, Houska, zámek Houska
lidová architektura	lidová architektura, roubenky, chalupy
osobnosti	Karel Hynek Mácha, Kateřina Kučerová (místní obyvatel), Václav Levý
zajímavosti	skalní bludiště, hospody, restaurace, turistika, trempování, příroda, jeskyně, mokřady, rybníky, Pšovka, louky, Vrátnská hora, Máchovo jezero, Čertovy hlavy, chalupáři
pocity z krajiny	romantičnost, opuštěnost, nedostupnost, divokost, krása, klid, harmonie, vlhkost, výhledy, vztahy lidí, vzpomínky, čistý vzduch

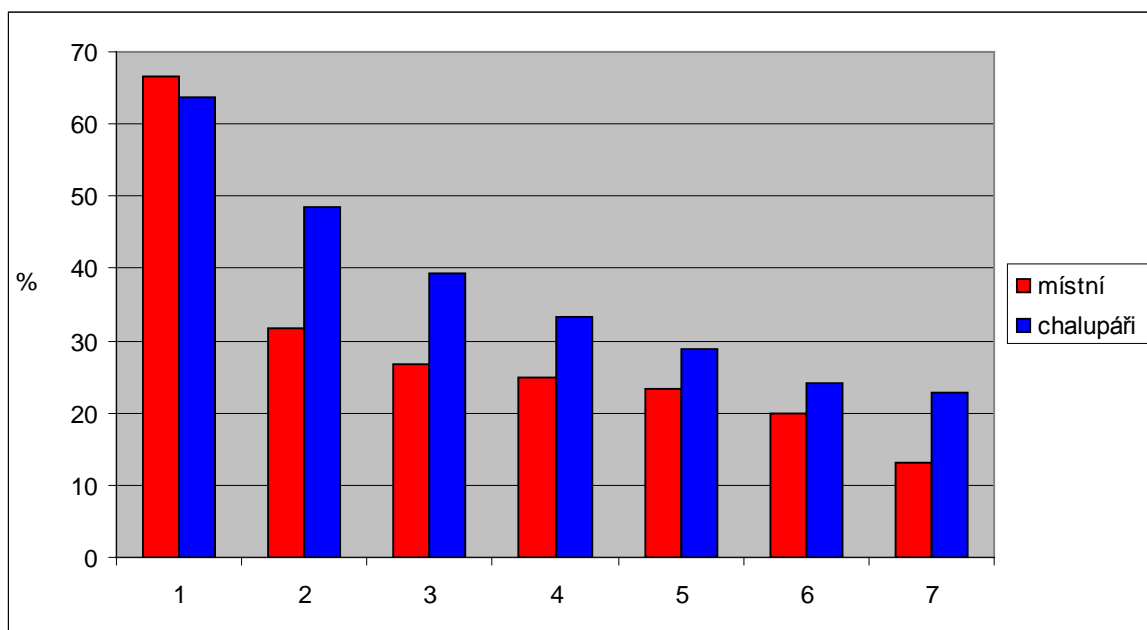
Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů získaných anketárním šetřením uskutečněným v CHKO Kokořínsko v únoru až květnu 2011.

V grafu 10 jsou znázorněny a porovnány vytvořené kategorie symbolů. Z celkového srovnání vyjádření obou skupin respondentů na otevřenou otázku č. 3 lze vypočítat vyšší podíl v pestrosti odpovědí v řadách chalupářů, s výjimkou symbolů sdružených do kategorie stavební památky a hrad Kokořín. Srovnání míry (v procentech), v níž jednotlivé skupiny respondentů uváděly ty samé symboly, vykazuje znatelný rozdíl, v některých případech (např. hrad Houska) velmi výrazný. V takových případech lze konstatovat, že ti respondenti z řad jedné skupiny aktérů modelového území, kteří takovou možnost uvedli v malé míře, ji na rozdíl od skupiny druhé za symbol nepovažují.

Mezi sedmi nejvíce preferovanými symboly Kokořínska (viz graf 9, grafické znázornění viz přílohu 12) je nejvýrazněji u obou skupin respondentů jako symbol Kokořínska chápán hrad Kokořín, který preferuje více jak 60 % místních obyvatel a chalupářů, kteří se zúčastnili anketárního šetření. Nejnevýraznější symboly Kokořínska, v práci shrnuté do kategorií, reflektují respondenti obou skupin aktérů převážně shodně, nicméně v odlišném pořadí preference. U místních obyvatel se na rozdíl od chalupářů vyskytují kategorie stavební památky, u chalupářů hrad Houska. Stavební památky jsou

preferovány zřetelně výrazněji u místních obyvatel, hrad Houska pak místní obyvatelé za symbol spíše nepovažují. V případě stavebních památek, preferují místní obyvatelé výrazněji než chalupáři stavby ve svých sídlech a okolí. Chalupáři naopak vnímají jako symboly Kokořínska spíše „turistické“ zajímavosti, o čemž svědčí také uvádění hradu Houska. Ve vyjádřeních místních obyvatel se mezi sedmi nejvíce preferovanými kategoriemi symbolů objevují na šestém místě lesy na sedmém místě osobnosti, které se u chalupářů vyskytují v opačném pořadí. Místní obyvatelé se v otázce č. 3 vyjadřovali spíše stroze, nejčastěji uváděli jako symbol hrad Kokořín, poté skály, pokličky či lesy. V pořadí sedmá nejvíce poreferovaná kategorie symbolů v případě místních obyvatel (osobnosti, 18 %) dosahuje nižší preference, než v pořadí sedmá skupina symbolů u chalupářů (kategorie lesy a hrad Houska, 23 %). Mezi nejvíce uváděnými symboly jsou v případě místních obyvatel i chalupářů takové symboly, které lze označit za přírodní i vytvořené člověkem. Přesto (viz graf 10) jsou, vyjma dominantně vyjádřený hrad Kokořín, u obou skupin aktérů preferovány spíše přírodní kategorie symbolů (skály, pokličky, lesy).

Graf. 9: Nejčastější uváděné symboly Kokořínska u místních obyvatel a chalupářů. Anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011.

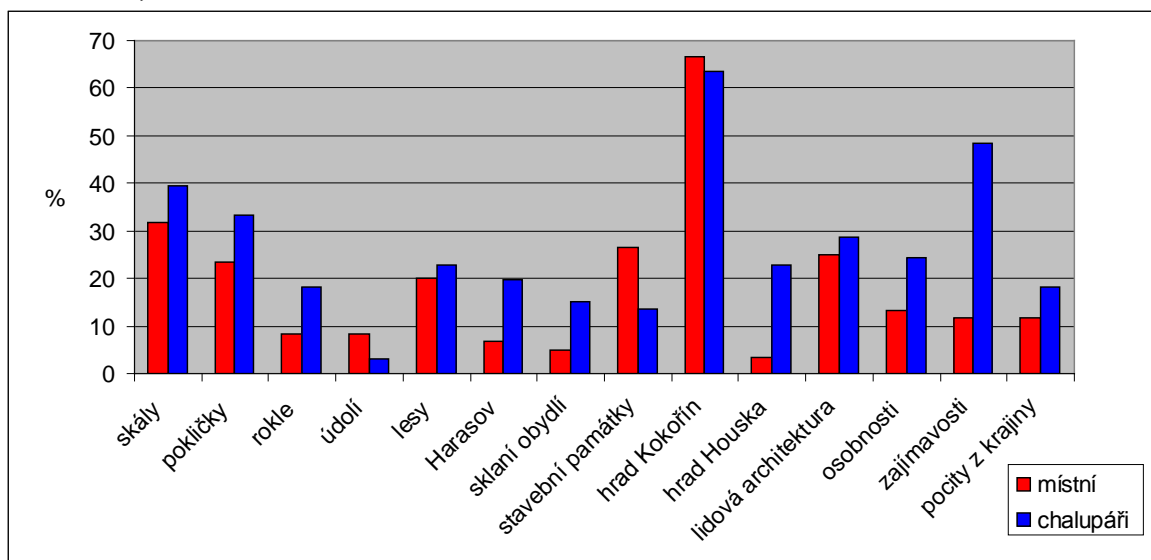

	1	2	3	4	5	6	7
místní	hrad Kokořín	skály	stavební památky	lidová architektura	Pokličky	lesy	osobnosti
chalupáři	hrad Kokořín	zajímavosti	skály	Pokličky	lidová architektura	osobnosti	lesy, hrad Houska

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů získaných anketárním šetřením uskutečněným v CHKO Kokořínsko v únoru až květnu 2011.

Pozn.: 100 % = celkový počet respondentů ve skupině aktérů.

Graf. 10: Symboly a Kokořínsko u místních obyvatel a chalupářů. Anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011.

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů získaných anketárním šetřením uskutečněným v CHKO Kokořínsko v únoru až květnu 2011.

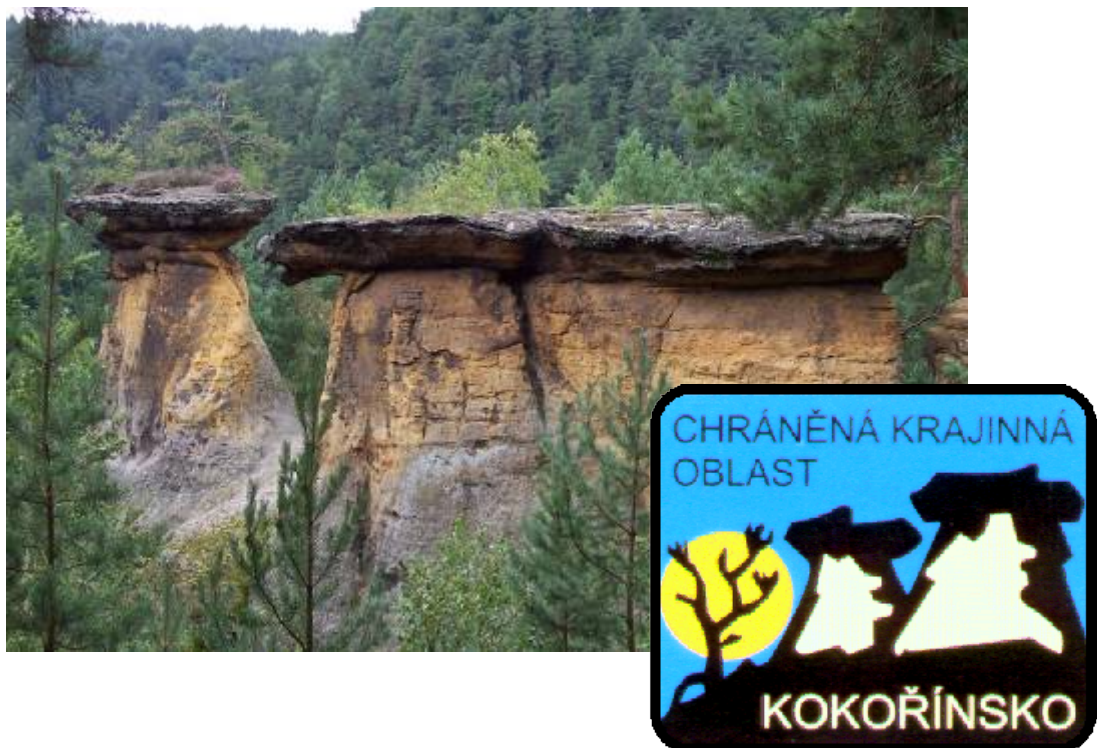
Pozn.: 100 % = celkový počet respondentů ve skupině aktérů.

Mezi tím, jaké krajinné projevy a symboly Kokořínska preferuje Správa CHKO na jedné straně a obyvatelé Kokořínska na straně druhé, lze konstatovat shodu. To vyplývá nejen z úkolu Správy zajišťovat správu území a z odborné a detailní znalosti území jako celku, ale také faktu, že materiály Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky byly jednou z předloh pro sestavení otázky č. 2, která se mohla stát výchozí pro otázku následující, zaměřenou na symboliku. Nicméně lze konstatovat, že obdobně jako v případě krajinných projevů, nejvýznamnějším symbolem Kokořínska z pohledu Správy je geomorfologie a geologie území, zastoupení složek krajinného pokryvu s jejich významem, lidová architektura a sídla ve spojitosti s krajinou, turistika a rekreace. Z jednotlivých symbolů lze jmenovat hrad Kokořín, mokřady Pšovky a Liběchovky apod. Zvláštní postavení mají Pokličky. V jejich případě se jejich symbolické chápání promítlo do zapojení jejich siluety do loga CHKO Kokořínsko. (viz obr. 21). Obdobně významným symbolem pro toto území je hrad Kokořín, který CHKO reflektuje, ovšem přeneseně, již svým názvem CHKO Kokořínsko. Hrad Kokořín dal pojmenování oblasti v jeho blízkosti před vyhlášením CHKO Kokořínsko.

Jestliže je z pohledu Správy CHKO krajina Kokořínska tvořena přírodou i člověkem a jeho výtvoř, nejsou respondenti v tomto zcela za jedno. Krajinu Kokořínska tvořenou pouze přírodou označilo 38 % respondentů z řad místních obyvatel a 22 % chalupářů, což

celkově představuje 23 % všech respondentů. Krajinu jako pouze dílo člověka označili 2 respondenti, většina respondentů obou skupin se vyjádřila pro krajinu Kokořínska jako dílo přírody i člověk a jeho výtvorů. Respondenti, kteří označili přírodu jako tvůrkyni krajiny Kokořínska, oproti respondentům označujícím druhou uvedenou možnost, významněji preferovali hluboké rokle, romantičnost a tajuplnost, především pak pískovcové skály, pole, rozsáhlé lesy, ale též zámky a zříceniny. Respondenti považující přírodu za dílo přírody i člověka ve větší míře preferovali umělé skalní výtvary, dále lidovou architekturu a bohatou historii. Lidé preferující přírodu jako tvůrkyni krajiny Kokořínska ve větší míře označovali pojmy, které všechny lze volněji zařadit pod přírodu. Nejednotný názor na zařazení do přírodní složky krajiny lze přiřadit kategorii pole. U Zámků a zřícenin respondenti nejspíše inklinovali ke zříceninám, od kterých je nedaleko k romantice a tajuplnosti. Na projev zámků a zřícenin mohlo mít vliv šetření provedené ve Vidimi, ve které se zámek nachází. V pojmech skalní výtvary, dále lidová architektura a bohatá historie je v případě Kokořínska spojení přírody a lidského díla zřetelné.

Obr. 21: Pokličky. Jeden ze symbolů CHKO Kokořínsko, srpen 2010.

Zdroj: Autor, logo – Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (2010c).

Pozn.: Obrázek demonstruje vliv pro Kokořínsko charakteristického pískovcového reliéfu (v tomto případě jeho mezoforma) na logo CHKO Kokořínsko. Během vypracovávání diplomové práce doznaly internetové stránky Správy CHKO změny, včetně jejího loga (nové logo viz přílohu 13).

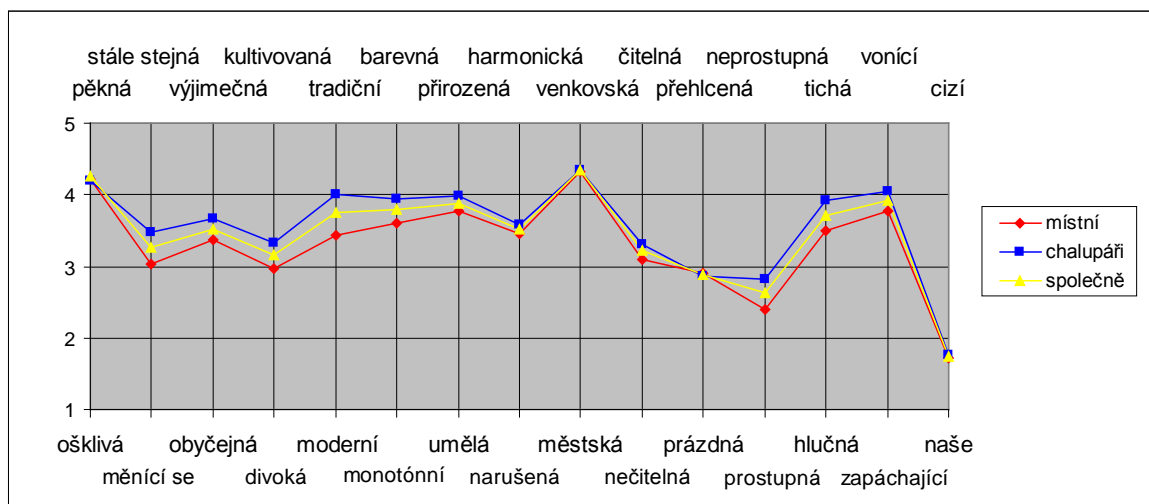
5.3. Sídlo v krajině a krajina Kokořínska pohledem jednotlivých aktérů modelového území

Třetí podkapitola zpracovává informace získané anketárním šetřením v modelovém území a data získaná z projektu Územní ochrana, spolu s názorem Správy CHKO. Jak je psáno v úvodu kapitoly, je dobré mít na paměti, že celkový počet respondentů z řad obyvatel území je necelých sto padesát, starostů obcí je patnáct a názor Správy CHKO uvádí člověk jeden. V případě starostů obcí a pana ing. Pořízka se předpokládá především profesní vyjádření k dané problematice. Přesto je možné, že se starostové obcí při vyjádření svého názoru pro projekt Územní ochrana subjektivně ztotožňovali také s místními obyvateli.

5.3.1 Působení krajiny Kokořínska na aktéry modelového území

Působení krajiny na lidi, kteří se v ní s určitou pravidelností vyskytují, odpovídá názoru respondentů na krajinu (viz graf 10). Respondenti z řad místních obyvatel, ale také chalupářů, se jednoznačně shodli na tom, že krajina, která bezprostředně obklopuje jejich sídla je venkovská. Venkovskou je nejen subjektivně, ale také podle většiny ukazatelů vymezení venkova podle Českého statistického úřadu (2008) a také Perlína (2003, s. 2–3). Majerová (2008, s. 18–19) uvádí způsoby vymezení venkova – objektivní kvalitativní a objektivní kvantitativní způsoby. Krajina Kokořínska je venkovská také objektivním zhodnocením. Respondenti obou skupin obyvatel se dále shodují v názoru, že je krajina Kokořínska pěkná, takto ji hodnotí i řada autorů, jak je psáno v úvodu. Dále se o ní tímto způsobem vyjadřuje Valenta (2008) či Jirousová s Maradou (2005). Jedná se tedy o vyhodnocení, které není překvapující. Lidé získávají k hezkým a zajímavým místům citový vztah a krajina může být jedním z tvůrčích aspektů identity člověka. Na škále moje/cizí respondenti obou skupin shodně ohodnotili krajinu Kokořínska jako svoji. Krajinu Kokořínska jako harmonickou označuje řada autorů (Kolektiv autorů 1998, Ložek, Kubíková, Špryňar a kol. 2005, z populární literatury např. Cézar 2009). To se podle mého názoru projevuje rovněž ve vyjádření respondentů. Ti ji nevnímají ani jako prázdnou, ani jako přehlcenou, obdobně ji nevnímají ani čitelnou, ani nečitelnou. Názory místních obyvatel a chalupářů se více méně shodují i ve zbylých případech. Chalupáři ji častěji vnímají jako tradiční a stále stejnou, místní obyvatelé se v otázce vývoje a divokosti/kulturnosti v jejím vjemu nevyhraňují. To je zřejmě opět odrazem vyváženosti jednotlivých složek krajiny CHKO Kokořínsko.

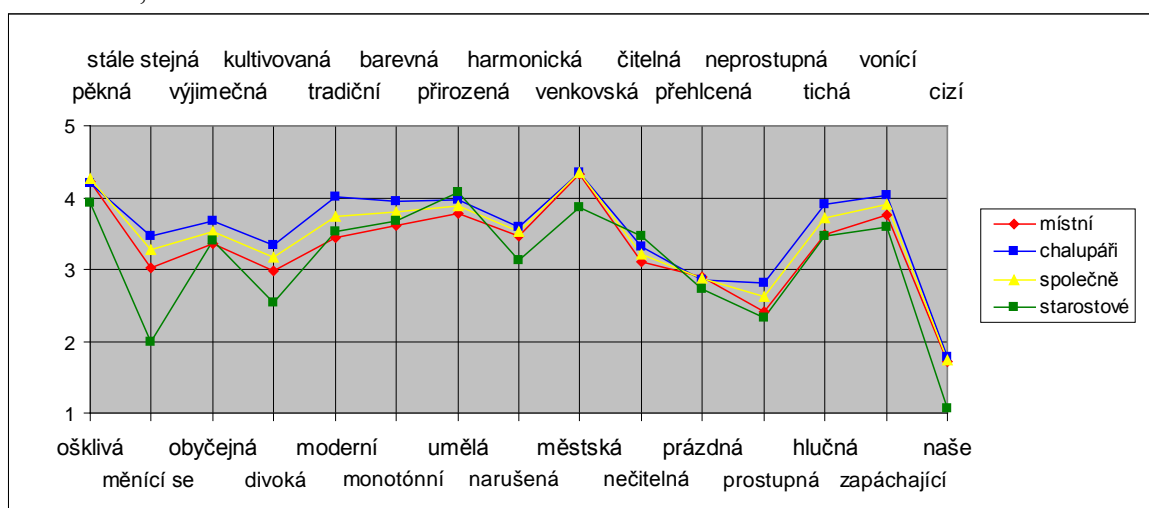
Graf 10: Působení krajiny na její obyvatele. Anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011.

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů získaných anketárním šetřením uskutečněným v CHKO Kokořínsko v únoru až květnu 2011.

Pozn.: Číslo osy y udává průměrné ohodnocení při škálovém výběru (viz s. 44)

Graf 11: Porovnání působení krajiny mezi obyvateli a zástupci obcí. Anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011.

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů získaných anketárním šetřením uskutečněným v CHKO Kokořínsko v únoru až květnu 2011 a využitím údajů dat projektu GA UK č. 150007, rok 2009. Územní ochrana – bariéra, nebo nástroj rozvoje území?

Pozn.: Číslo osy y udává průměrné ohodnocení při škálovém výběru, více na s. 44)

Z vyjádření starostů vyplývá několik odlišností od obyvatel Kokořínska (viz graf 11). Zástupci obcí považují krajinu Kokořínska na rozdíl od jejích obyvatel za měnící se a divokou, spíše nenarušenou. Považují ji za méně venkovskou. Výrazněji ji vnímají jako svoji. Ve většině případů jsou starostové obcí ve svých názorech blíže místním obyvatelům než chalupářům. V jejich vyjádřeních lze vysledovat některé názory, vyplývající z vyššího povědomí o území, nebo ve svých vyjádřeních mohou hájit svou pozici na obecních

úřadech (krajina se mění) a také projevy lokálního patriotizmu při prezentaci obce (krajina je naše).

5.3.2. Krajinný pokryv Kokořinska v názorech aktérů modelového území

V otázce zastoupení zastavěných ploch na Kokořinsku se ing. Pořízek, jako zástupce Správy CHKO, vyjadřuje pro jejich možné rozšíření, které by však mělo být v souladu s historickým vývojem území a krajinou Kokořinska. Přesto je právě problém urbanismu a architektury jedním z klíčových vzhledem k možným střetům mezi Správou CHKO s obyvateli modelového území v otázce ochrany kulturního rázu krajiny (Smrž, 2007). Aspekt ochrany krajinného rázu se odráží také v názoru současné rozlohy ploch polí. S ohledem na ochranu přírody se Správa CHKO přiklání k fragmentaci těchto ploch ekologicky stabilnějšími prvky. Ing. Pořízek připouští zmenšení rozlohy intenzivně využívaných polí např. rozšířením trvalých travních porostů. Rozšíření by bylo možné docílit také zmenšením ploch lesních porostů, což by ing. Pořízek uvítal. Trvalé kultury pak představují jednu z mizejících stránek krajiny Kokořinska, která se v některých případech udržuje pouze v toponymických názvech jako např. vinice v okolí Vysoké. Podobně staré zanikající sady jsou sice stále vedeny jako trvalé kultury, přesto svoji produkční funkci ve většině případů neplní. Rozptýlená zeleň v krajině zastává z pohledu Správy CHKO, obdobně jako např. u Marečka (2005), významnou krajinotvornou funkci a zaslouží si ochranu, pečování a další rozšíření, jako součást rozšíření také trvalých kultur. Otázkou však je způsob založení trvalých kultur a jejich uplatnění. (.vysokokmenné ovocné dřeviny mají velký krajinotvorný význam a pozitivně přispívají ke kulturnímu rázu krajiny, jak uvádí např. Sýkora 2002). Nicméně i produkčně nefunkční sady mohou být z pohledu krajinného rázu zajímavé. Vodní plochy jsou z pohledu Správy hodny rozšíření, především však vodní plochy drobné, které mají význam pro ochranu přírody, nikoliv hospodářsky efektivní rybníky, přestože své místo v kulturní krajině Kokořinska nalézají.

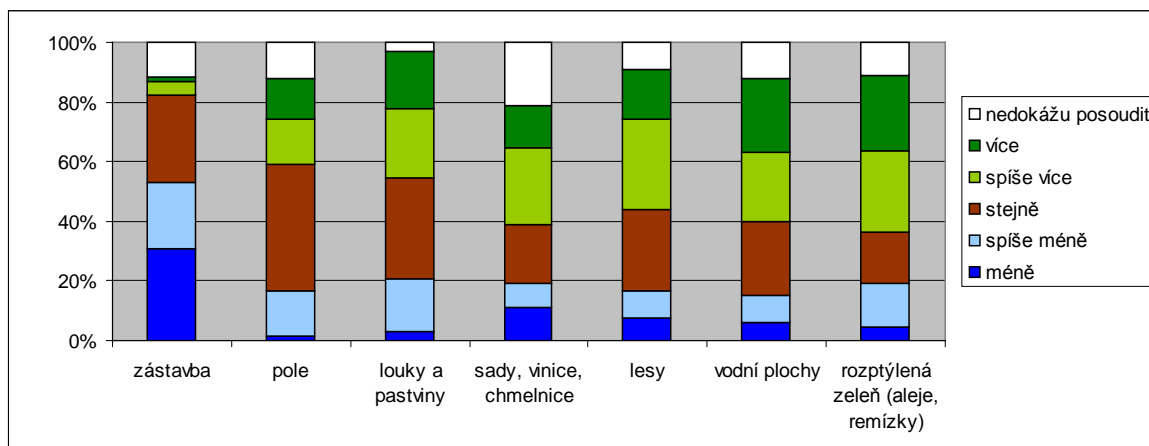
Respondenti z řad místních obyvatel a chalupářů obecně hodnotí zastoupení jednotlivých ploch přibližně stejným způsobem (viz graf 12), s větším důrazem na zachování současného stavu u chalupářů. Porovnávání obou skupin respondentů, obdobně jako u následných otázek, mírně zkresluje to, že místní obyvatelé nejsou s to posoudit danou problematiku. V otázce zástavby se obě skupiny vyjadřují pro zachování současného stavu. Přibližně polovina místních obyvatel a chalupářů by preferovala menší či spíše menší zastoupení zástavby v krajině Kokořinska. Co se týče zájmového i modelového území nejvýznamněji zastoupených ploch (pole a lesy, viz obr. 21), které v druhé polovině

dvacátého století zaznamenaly opačný vývoj, preferují místní obyvatelé mimo zachování současného stavu také nárůst rozlohy polí. Chalupáři zastávají opačný názor. Pro stejnou a větší rozlohu lesů se vyslovují chalupáři, místní obyvatelé preferují rozlohu vyšší a stejnou. V případě trvalých kultury a trvalé travní porosty, vodní plochy a rozptýlenou zeleň hodnotí obě skupiny přibližně shodně, u trvalých kultur se významnější podíl respondentů z řad místních obyvatel vyjádřil spíše pro jejich vyšší zastoupení, chalupáři v tomto případě preferují několik možností.

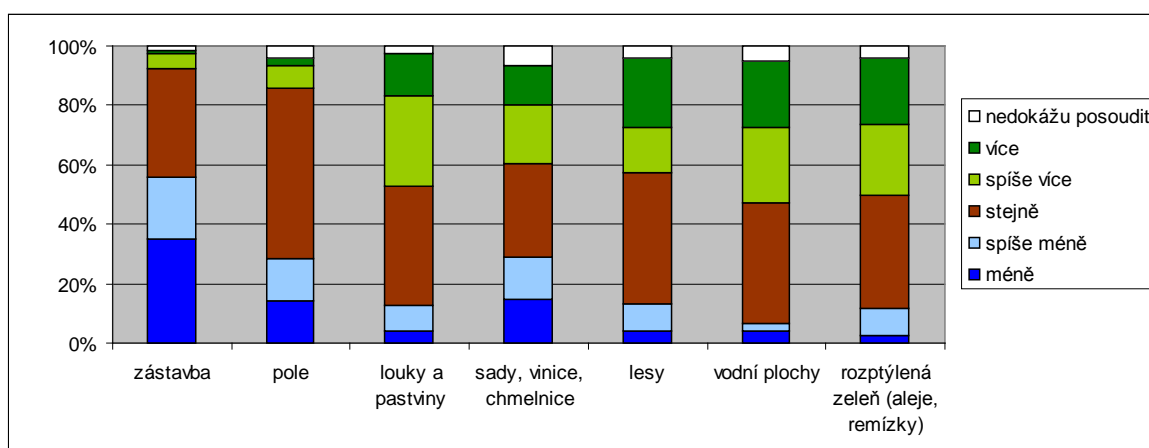
U starostů lze nalézt největší shodu s obyvateli v případě vodních ploch a rozptýlené zeleně, starostové obcí v porovnání s obyvateli modelového území preferují jejich vyšší zastoupení. V otázce zástavby se starostové obcí Kokořínska vyjádřili v porovnání s obyvateli modelového území pro její větší zastoupení, tedy opačně (viz graf 12), spíše shodně se Správou CHKO. Může se jednat o reakce na rozvoj sídel často vnímaného jako nová výstavba. Z pohledu Správy CHKO by záleželo především na návaznosti rozšíření sídel, především pro trvalé bydlení, na ráz krajiny Kokořínska, především pro trvalé bydlení. V případě otázky zastoupení ploch polí se názory starostů přibližují názorům místních obyvatel, obdobně je tomu u vodních ploch a rozptýlené zeleně. Možným vysvětlením je chápání krajiny Kokořínska jako dědictví po předcích, které, jak uvádí Olwig (2001), zastává mezi obyvateli jiné významy, než tomu bylo v minulosti. Nabízí se spíše souvislost mezi vývojem ploch a ochranou přírody a krajiny, kdy by právě rozlohy polí ustupují pastvě a tento trend reagují místní obyvatelé. V případě ploch lesa preferují starostové obcí současný stav jejich zastoupení v krajině Kokořínska a to v daleko větší míře, než obě skupiny respondentů modelového území. Odlišnost lze vypožorovat v názoru na trvalé kultury, jejichž stávající plošné rozšíření starostové obcí významně preferují, potažmo se vyjadřují pro jejich vyšší zastoupení.

Graf. 12: Otázka č. 5. Jak byste chtěl(a), aby v krajině, ve které se nachází Vaše obec, byly zastoupeny následující plochy?

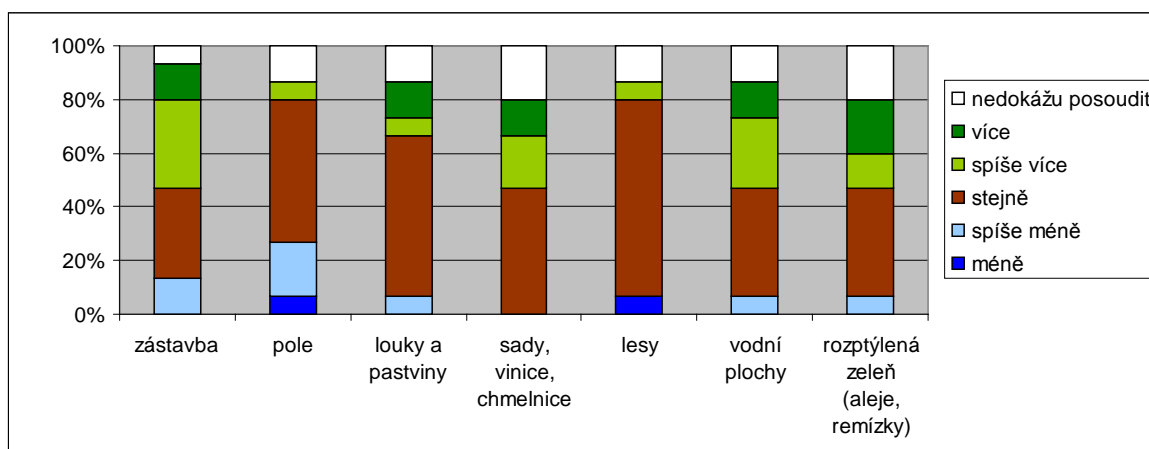
a – místní obyvatelé

b - chalupáři

c – starostové obcí.

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů anketárního šetření v CHKO Kokořínsko, únor–květen 2011 (a,b) a s využitím dat projektu GA UK č. 150007, rok 2009. Územní ochrana – bariéra, nebo nástroj rozvoje území?(c).

Pozn.: 100 % = celkový počet respondentů ve skupině aktérů.

5.3.3. Přetěžování krajiny Kokořínska v názorech aktérů modelového území

Přetěžování krajiny Kokořínska aktivitami uvedenými v otázce č. 6 (viz graf 13) vnímá Správa CHKO opět specificky. Zemědělství krajinu nezatěžuje. Přestože je intenzivní hospodaření předmětem střetu v otázce ochrany přírody, týká se především ploch orné půdy. Z živočišné výroby má pozitivní význam pasoucí se hospodářská zvířata. Pastva hospodářských zvířat má pozitivní stránky, pro ochranu přírody spočívající např. v udržování vhodných podmínek pro chráněné druhy organismů historicky navázaných na pastvu. V některých místech je v souvislosti se současným hospodářským využitím lesů opět umožněno vizuální působení projevu pískovcových skal. Z hlediska krajinného rázu je podle mého názoru, resp. z pohledu turisty, hospodářské využívání lesů na Kokořínsku vnímat pozitivně jako odhalování zajímavých partií pískovcových skal (viz obr. 22) a otevírání výhledů do krajiny. Výseky lesních porostů umožňují nové výhledy, které bylo možné uskutečnit před desetiletími. Vznikají „nová“ místa, která Valenta (2008) označuje jako scenic point, kterými rozumí místa, ze kterých je zajímavý pohled do krajiny. Lesní hospodářství náleží mezi dynamické procesy nejen během ročního cyklu, ale také během stále plynoucího růstu vegetace. Občasný návštěvník proto jeho dopady ocení snáz.

Obr. 22: Skály obnažené těžbou dřeva. V dole mezi Šemanovicemi a Vidímí, červenec 2011.

Zdroj: Autor.

Pozn.: Těžba dřeva v CHKO Kokořínsko v některých jeho místech obnovuje ráz krajiny známý ze starých fotografií. Některé z borovic rostoucích na takto nepřístupných místech mohou dosahovat stáří tři sta let. Slovo důl je místní označení pro údolí.

Rozvoj bydlení chápe Správu CHKO např. v kontextu nežádoucího ovlivnění sídel po stránce urbanismu a architektury. Vinou projevů jako je hlučnost či ošetrování komunikací v zimním období, má negativní vliv na ochranu přírody jak rostlinných společenstev (solení komunikací), tak živočichů (hlučnost). Takové negativní projevy se soustřeďují pouze do určitých oblastí CHKO Kokořínsko, jako je dopravní komunikace I/9 v údolí Liběchovky, tedy v blízkosti mokřadů chráněných Ramsarskou úmluvou. Rekreační a výroba obecně nejsou pro krajinu Kokořínska přetěžujícím faktorem. V případě rekreace se naopak jedná o její historickou součást, výroba je z pohledu Správy CHKO marginální záležitostí tohoto území.

Zemědělství krajinu Kokořínska podle respondentů anketárního šetření ve větší míře nepřetěžuje, tento názor je častější u chalupářů. To že chalupáři přetěžování krajiny zemědělstvím nějak zvlášť nezdůrazňují, může vyhlížet překvapivě, neboť by zemědělská činnost mohla být v mnoha ohledech vnímána jako rušivý prvek v krajině chápané jako rekreační oblast. Vyjádření chalupářů je třeba vnímat jako reakci místa jejich trvalého bydliště ležícího převážně v pražské aglomeraci či na Mělníku. Okolní krajinu sídel jejich trvalého bydliště tvoří jako výrazně převládající matrice plochy orné půdy, která je zřejmě nejvíce spojena s pojmem zemědělství. Chalupáři tak mohou lépe ocenit harmonický charakter zájmového území, přičemž je dobré poznamenat, že z pohledu krajiny dynamické změny během růstových fází plodin pěstovaných na polích ovlivňují vjem krajiny a jsou jednou z možných charakteristik krajinného rázu (viz s. 26). Krom toho problémové činnosti zemědělství spojené s agrotechnickými zásahy¹⁷ mohou chalupáři vnímat především s činnostmi spojenými se sklizní plodin v letním období, což tito mohou vnímat jako romantický projev života na venkově. Starostové obcí pohlížejí na zemědělství obdobně jako obyvatelé Kokořínska. Obyvatelé a starostové obcí se ve společné shodě vyjadřují také k problematice rozvoje bydlení, které nepovažují pro krajinu jako přetěžující. Co se týče výroby, projevuje se její nevýrazné zastoupení v celém zájmovém a rovněž modelovém území a obyvatelé i starostové obcí ho shodně hodnotí jako nepřetěžující krajinu Kokořínska. V případě dopravy se vyjádření těchto tří skupin respondentů obdobně, přičemž se starostové obcí shodují spíše s chalupáři. Na rozdíl od zástupců obcí a chalupářů (jim patrně vadí doprava jako rušitelka poklidné individuální

¹⁷ Agrotechnické zásahy vyjadřují souhrn činností spojených s pěstováním plodin (předsaťová úprava, setí, chemická ochrana, sklizeň...). Termín se může zaměnit s agromechanizací, která souhrnně označuje stoje (traktor, sklizečka, kombajn...).

rekreace) se místní obyvatelé domnívají, že doprava krajiny Kokořínska nepřetěžuje, což může korespondovat s nutností využívat k pohybu v krajině osobní automobil či jiný dopravní prostředek. Názory starostů jsou ovlivněny vyjádřením několika z nich (starostové obcí Želízy, Tupadly, Medonosy – ležící při silnici I/9 a Mšeno), kteří v dotazníku spojeném s projektem Územní ochrana označili možnost „rozhodně ano“ a ovlivnili tak celkovou rovnováhu odpovědí jinak směřující spíše k názoru místních obyvatel. Rekreační, možná překvapivě, hodnotí obyvatelé modelového území a starostové obcí shodně. Přibližně polovina respondentů považuje rekreaci za přetěžující, přibližně druhá polovina ji za takovou nepovažuje. To si vysvětlují potenciálně různým chápáním pojmu rekreace (nejen chalupaření a chataření, ale také turistika a v případě Kokořínska snad také rybaření a houbaření či cyklistika). Roli zde najdou také specifické zkušenosti jedinců.

V několika procentech z celkového počtu se respondenti ve skupině vyjádřili k možnosti další, zahrnující především činnosti spojené s lesnictvím a dopravou, z pohledu chalupářů aktivity podepisující se jak na vizuální stránce míst, tak i na úrovni zvukových projevů ovlivňující okolní krajinu (viz tab. 3).

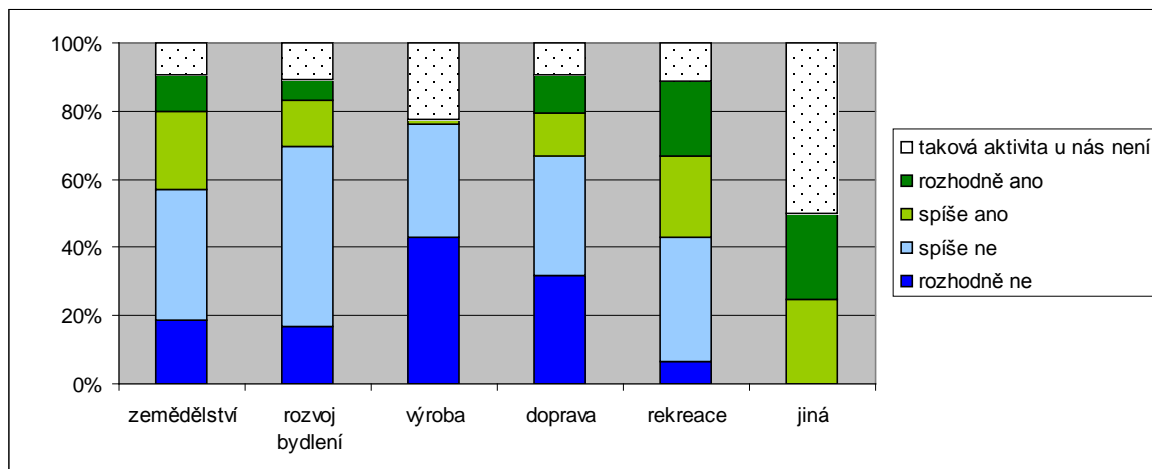
Tab. 4.: Jiné možnosti aktivit přetěžujících krajinu Kokořínska. Anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011.

Místní obyvatelé	zničené cesty, těžba dřeva, kácení stromů
Chalupáři	zanedbanost krajiny, čtyřkolky a terénní vozidla, kácení lesů, těžba dřeva

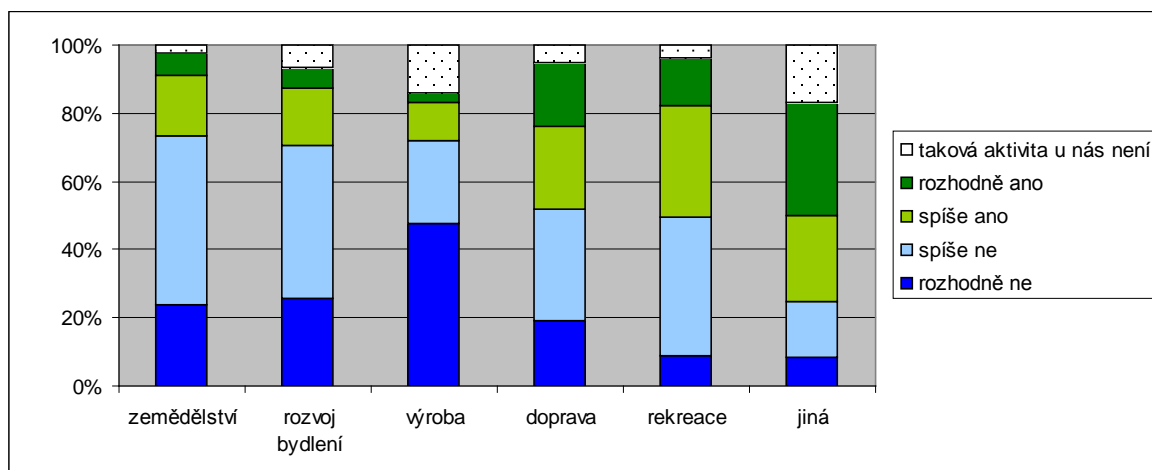
Zdroj: Anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011.

Graf. 13: Otázka č. 6. Je podle Vašeho názoru krajina, ve které se nachází Vaše obec, přetěžována následujícími aktivitami.

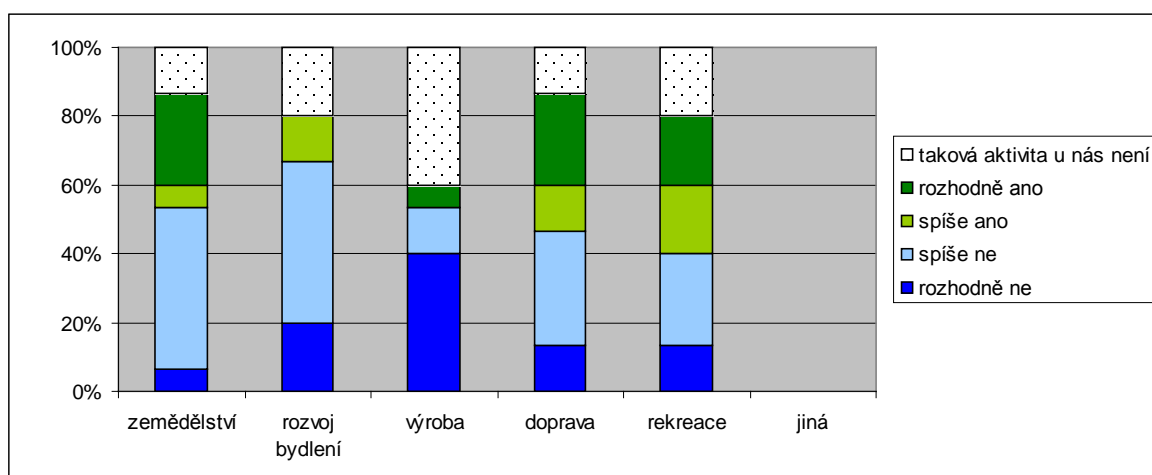
a – místní obyvatelé.

b – chalupáři.

c – starostové obcí.

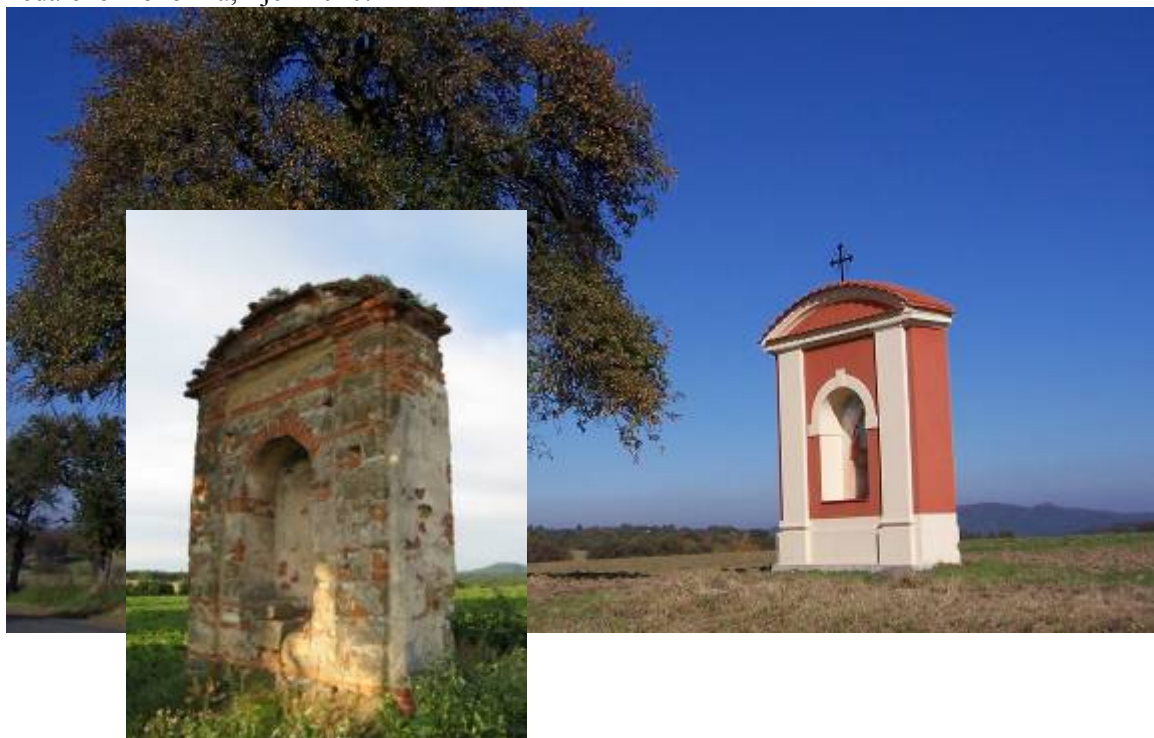
Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů anketárního šetření v CHKO Kokořínsko, únor–květen 2011 (a,b) a s využitím dat projektu GA UK č. 150007, rok 2009. Územní ochrana – bariéra, nebo nástroj rozvoje území? (c).

Pozn.: 100 % = celkový počet respondentů ve skupině aktérů.

5.3.4. Ovlivňování změn v krajině Kokořínska v názorech aktérů modelového území

Ing. Pořízek uvádí jako nejvýznamnějšího aktéra ovlivňujícího krajinu Kokořínska ochranu přírody a památkovou péči a zemědělce. Obce a chalupáře vnímá Správa CHKO jako aktéry se spíše menším významem. Malý význam přisuzuje v kontextu celého území CHKO Kokořínsko občanským sdružením. Na lokální úrovni mají význam znatelný (viz obr. 23). Kraj a developerské společnosti nejsou vnímány jako významné pro ovlivňování změn krajiny Kokořínska.

Obr. 23: Lokálně významná proměna v krajině (dílo okrašlovacímu spolku Pšovka). Kaplička nedaleko Kokořína, říjen 2010.

Zdroj: Autor. Malé foto – okrašlovací spolek Pšovka (2011).

Pozn.: Oprava kapličky, křížku či studánky je projevem iniciativy, která vnáší do krajiny novou hodnotu. Kapličky a křížky vzniklé k upevnění víry v dnešní době (v Česku) zastávají především význam kulturní.

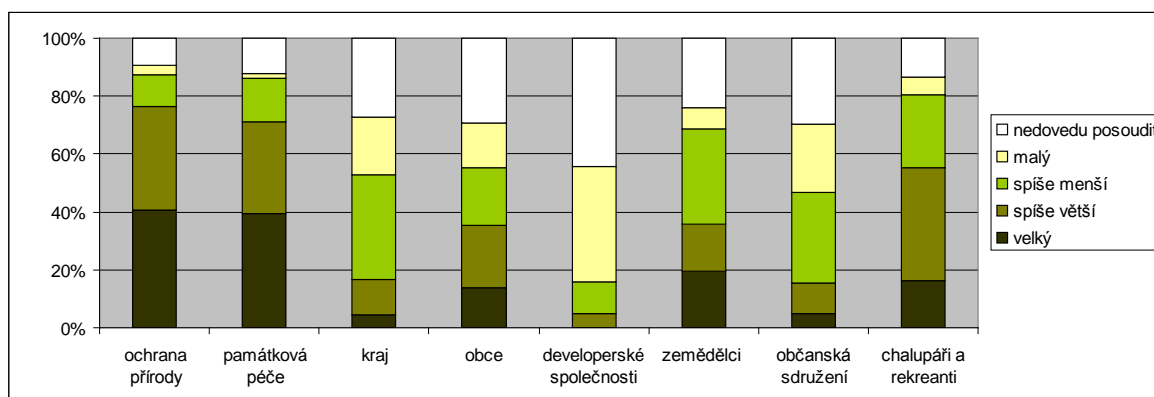
Co se týče vlivu na změny krajiny, přisoudili místní obyvatelé i chalupáři ochraně přírody především velký a spíše větší význam. Jako významnější ji vnímají místní obyvatelé. Obdobně je hodnocen význam památkové péče. Ve srovnání ochrany přírody a památkové péče kladou obyvatelé modelového území větší význam ochraně přírody. Starostové obcí, významněji než obyvatelé modelového území, určili ochraně přírody velký význam při ovlivňování změn krajiny, obdobně jako u památkové péče. Starostové obcí určili obcím převážně větší a poté význam velký, čemž se sblíží s názory chalupářů. Místní obyvatelé nejsou v tomto případě jednotní a vyjadřují se rovnoměrně pro všechny

možnosti otázky č. 7 (viz graf 14). Obce a jejich význam v tomto případě dokázalo posoudit pouze 20 %. Více než 20 % nebylo s to posoudit problematiku krajů, občanských sdružení a především developerských společností. Zatímco místní obyvatelé určili krajům spíše menší význam, chalupáři v tomto jednotní nejsou. Obyvatelé modelového území se vyjádřili shodně o občanských sdruženích, kterým určili menší a malý význam. Developerským společností byl přisouzen význam malý (řada respondentů otázku č. 7 neohodnotila). Vliv kraje a developerských společností na ovlivňování změn v krajině Kokořínska vnímají její obyvatelé a starostové obcí obdobně, občanským sdružením určují starostové obcí v porovnání s obyvateli modelového území význam spíše malý.

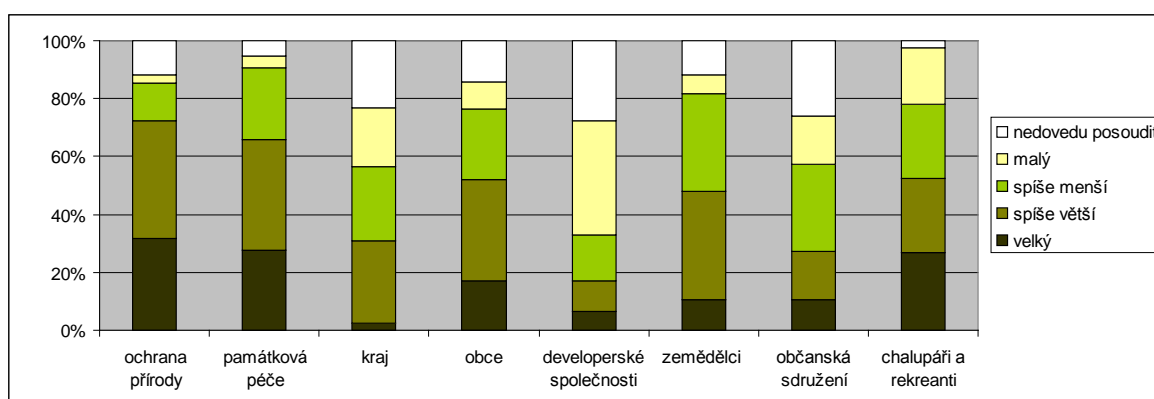
Chataře a chalupáře jako aktéry ovlivňující změny krajiny Kokořínska vnímají místní obyvatelé a chalupáři opět přibližně stejným způsobem, přičemž jednotlivé skupiny respondentů nejsou ve svém názoru jednotné, inklinují k názoru, že vliv chatařů a chalupářů je spíše větší. Chataři a chalupáři podle vyjádření respondentů význam při ovlivňování změn krajiny mají. Místních obyvatelé se oproti chalupářům domnívají, že mají význam menší (chalupáři sami sobě přikládají význam větší, obdobně, jako ho starostové přisuzují obcím). Starostové obcí se v názoru na tuto problematiku rozcházejí s obyvateli území a přikládají výrazný velký a spíše větší význam, přičemž nelze ohodnotit, zda v kladném či záporném významu, neboť ani v otázce rekreace jako aktivity přetěžující území nejsou jednotní. Chalupáře lze vnímat jako „zachránce“ a „udržovatele“ objektů v sídlech. Na základě vyjádření k otázce č. 8, zabývající se vlivem jednotlivých aktérů na krajinu, se lze domnívat, že starostové obcí této významně zastoupené skupině negativní roli nepřisuzují. Zemědělce hodnotí skupiny respondentů obdobně a to nerozhodně. Přibližně u poloviny z nich mají na krajinu vliv, pro druhou polovinu to tak není.

Graf 14: Otázka č. 7. Jak velký význam podle Vás mají následující aktéři při ovlivňování změn krajiny, ve které se nachází Vaše obec?

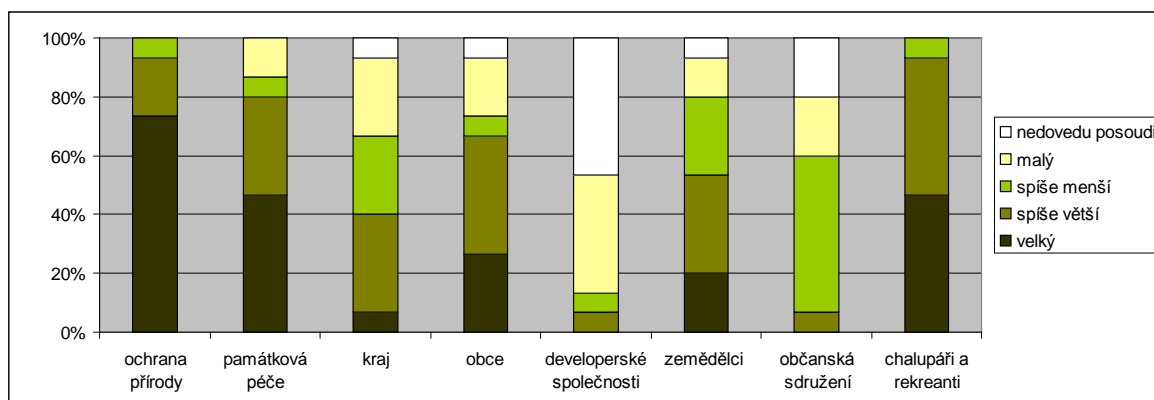
a – místní obyvatelé.

b – chalupáři.

c – starostové obcí.

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů anketárního šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011 (a,b) a s využitím dat projektu GA UK č. 150007, rok 2009. Územní ochrana – bariéra, nebo nástroj rozvoje území?(c).

Pozn.: 100 % = celkový počet respondentů ve skupině aktérů.

5.3.5. Rozvoj obcí Kokořínska v názorech aktérů modelového území

Rozvoj obcí/sídel spojuje Správa CHKO ve dvojím významu s chalupáři. Chalupáři se jednoznačně zaslouhují o zachování lidové architektury, a jak upozorňuje Vágner (2003), mohou se svými aktivitami nepřímo podílet také na zlepšování kvality sídel trvalých obyvatel. Na druhé straně nemají podle mínění ing. Pořízka přímý významný vliv na lokální ekonomiku, neutrácejí peníze v místě své rekreace a zároveň dochází k fyzické blokaci pozemků, popř. objektů, které by mohly sloužit k trvalému bydlení. Přítomnost druhého bydlení má rovněž vliv na ceny nemovitostí a pozemků, což v současné době upřednostňuje především ekonomicky silnější obyvatele pražské aglomerace.

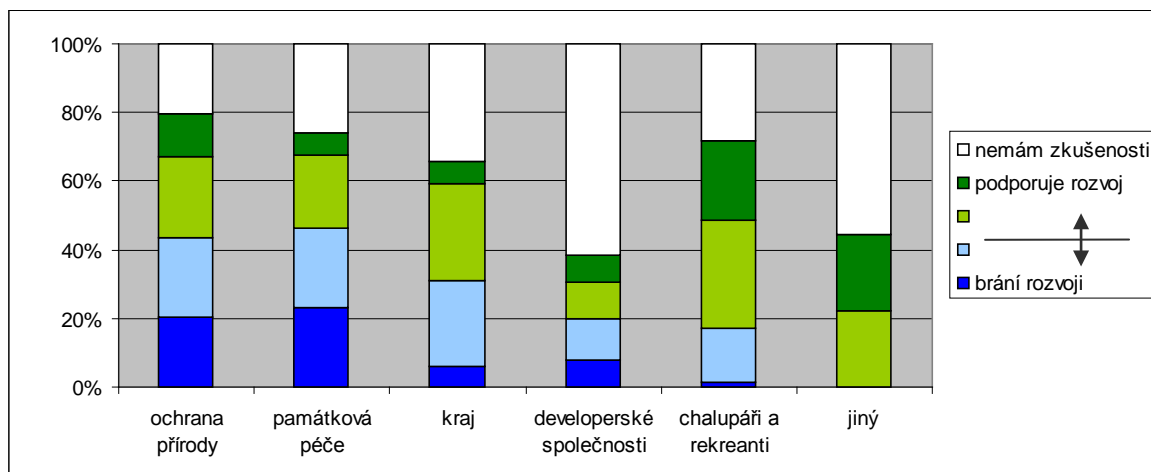
V otázce vlivu jednání jednotlivých aktérů na rozvoj dané obce na Kokořínsku (viz graf 14) se nedokážou místní obyvatelé a rovněž chalupáři vyjádřit k této problematice ve více jak 20 % (týká se možnosti otázky č. 8), starostové obcí v případě možnosti zohledňující developerské společnosti v 80 % respondentů, což je nejvyšší zastoupení v rámci celého dotazníku. Obecně lze říci, že obyvatelé modelového území a starostové obcí jsou ve svém názoru na zmíněnou problematiku více méně jednotní, starostové obcí o této problematice prokazují vyšší povědomí.

Ochranu přírody vnímají respondenti rozpačitě. Pro jednu polovinu obyvatel má spojitost s rozvojem obcí, pro druhou polovinu ne. V této otázce má jasno Správa CHKO, která ochranu přírody vnímá jako území obcí rozvíjející, což sami starostové obcí takto jednoznačně nevnímají. V případě památkové péče již označují za subjekt podporující rozvoj, v čemž se odlišují od místních obyvatel a chalupářů. Vysvětlují si to tím, že si starostové obcí více cení historické lidové architektury jako významné složky životního prostředí a výjimečnosti Kokořínska a uvědomují si problematiku péče o chalupy v širších souvislostech.

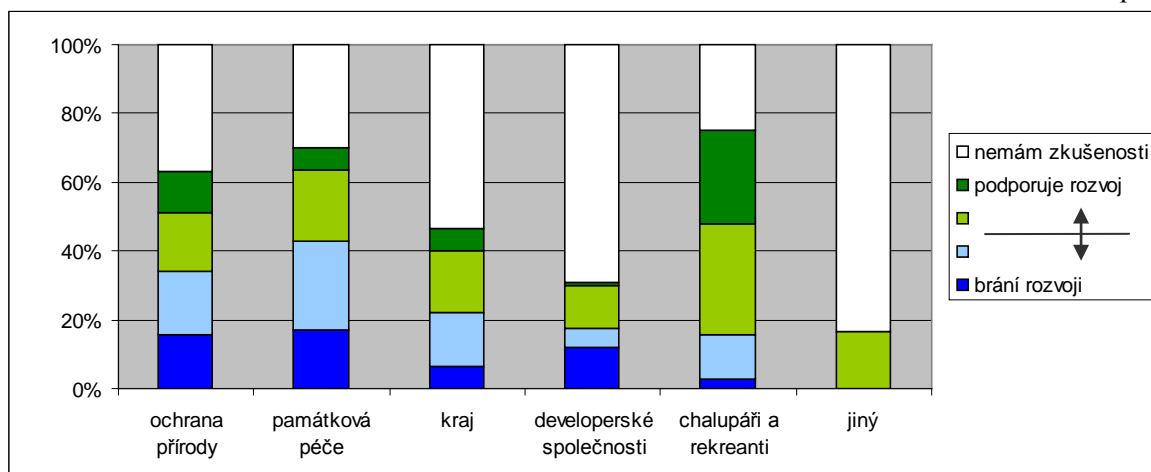
Problematiku kraje a jeho vlivu na rozvoje území ponechala většina obyvatel modelového území bez odezvy. Obyvatelé nejsou obdobně jako v případě developerských společností jednotní a nedokážou se jednomyslně přiklonit k jedné variantě. Developerské společnosti vnímají starostové obcí Kokořínska jako rozvoj podporující. Chataření a chalupaření obyvatelé modelového území vnímají v rámci rozvoje obce obdobně, jako jejich starostové. Několik respondentů využilo možnost uvést jiného aktéra, kterého nepojmenovali.

Graf 15: Otázka č. 8: jak podle Vás jednání níže uvedených aktérů ovlivňuje rozvoj Vaší obce?

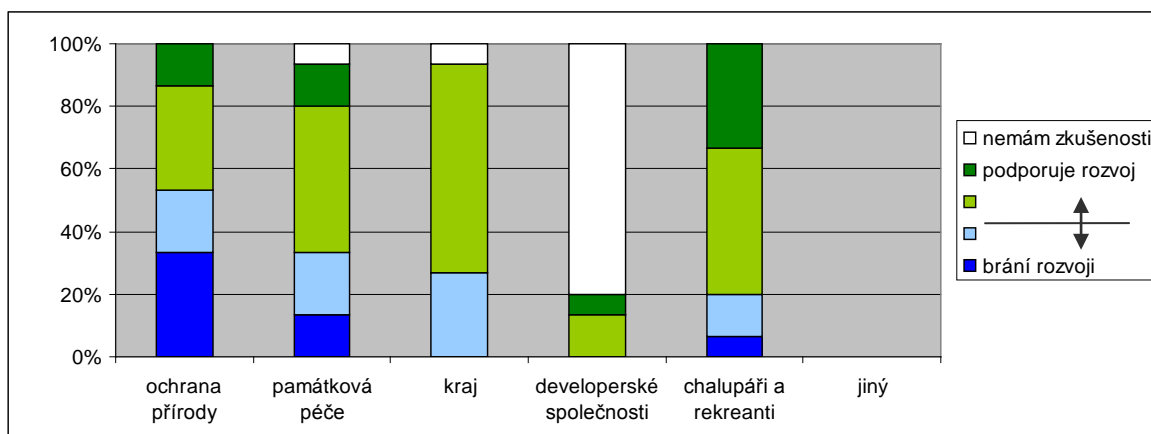
a – místní obyvatelé.

b – chalupáři.

c – starostové obcí.

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů anketárního šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011 (a,b) a využitím dat projektu GA UK č. 150007, rok 2009. Územní ochrana – bariéra, nebo nástroj rozvoje území?(c).

Pozn.: 100 % = celkový počet respondentů ve skupině aktérů.

6. ZÁVĚR

Kokořínsko je specifické jak po stránce přírodní (především svou geomorfologií), tak s ohledem k lidským výtvorům (významné zastoupení historické lidové architektury). Člověk a příroda vytvořili z dnešního pohledu harmonické spojení, které nabylo územní ochrany vyhlášením CHKO Kokořínsko. Ochrana přírody a krajiny bývá v některých případech protichůdná vůči zájmům lidí, kteří v dotyčné krajině žijí a mívá také výrazný politický a společenský kontext (např. Krauss 2005). Krajina může být chápána jako součet míst (individuálních subjektivně vnímaných prostorů) každému člověku vlastních, a proto jedinečných (Chromý 2003). Rozdílné vnímání krajiny nemusí nést důsledky pouze ve střetu instituce a obyvatele. Jedno a totéž místo je v některých případech vnímáno rozličně také mezi obyvateli samými podle významu, jaký v jejich životě zastává (Schein 2009). Místní obyvatelé, chalupáři, starostové obcí a Správa CHKO představují aktéry, u kterých lze předpokládat rozdílné chápání krajiny Kokořínska jako objektu jejich zájmů. Cílem této práce bylo právě zjištění možných rozdílností.

Krajinu Kokořínska vnímají jednotliví aktéři modelového území v hlavních rysech stejně, s některými odlišnostmi. Ve vyjádření obyvatel modelového území nebyly v otázce vnímání krajinného projevu zjištěny výrazné rozdíly. Velmi jasně označili pískovcové skály a hluboké rokle a údolí za dominantní krajinný projev Kokořínska, v čemž jsou za jedno se Správou CHKO, která geomorfologii považuje za jeho specifikum. Dalším specifikem je pro Správu CHKO v kontextu krajiny lidová architektura. Tu opět vnímají místní obyvatelé a chalupáři jako důležitý prvek krajiny, což souvisí s tím, že se tento prvek projevuje v modelovém území velmi výrazně. Odlišnosti vyplývající z vyjádření obyvatel modelového území spočívají spíše v pořadí preference dílčích krajinných projevů, než v preferenci projevů odlišných. Jedněmi z mála výjimek jsou např. zjištění, že místní obyvatelé vnímají na rozdíl od rekreantů jako významný krajinný projev turistiku a rekreaci a mnohem významněji lesy, chalupáři vyzdvihují turistické „zajímavosti“. Dále bylo zjištěno, že Kokořínsko nebývá vnímáno pouze jako území v hranicích CHKO, ale také v jiném významu. Vyplývá to např. z informací internetových stránek obcí. Obce prezentují na stránkách nejen krajinu Kokořínska, ale i další přiléhající oblasti k CHKO Kokořínsko. Tento projev byl sledován především u obcí nalézajících se při hranici CHKO. Znatelná část obcí vnitřní části CHKO Kokořínsko takové informace povětšinou neuváděly. Byla zjištěna souvislost a to podle příslušnosti obce ke kraji a Kokořínsko tak bývá spojováno např. s Polabím (v případě Středočeského kraje) či Máchovým krajem

(Liberecký kraj). Zároveň existují takové části zkoumané krajiny, které jsou akceptovány všeobecně. Na prvním místě se jedná o hrad Kokořín.

Hrad Kokořín je jako symbol oběma skupinami obyvatel modelového území vnímán zcela jednoznačně. Pokud se respondenti rozhodli odpovědět na otázku zaměřenou na krajinné symboly (otázka s volnou odpovědí), napsali alespoň hrad Kokořín. Ve vnímání symboliky území CHKO Kokořínsko se projevuje na jedné straně shoda (mimo hrad Kokořín např. skály, lidová architektura), ale také odlišnosti. Z vyjádření chalupářů vyplynulo, že oproti místním obyvatelům výrazněji za symboly považují určité „drobnosti“ (turistické zajímavosti, trampování apod.) krajiny, které nejsou místními obyvateli symbolicky vnímány. Místní obyvatelé za symboly na rozdíl od chalupářů určili stavební památky. Za oficiální symboly Kokořínska lze považovat hrad Kokořín (v přeneseném významu, označení Kokořínsko má historicky delší existenci než CHKO) a tzv. Pokličky, které vnesla Správa CHKO do svého loga (minulého i současného). Pokličky jsou vnímány symbolicky také ze strany obyvatel modelového území, nedaleko kterého se nacházejí, obdobně jako hrad Kokořín. Přestože jsou s krajinou Kokořínska vizuálně spjaty všeobecně známé krajinné dominanty hora Říp a hrad Bezděz (především hora Říp do značné míry se symbolickým významem národního charakteru), nejsou až na drobné výjimky obyvateli s krajinou Kokořínska spojovány.

Podle Kučerové, Kučery a Chromého (2008), obdobně podle Kyselky (2005), je na území zasaženém odsunem českých Němců pocit sounáležitosti či tradice nižší oproti místům, kde k němu ve významné formě nedošlo. Z významné části je územím poznamenán poválečnými událostmi rovněž Kokořínsko a v jeho rámci modelové území. Místní obyvatelé však považují krajinu Kokořínska za svoji, s čímž se shodují s chalupáři a rovněž starosty vybraných obcí Kokořínska. Srovnání názoru respondentů anketárního šetření v otázce působení krajiny na respondenty samotné vyšlo bez výraznějších rozdílů shodně. Malé odlišnosti lze pozorovat v porovnání odpovědí obyvatel modelového území a starostů, kteří považují k sídlům okolní krajinu za více se měnící, což může být vnímáno jako odraz propagace vlastní činnosti samosprávy. Jedním ze specifík zájmového území proklamovaných Správou CHKO je unikátnost krajinného rázu, spočívající především ve vyrovnaném zastoupení lesní a zemědělské půdy. V druhé polovině dvacátého století se v území projevil nárůst rozlohy lesa a pokles rozlohy polí, což je výsledkem opuštění dřívějšího způsobu využívání krajiny. Krajinný ráz se v některých místech

změnil, jeden došlo k posunu ve významu jeho jednotlivých charakteristik (přírodních, kulturních a historických).

V názoru na zastoupení jednotlivých ploch (krajinného pokryvu) lze vypožorovat odlišnosti v mínění jednotlivých aktérů území, které lze označit za nejzřetelnější ve zjištěných výsledcích anketárního šetření a projektu Územní ochrana. Správa CHKO považuje stav krajiny zájmového území v polovině dvacátého století z pohledu zastoupení jednotlivých ploch za (v mnoha ohledech) požadovaný. Zároveň však reflektuje krajinu Kokořínska jako harmonickou v jejím současném stavu (podle zákona č.114/1992 Sb je ochrana harmonicky utvářené krajiny a krajinného rázu jedním z hlavních poslání CHKO). Správa přitom klade důraz na funkci krajiny a její proměny. Současný stav zastoupení jednotlivých ploch považují za uspokojivý především starostové obcí a jejich názoru se přibližují chalupáři. Místní obyvatelé mají názor odlišný. Navzdory možnému očekávání jsou to právě oni, kteří preferují vyšší zastoupení lesních ploch a zároveň rozlohu polí. Takové vyjádření lze označit za neobvyklé, neboť jsou to právě tyto plochy, u kterých se v celkovém vývoji dají předpokládat vzájemně provázané přírůstky a úbytky jejich rozlohy. Nabízí se vysvětlení, že místní obyvatelé reagují na aktuální dění na Kokořínsku. Respondenti z obou skupin obyvatel modelového území (tedy rovněž chalupáři) vyjadřovali názory na těžbu dřeva jako činnost přetěžující krajinu (v možnosti volného vyjádření k otázce č. 6). Jedná se o činnost, která významně ovlivňuje estetický dojem z krajiny. S největší pravděpodobností se za preferenci vyšších rozloh ploch lesa skrývá reakce na jejich současné hospodářské využití a jeho projevy, které částečně ovlivňují ráz krajiny Kokořínska. Přesto se nemusí vždy jednat o ovlivnění vnímané negativně (např. odhalování pískovcových skal). Úbytek rozlohy polí je možné sledovat v kontextu managementu krajiny, který se projevuje v nárůstu trvalých travních porostů na úkor ploch orné půdy (tedy polí), na což místní obyvatelé reagují vyjádřením pro jejich nárůst. To by korespondovalo s tím, že právě místní obyvatelé uznávají louky a pastviny jako významné krajinné projevy, ti však zároveň nepřikládají zemědělství významnější roli při ovlivňování změn v krajině, obdobně jako je tomu u starostů obcí (zemědělství bývá nejčastěji spojováno s rostlinnou výrobou. Je tedy možné, že pastva s ním nemusí být spojována). Ve vývoji ploch trvalých travních porostů se za celé sledované období modelové území vymezuje jako oblast spíše úbytková (oproti většině srovnatelných územních jednotek v CHKO Kokořínsko). Za poslední sledované desetiletí (1990–2000) jsou v tomto území znatelné právě přírůstky ploch trvalých travních porostů a další úbytky orné půdy (a nezměněný stav lesních ploch). Tento trend se dá předpokládat i v letech následujících. Zdá se tedy, že místní obyvatelé v otázce č. 5 (názor na zastoupení ploch v krajině) reagovali na současný nárůst

rozlohy trvale travních porostů, který je podporován především ve prospěch ochrany přírody s vedlejším krajínotvorným významem.

Dalším neočekávaným zjištěním bylo, že místní obyvatelé (očekáváno spíše u chalupářů) preferují menší zastoupení ploch zástavby, čímž se shodují s trendem druhé poloviny dvacátého století, který byl ve znamení úbytku počtu domů, což nemusí nutně znamenat změnu rozlohy zastavěného území. Starostové obcí naopak preferují nárůst těchto ploch, který neodmítá ani Správa CHKO (té záleží především na způsobu rozšíření těchto ploch). Obyvatelé modelového území a obdobně starostové obcí mají přibližně stejné mínění o problematice přetěžování krajiny. V názorech na přetěžování krajiny takovými aktivitami, jakými jsou např. rozvoj bydlení či zemědělství panuje mezi obyvateli modelového území a starosty obcí shoda. Žádný z aktérů uvedených v dotazníku (otázka č. 7) krajinu podle vyjádření respondentů nepřetěžuje, vyjma rekreace, na kterou respondenti v rámci jejich skupin nemají jednotný názor a polovina z nich ji považuje za přetěžující aktivitu, druhá polovina opačně. Správa CHKO se k této problematice staví odlišným způsobem (např. rozvoj bydlení krajinu nepřetěžuje, pouze tehdy, jestliže splňuje určité podmínky).

V otázce ovlivňování změn určenými aktéry se ukázalo, že starostové obcí v porovnání s obyvateli modelového území více zdůrazňují vliv ochrany přírody a památkové péče. Rovněž přikládají větší význam chalupářům (k tomu se přiklání také místní obyvatelé, Správa CHKO tento názor nesdílí, chalupáři se nevyjádřili jednotně). Se starosty se neztotožňuje Správa CHKO v dalších případech. Vnímá sice ochranu přírody a památkovou péči jako významné aktéry ovlivňující změny ve sledované krajině, ale chalupáře za významné nepovažuje. Z odpovědí vyplynulo, že jinde významní aktéři (developerské společnosti) ve zvláště chráněných územích zásadní roli nezastávají a dotčené orgány státní správy (Správa CHKO) opravdu představuje řídicí úlohu v rozvoji těchto území. Starostové obcí a obyvatelé modelového území nejsou jednotní v názoru, zda ochrana přírody podporuje, či brání rozvoji jejich obcí, stejně rozporně je vnímána památkové péče, kterou nicméně starostové obcí vnímají jako instituci, která rozvoj podporuje. Chalupáři a rekreanti jsou (opět navzdory očekávání) vnímáni jako aktéři, kteří rozvoj obce podporují. Podle Správy CHKO např. chalupaření na jedné straně památky lidového stavitelství zachránilo a udržuje, na straně druhé nepředstavuje lidský potenciál pro rozvoj Kokořínska.

Práce porovnávala názory aktérů zájmového/modelového území v kontextu krajiny Kokořínska. Upozornila na CHKO Kokořínsko jako na území v mnoha ohledech specifické. Přinesla zjištění, která byla očekávána, ale též taková, která původní stanoviska vyvrátila. Přestože se nabízela možnost jiného chápání významu místní krajiny jejími aktéry, kteří

zároveň reprezentují různé nároky na ni, bylo vyjádření těchto aktérů v mnoha ohledech blízké i ve zdánlivě konfliktním kontextu. Některé odlišnosti byly vyzorovány, nejzajímavěji v otázce názoru na zastoupení ploch. Na základě výzkumu lze říci, že CHKO Kokořínsko nepředstavuje území významného střetu rozdílných představ a počinů lidí v krajině. Je otázkou, zdali tomu je v případě Kokořínska managementem krajiny, jejími obyvateli, nebo samotnou krajinou získávající si uznání již po staletí. Na základě zjištění práce bylo by zajímavé na místní krajinu aplikovat další výzkumy provázané s její problematikou a místní krajina by se měla stát dalším zájmem autorů, kteří by se jí zabývali doposavad zde neuplatněným výzkumem např. paměti krajiny, pro který jistě má vysoké předpoklady.

7. LITERATURA A INTERNETOVÉ ZDROJE

Literatura:

ADAMOVIČ, J., VOGELOVÁ, H. (2000): Pískovcová pohádka Kokořínska. Materiál Správy CHKO Kokořínsko. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR.

ALUMÄE, H., PRINTSMANN, A., PALANG, H. (2003): Cultural and historical values in landscape planning: Locals' perception. In: Palang, H., Fry, G., eds.: Landscape Interfaces: Cultural heritage in changing landscapes. Kluwer, Dordrecht - Boston - London, s. 125-145.

ANTROP, M. (2006): From holistic landscape synthesis to transdisciplinary landscape management. In: Tress, B., Tress, G., Fry, G., Opdam, P., eds.: From Landscape Research to Landscape Planning: Aspects of Integration, Education and Application. Wageningen UR Frontis Series, Vol. 12, Springer, New York, s. 27–50.

BAŠE, M. (2006): Naše vesnice a úpravy jejich prostředí. Zahrada, park, krajina, 16, č. 5, s. 2 – 3.

BIČÍK, I., JANČÁK, V. (2005): Transformační procesy v českém zemědělství po roce 1990. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 104 s.

BLAŽEK, B. (2005): Dialogická fenomenologie krajiny. In: Ploc, J., ed.: Tvář naší země - krajina domova. Svazek 3 - Identifikace s místem a krajinou jako základ Evropy regionů, s. 37–40.

BUČEK, A. (2002): Význam ekologické sítě pro zachování biodiverzity kulturní krajiny v České republice. In: Kolektiv autorů: Tvář naší země. Krajina domova. Svazek 5. Ochrana krajiny, s. 15–24.

BUKÁČEK, R., MATĚJKA, T. (1999): Hodnocení krajinného rázu rozsáhlejšího území. 10 s. Dostupné [online]: http://www.uake.cz/frvs/kapitoly_v_pdf/Bukacek_Matejka.pdf (10. 4. 2011)

BUKÁČEK, R. (2005): Preventivní hodnocení krajinného rázu rozsáhlejšího území – metodika a její použití. In: Maděra, P., Míchal, I., Dreslerová, J., eds.: Sborník ekologie krajiny. Krajinný ráz – jeho vnímání a hodnocení v evropském kontextu. Paido, CZ-IALE, Brno, s. 25–32.

CÉZAR J. (2009): Na cestě po české republice. Jota, Brno, s. 141 s.

CÍLEK, V. (2005): Úmluva o evropské krajině. Harmonie biotických struktur evropské krajiny jako lokus ohrožení. Kolektiv autorů: Tvář naší země - krajina domova. Svazek 3., s. 5–7.

CÍLEK, V. (2005b): Krajiny vnitřní a krajiny vnější. Dokořán, Praha, 272 s.

- CLAVAL, P. (2004): The languages of rural landscapes. In: Palang, H., Sooväli, H., Antrop, M., Setten, G., eds.: *European Landscapes: Persistence and Change in a Globalising Environment*. Kluwer, Dordrecht, s. 41–65.
- Český statistický úřad (2005): *Statistický lexikon obcí České republiky 2005*. Ottovo nakladatelství, Praha, 1358 s.
- Český statistický úřad (2006): *Historická lexikon obcí České republiky 1869–2005. I. díl. Počet obyvatel a domů podle obcí a částí obcí v letech 1869–2001 podle správního rozdělení České republiky k 1. 1. 2005*. Český statistický úřad ve spolupráci s nakladatelstvím Daranus s.r.o., Praha, 742 s. + mapová příloha.
- Český statistický úřad (2008): *Varianty vymezení venkova a jejich zobrazení ve statistických ukazatelích v letech 2000–2006*. Dostupné [online]: [http://notes3.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/D70030F0EE/\\$File/130808.pdf](http://notes3.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/D70030F0EE/$File/130808.pdf)
- Český statistický úřad (2009a): *Demografické ročenky okresů Libereckého kraje, rok 2009*. Dostupné [online]: <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/kapitola/4034-10--06> (25. 11.2010).
- Český statistický úřad (2009b): *Demografické ročenky okresů Středočeského kraje, rok 2009*. Dostupné [online]: <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/kapitola/4034-10--002> (25. 11.2010).
- Český statistický úřad (2009c): *Demografické ročenky okresů Ústeckého kraje, rok 2009*. Dostupné [online]: <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/kapitola/4034-10--05> (25. 11.2010).
- DOLEŽALOVÁ, J., UZEL, K. (2007): *Tajemné stezky. Máchův kraj a Kokořínsko*. Regia, Praha, 207 s.
- Evropská úmluva o krajině. Dostupné [online]: http://www.landscapeconventionconference.com/cz/EUoK_text.pdf (20. 3. 2011)
- FIALOVÁ, D. (2003): *Vlastníci objektů druhého bydlení*. In: Jančák, V., Chromý, P., Marada, M., eds.: *Geografie na cestách poznání, UK v Praze, PřF, KSGRR*, s. 107–113.
- FIALOVÁ, D., VÁGNER, J. (2005): *Druhé bydlení v periferních oblastech*. In: Novotná, M., eds.: *Problémy periferních oblastí, Geografie na cestách poznání, UK v Praze, PřF, KSGRR*, s. 74–80.
- FORMAN, R., T. T., GODRON, M. (1993): *Krajinná ekologie*. Překlad J. Těšitel a kol. Academia, Praha, 583 S.
- GERMUNDSSON, T. (2005): *Regional Cultural Hritage versus National Heritage in Scania's Disputed National Landscape*. *International Journal of Heritage Studies*, 11, č. 1, s. 21-37.

- GOJDA, M. (2000): Archeologie krajiny. Vývoj archetypů kulturní krajiny. Academia, Praha, 238 s.
- GRANÖ, J. G. (1929): Reine Geografie. Eine Methodologische Studie Beleuchtet mit Beispiel aus Finnland a Estland. Acta Geographica 2, Helsinki, 202 s.
- HAVLÍČEK, T., CHROMÝ, P. (2001): Příspěvek k teorii polarizovaného vývoje území se zaměřením na periferní oblasti. ČGS, 106, č. 1, s. 101–111.
- HEŘMANOVÁ, E. (2009): Krajina jako dědictví. In: Heřmanová, E., Chromý, P. a kol.: Kulturní regiony a geografie kultury. ASPI, Praha, s. 181–300.
- HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. (2009): Kulturní regiony a geografie kultury. 1. ASPI, Praha, 348 s.
- HRNČIAROVÁ T., MACKOVIČ, P., ZAVARA, I. a kol. (2010): Atlas krajiny České republiky, MŽP Průhonice, VÚKOZ, 332 s.
- CHROMÝ, P. (2003): Formování regionální identity: nezbytná součást geografických výzkumů. In: Jančák, V., Chromý, P., Marada, M., eds.: Geografie na cestách poznání, UK v Praze, PpF, KSGRR, s. 163–178
- CHROMÝ, P. (2009a): Kultura a prostor. In: Heřmanová, E., Chromý, P. a kol.: Kulturní regiony a geografie kultury. ASPI, Praha, s. 17 – 29.
- CHROMÝ, P. (2009b): Regionální identita. In: Heřmanová, E., Chromý, P. a kol.: Kulturní regiony a geografie kultury. ASPI, Praha, s. 109 – 135.
- JIROUSOVÁ, M., MARADA, M. (2005): Vesnické památkové rezervace Česka. Geografické rozhledy, 15, č. 2, ČGS, s. 20–21.
- KABRDA, J. (2008): Databáze a její tvorba. Dostupné [online]: http://lucc.ic.cz/lucc_data/other/Text1.pdf (10. 6. 2011)
- KEISTERI, T. (1990): The Study of Changes in Cultural Landscapes. *Fennia*, 168, č. 30, s. 31–115.
- KLVAČ, P. (2009): Člověk, krajina, krajinný ráz. In: Klvač, P., eds.: Brno, Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra environmentálních studií, s. 5–7.
- KOCOURKOVÁ, J. (1994): Vesnice – Přírodní prostředí vesnice. Ústav územního rozvoje, Brno, 96 s.
- KNOPP, A. (1994): Vesnice – Stavby a krajina mají svůj řád. Ústav územního rozvoje, Brno, 221 s.
- Kolektiv autorů (1998): Plán péče o chráněnou krajinnou oblast Kokořínsko na období 1999–2008 s prodloužením platnosti do roku 2013. Dostupné [online]: <http://old.ochranaprirody.cz/kokorinsko/index.php?cmd=page&id=473> (15. 3. 2011)

Kolektiv autorů (2001): Tvář naší země – krajina domova. Česká komora architektů, Lomnice nad Popelkou, Jaroslav Bárta, Studio JB, 2001.

KRAUSS, W. (2005): The natural and cultural landscape heritage of Northern Friesland. *International Journal of Heritage Studies*, 11, č. 1, s. 39-52.

KŘÍŽ, M. (2004): Chráněná krajinná oblast Kokořínsko. *Geografické rozhledy*, 13, č. 4, s. 96–97.

KUPKA, J. (2010): Kulturní dominanty v krajině. *Zahrada, park, krajina*, 20, č. 2, s. 18–21.

KUČERA, Z. (2005): Zaniklá sídla, nedílná součást našich dějin. *Geografické rozhledy*, 14, č. 5, s. 120–121.

KUČERA, Z. (2009a): Krajina jako dědictví. In: Heřmanová, E., Chromý, P. a kol.: *Kulturní regiony a geografie kultury*. ASPI, Praha, s. 156 – 180.

KUČERA (2009b): Krajina v české geografii a otázka relevance přístupů anglo – americké humánní geografie. *ČGS*, 114, č. 2, s. 145–152.

KUČERA, Z. (2010): Principy a problémy geografického studia krajiny. Dizertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 2002 s.

KUČEROVÁ, S., KUČERA, Z., CHROMÝ, P. (2008): Landscape heritage between areal preservation and areal development – the case of Czechia. *Geographia Polonica*, 81, č. 2, s. 5–23.

KUČOVÁ, V. (2006): Možnosti ochrany kulturní krajiny v České republice. *Současná právní úprava na úseku památkové péče, ochrany přírody, stavebního zákona a územního plánování*. Veřejná správa, č. 48, s. 3–11.

KYSELKA, I. (2001): Co pro nás vyplývá z přijetí Evropské Úmluvy o krajině. *Urbanismus a územní rozvoj*, 4, č. 3, 25–27.

KYSELKA, I. (2005): Krajina říčních niv, optimální využití a identita jejich obyvatel ke svým územím. Zpráva o probíhajícím řízení. In: Ploc, J., ed.: *Tvář naší země – krajina domova*. Svazek 4, *Naše krajina v přírodní krajině Evropy*. Lomnice nad Popelkou, Jaroslav Bárta, Studio JB, s. s. 24–28.

LAPKA, M. (2008): Úvod do sociologie Krajiny. Nakladatelství Karolinum, Praha, 86 s. ISBN 978-80-246-1595-0

LIPSKÝ, Z. (1998): Krajinná ekologie pro studenty geografických oborů. Karolinum, Praha, 129 s. ISBN 80-7184-545-0.

LIPSKÝ, Z. (2000): Sledování změn v kulturní krajině, učební text pro cvičení z předmětu *Krajinná ekologie*. Lesnická práce, Kostelec nad Černými lesy, 71 s.

- LIPSKÝ, Z. (2005): Proměny krajiny. Zahrada, park, krajina, 15, č. 4, s. 2 – 6.
- LIPSKÝ, Z. (2010): 10 let Evropské úmluvy o krajině a možnosti geografického výzkumu. Informace ČGS, 29, 2, s. 2–11.
- LEVÁ, I. (2009): Současný stav a perspektivy rozvoje cestovního ruchu v CHKO Kokořínsko. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 166 s.
- LOŽEK, V., KUBÍKOVÁ J., ŠPRYŇAR, P. a kol. (2005): Střední Čechy. In: Mackovič P, Sedláček, M., eds.: Chráněná území ČR. Svazek XIII. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a EkoCentrum Brno, Praha, 904 s.
- LÖW, J., a kol. (1995): Rukověť projektanta místního územního systému ekologické stability. Teorie a praxe. Doplněk, Brno, s. 124 s.
- LÖW, J., MÍCHAL I. (2003): Krajinný ráz. Lesnická práce s.r.o., Kostelec nad Černými lesy, 552 s.
- MAJEROVÁ, V. a kol. (2009): Český venkov (2008). Proměny venkova, Česká zemědělská univerzita v Praze, Praha, 188 s.
- MAJZLÍK, I. (2009): Chov zvířat I. ČZU – PEF, Praha, 239 s.
- MARADA (2009): Lidová architektura. In: Heřmanová, E., Chromý, P. a kol.: Kulturní regiony a geografie kultury. ASPI, Praha, s. 136–155.
- MAREČEK, J. (2005): Krajinářská architektura venkovských sídel. ČZU, Praha, 362 s.
- MAZÍN, V. (2001): Čtvrtý rozměr krajiny. In Kolektiv autorů: Tvář naší země – krajina domova. Svazek 3. Duchovní rozměr krajiny, s. 46–49 .
- MLČOCH, S. (2000): Právní rámec ochrany krajiny. In: Hájek, T., Jech, K., eds.: Kulturní krajina aneb proč ji chránit? Téma pro 21. století, s. 113–120.
- MUDROVÁ, I. (2004): Kam značky nevedou a další náměty k výletům. Nakladatelství lidové noviny, Praha, 239 s.
- MUDROVÁ, I. (2005): Kam značky nevedou II. a další zajímavá místa. Nakladatelství lidové noviny, Praha, 270 s.
- NĚMEC, J., POJER, F., eds. (2007): Krajina v České republice. Consult, Praha, 398 s.
- NOVOTNÁ, D. a kol. (2004): Průvodce po české republice. Kokořínsko. Nakladatelství Olympia, a.s., Praha, 85 s.

- OLWIG, K. R. (2001): Time out of Mind – Mind out of Time: custom versus tradition in enviromental hertige research nad interpretation. Internacionál Journal of Hertige Studies, 7, č. 4, s. 339–354.
- PAVLÍČKOVÁ (2006): Dlouhodobé změny využití ploch v CHKO Český ráj. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra aplikované geoinformatiky a kartografie, Praha, 118 s.
- PECINA, P. (2002): O ochraně krajiny a biodiverzity, konzervaci a řízené péči. Ochrana přírody, 57, č. 6, s. 161–162.
- PERLÍN, R. (2003): Venkov, typologie venkovského prostoru. 21 s. Dostupné [online]: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/odbor/reforma/perlin.pdf> (13. 3. 2011).
- PEŠTA, J. (2003): Encyklopedie českých vesnic. Díl I. Střední Čechy a Praha. Nakladatelství Libri, Praha, 327 s.
- PLEŠNÍK, J. (2001): Úmluva o evropské krajině. Harmonie biotických struktur evropské krajiny jako lokus ohrožení. In: Kolektiv autorů: Tvář naší země – krajina domova. Svazek úvodní, s. 283–286.
- PUNCH, K. (2008): Základy kvantitativního šetření. Překlad J. Handel. Praha, 150 s.
- Projekt územní ochrana – bariéra, nebo nástroj rozvoje území? (2007–2009). Grantový projekt GA UK č. 150007, hl. řešitel: Z. Kučera
- Propagační leták Libereckého kraje: Kokořínsko – The Kokořín region. Liberecký kraj.
- Přepis z zřizovacího výnosu č.j. 6070/76 Ministerstva kultury České socialistické republiky. Dostupné [online]: <http://old.ochranaprirody.cz/kokorinsko/index.php?cmd=page&id=473> (20. 3. 2011)
- SÁDLO, J. (1998): Krajina jako interpretovaný text. Vesmír. 77, č. 2, s. 96–101.
- SÁDLO, J., POKORNÝ, P., HÁJEK, P., DRESLEROVÁ, D., CÍLEK, V. (2008): Krajina a revoluce. Významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny českých zemí, Malá Skála, Praha, 256 s.
- SEMIAN (2010): Regionální identita Českého ráje. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 102 s.
- SCHEIN, R. S. (2009): A methodological framework for interpreting ordinary landscapes: Lexicon, Kentucky's Courthouse Square. Geographical Review, 99, č. 3, s. 377–402.
- SIWEK, T., BOGDOVÁ, K. (2007): České kulturně-historické regiony ve vědomí svých obyvatel. Sociologický časopis, 43, č. 4, s. 1039–1053.
- SELMAN, P. (2006): Planning and the landscape Scale. Routledge, Abingdon, 213 s.

SMRŽ, M. (2007): Krajinný ráz. Sídla a výstavba CHKO Kokořínsko. Propagační materiál Správy CHKO Kokořínsko. Geodézie On Line, spol. s.r.o.

SEMM, K., PALANG, H. (2004): Life – wals in the Setu Cultural Landscape. Pro Ethnologia, 18, 49–67.

SKLENIČKA, P. (2003): Základy krajinného plánování. Naděžda Skleničková, Praha, 321 s.

SPAZIEROVÁ (2008): Hodnocení změn krajinného pokryvu Česka dle databáze CORINE Land. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra aplikované geoinformatiky a kartografie, Praha, 106 s.

STIBRAL, K. (2005): Proč je příroda krásná? Estetické vnímání přírody v novověku. Dokořán, Praha, 208 s.

SVĚŘÁK, Z., SMOLJAK, L. (1985): Divadelní hra Dobytí severního pólu Čechem Karlem Němcem 5. dubna 1909. Divadlo Járy Cimrmana, Praha.

SÝKORA, J. (2002): Územní plánování vesnic a krajiny. Urbanismus 2. ČVUT, Praha, 226 s.

ŠAFAŘÍČEK, R., ŠEDOVÁ K. a kol. (2007): Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Portál, s.r.o., Praha, 377 s.

ŠKABRADA, J. (1999): Lidové stavby. Architektura českého venkova. Nakladatelství Agro, Praha, 246 s.

TĚŠITEL, J., KUBIŠOVÁ, D., MATĚJKA, K., BARTOŠ, M. (2005): Lidé v biosférických rezervacích. Ústav systémové biologie a ekologie AV ČR České Budějovice, 54 s.

ÚSTECKÝ KRAJ (2009): Strategie rozvoje cestovního ruchu Ústeckého kraje na roky 2010-2015. A. Marketingový a analytický průzkum. 85 s. Dostupné [online]: http://www.krustecky.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=450018&id=1643899&query=Strategie+rozvoje+cestovn%C3%ADho+ruchu+%C3%A9Asteck%C3%A9ho+kraje+na+roky+2010-2015&p1=84858 (10. 12. 2010)

VÁGNER, J. (2003): První nebo druhé bydlení? Druhé bydlení jako významná složka životního stylu. In: Jančák, V., Chromý, P., Marada, M., eds.: Geografie na cestách poznání, UK v Praze, PřF, KSGRR, s. 99-106.

VALENTA, J. (2008): Scénologie krajiny. Nakladatelství KANT – Karel Orlický, Praha, 242 s.

VAŠKŮ, Z. (1992): Krajina s přestávkou rozumu. Vesmír. 71, č. 7, s. 394–397.

VILÍMEK, V. (1984): Studie geomorfologického vývoje chráněné krajinné oblasti Kokořínsko, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova, katedra kartografie a fyzické geografie, Praha, 101 s.

VLK, R. (2001): Staré odrůdy ovocných dřevin a jejich návrat do krajiny. In: Prudký, J., eds.: Obnova plošné a bodové zeleně v krajině, Sborník přednášek z mezinárodního semináře. MZLU Brno, Brno, s. 47-56.

VOREL, I. (2005): Harmonické krajinné kompozice – dominantní znaky kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu. In: Maděra, P., Míchal, I., Dreslerová, J., eds: Sborník ekologie krajiny 1. Krajinný ráz – jeho vnímání a hodnocení v evropském kontextu. Paido, CZ-IALE, Brno, s. 201–204.

VYSOUDIL, J., ed. (2006): Atlas cestovního ruchu České republiky. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha, 156 s.

WÁGNER, J. (1996): Karel Hynek Mácha v dějišti svých Cikánů. Nakladatelství. END, Česká Lípa, 152 s.

WEBER, M., NOVOTNÁ, G. (2005): Strategie odpovědnosti za českou krajinu minulosti, dneška a budoucnosti – východiska implementace Evropské úmluvy o krajině. In: kolektiv autorů: Tvář naší země. Krajina domova. Svazek 2. Trendy urbanizace evropského prostoru, s. 12–16.

Zákon 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody. Dostupné [online]: <http://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/zakon-ceske-narodni-rady-kterym-se-doplnuje-zakon-c-401956-sb-o-statni-ochrane-prirody-ve-zneni-zakona-ceske-narodni-rady-c-961977-sb-o-hospodareni-v-lesich-a-statni-sprave-lesniho-hospodarstvi-10226.html?mail> (20.5. 2011)

Zákon 20/1987 Sb., o památkové péči. Dostupné [online]: <http://www.npu.cz/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/zakony-mezinarodni-dokumenty/zakon-o-statni-pamatkove-peci/> (12. 5. 2011).

Zákon č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Dostupné[online]: <http://www.mzp.cz/www/platnalegislativa.nsf/d79c09c54250df0dc1256e8900296e32/58170589e7dc0591c125654b004e91c1?opendocument> (12. 5. 2011).

Zákon o územním plánování a stavebním řádu č.183/2006 Sb. Dostupné [online]: <http://www.mmr.cz/Uzemni-planovani-a-stavebni-rad/Pravo-Legislativa/Pravni-predpisy/Novy-stavebni-zakon> (12. 5. 2011).

ZAJONCOVÁ, D. (2008): Kulturně historické dědictví v.péči místních komunit. 41 s. Dostupné [online]: <http://www.historickededictvi.cz/materialy/prameny-pameti> (10. 5. 2011).

ZEMÁNEK, L. (2003): Lokální kultura v životě našeho venkova. In: Jančák, V., Chromý, P., Marada, M., eds.: Geografie na cestách poznání, UK v Praze, PřF, KSGR, s. 124-149.

ZIMERMAN, V., MILLER, J. (2004): Kokořínsko, krásy a zajímavosti. Polygraf, Mělník, 96 s.

Internetové zdroje:

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (2010a): Správa CHKO Kokořínsko. Charakteristika oblasti. Dostupné [online]:

<http://old.ochranaprirody.cz/kokorinsko/index.php?cmd=page&id=456> (20. 7. 2011)

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (2010b): Správa CHKO Kokořínsko. Geomorfologie – reliéf. Dostupné [online]:

<http://old.ochranaprirody.cz/kokorinsko/index.php?cmd=page&id=462>
(20. 7. 2011)

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (2010c): Správa CHKO Kokořínsko. Legislativa. Dostupné [online]:

<http://old.ochranaprirody.cz/kokorinsko/index.php?cmd=page&id=473> (20. 7. 2011)

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (2011): Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. Správa CHKO Kokořínsko. Dostupné [online]:

<http://www.kokorinsko.ochranaprirody.cz/> (05. 8. 2011)

Česká informační agentura životního prostředí (2010–2011a): Česká informační agentura životního prostředí. Mapový server. Dostupné [online]:

[http://www.cenia.cz/C12571B20041E945.nsf/\\$pid/MZPMSFGR031F](http://www.cenia.cz/C12571B20041E945.nsf/$pid/MZPMSFGR031F) (16.7.2011)

Česká informační agentura životního prostředí (2010–2011): Národní geoportál INSPIRE verze 1.1. Dostupné [online]: <http://geoportal.gov.cz/web/guest/map> (20. 7. 2011b)

DULÍK, S. (2009): Dubá a okolí na starých pohlednicích. Dostupné [online]:

<http://netdubacek.euweb.cz/view.php?cislocianku=2006122501> (25. 8. 2011)

Databáze LUCC Czechia. Dostupné [online]: http://lucc.ic.cz/lucc_data/zuj/ (10. 11. 2010)

Ministerstvo kultury České republiky (2011): Ministerstvo kultury České republiky.

Památkový fond. Dostupné [online]: <http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-dedictvi/pamatkovy-fond/pamatkovy-fond/kulturni-pamatky-18042/> (05. 6. 2011)

Národní památkový úřad (2011a): Národní památkový ústav. Památkový fond. Dostupné

[online]: <http://www.npu.cz/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/pamatkovy-fond/>
(04. 4. 2011)

Národní památkový úřad (2011b): Národní památkový ústav. Ústředním seznamu kulturních památek České republiky. Dostupné [online]: <http://monumnet.npu.cz/monumnet.php>

(03. 4. 2011)

Okrašlovací spolek Pšovka (2011): Projekty. Dostupné [online]:

<http://www.psovka.cz/index2.php?sel=2> (10. 7. 2011)

Středočeský kraj (2010): Vyhledávání odkazů pro dotaz CHKO Kokořínsko. Dostupné [online]:

<http://www.krstredocesky.cz/portal/vyhledavani?cx=005185634881929426321%3Ahyjdqn drclm&cof=FORID%3A11&q=koko%C5%99%C3%ADnsko> (10. 11. 2010)

PEŠOUT, P. (2010): Doplnění soustavy chráněných krajinných oblastí v České republice. Dostupné [online]: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/clanky/doplneni-soustavy-chronenych-krajinnych-oblasti-v-ceske-republice.html> (10. 8. 2011)

Internetové stránky obcí CHKO Kokořínsko, které posloužili k získání informací využitých v kapitole Percepce zájmového území (25. 11. 2010 a 27.6. 2011):

Bělá pod Bezdězem. Dostupné [online]: <http://www.mubela.cz/2009/page.php?123>

Blatce. Dostupné [online]: <http://www.blatce.estranky.cz/>

Blíževedly. Dostupné [online]: <http://www.blizevedly.liberecko.com/>

Dobřeň. Dostupné [online]: <http://www.obecdobren.cz/>

Dolní Zimoř - x

Dubá. Dostupné [online]: <http://www.mestoduba.cz/>

Holany. Dostupné [online]: <http://www.holany.cz/>

Chorušice. Dostupné [online]: <http://www.chorusice.cz/>

Doksy. Dostupné [online]: <http://www.doksy.com/>

Kanina. Dostupné [online]: <http://www.kanina.cz/>

Kokořín. Dostupné [online]: <http://www.obeckokorin.cz/>

Kravaře. Dostupné [online]: <http://www.kravare.cz/>

Lhotka u Mělníka. Dostupné [online]: <http://www.lhotka.cz/lhotka.php>

Liběchov. Dostupné [online]: <http://www.libechov.cz/>

Lobeč. Dostupné [online]: <http://www.obeclobec.cz/>

Luka. Dostupné [online]: <http://www.obekluka.cz/>

Medonosy. Dostupné [online]: <http://www.medonosy.cz/>

Mšeno. Dostupné [online]: <http://www.mestomseno.cz/>

Nebužely. Dostupné [online]:
http://www.nebuzely.cz/vismo/galerie2.asp?u=10186&id_org=10186&id_galerie=1093&p1=1293

Nosálov. Dostupné [online]: <http://www.nosalov.cz/obec/o-obci/>

Snědovice. Dostupné [online]: <http://www.snedovice.cz/>

Střemy. Dostupné [online]: <http://www.stremy.cz/>

Štětí. Dostupné [online]: <http://www.steti.cz/>

Stvolíky. Dostupné [online]:

Tachov. Dostupné [online]: <http://www.obectachov.cz/>

Tuhaň. Dostupné [online]: <http://www.obec-tuhan.cz/>

Tupadly. Dostupné [online]: <http://www.obec-tupadly.cz/>

Ústěk. Dostupné [online]: <http://www.mesto-ustek.cz/>

Vidim. Dostupné [online]: <http://www.obec-vidim.cz/>

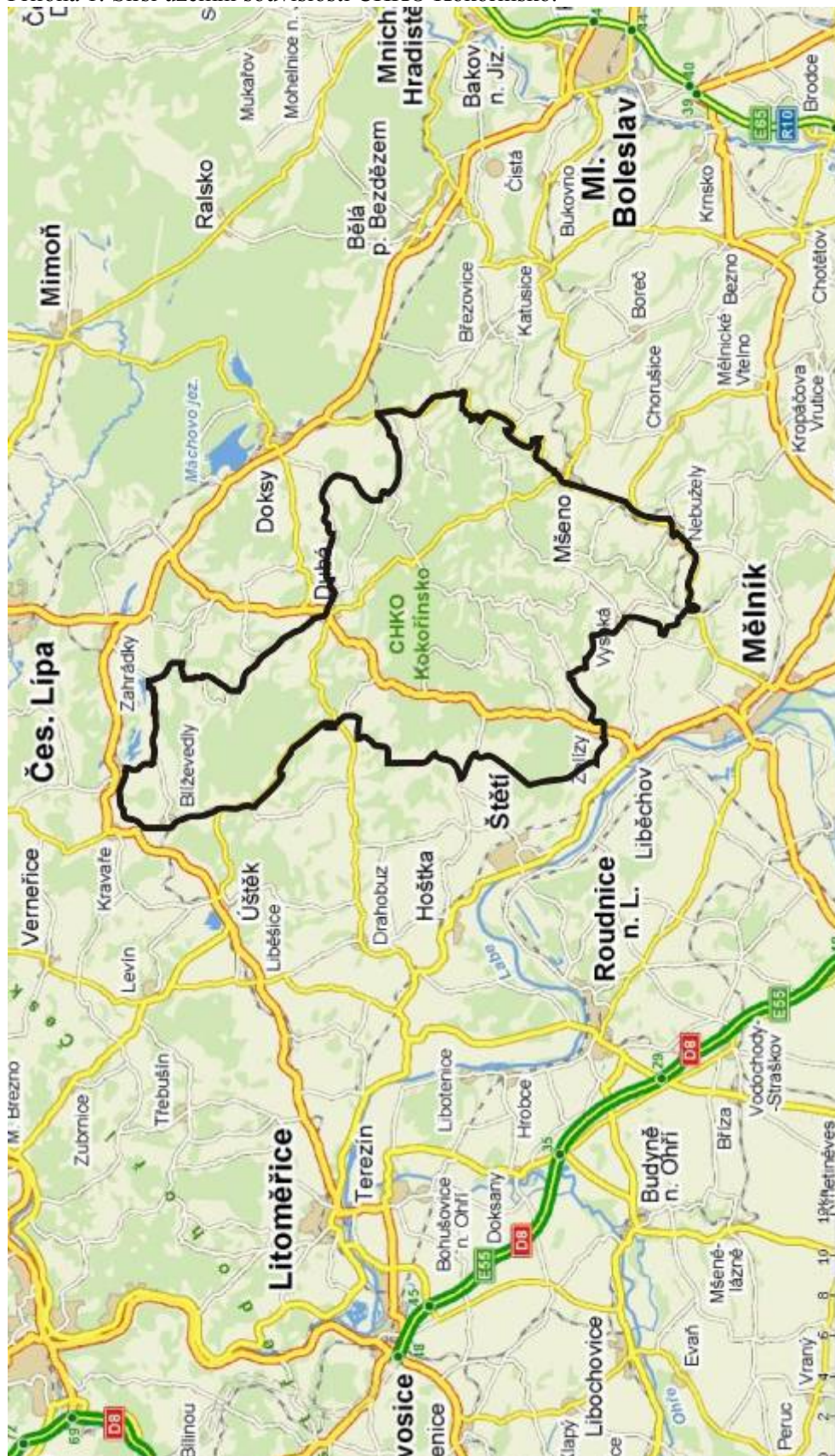
Vysoká. Dostupné [online]: <http://www.obecvysoka.cz/>

Ždírec. Dostupné [online]: <http://www.zdireckokorinsko.cz/> (nyní nefunkční)

Želízy. Dostupné [online]: <http://www.obeczelizy.cz/>

PŘÍLOHY

Příloha 1: Širší územní souvislosti CHKO Kokořínsko.

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů MAPY.CZ a programu Quantum GIS 1.5.0.

Příloha 2: Změna krajinného rázu během dvacátého století. Údolí Liběchovky, odbočka na Osinalice, r. 1930 vs. 2011.

Údolí Liběchovky, r. 1930.

Zdroj: Dulík (2009).

Údolí Liběchovky, r. 2011.

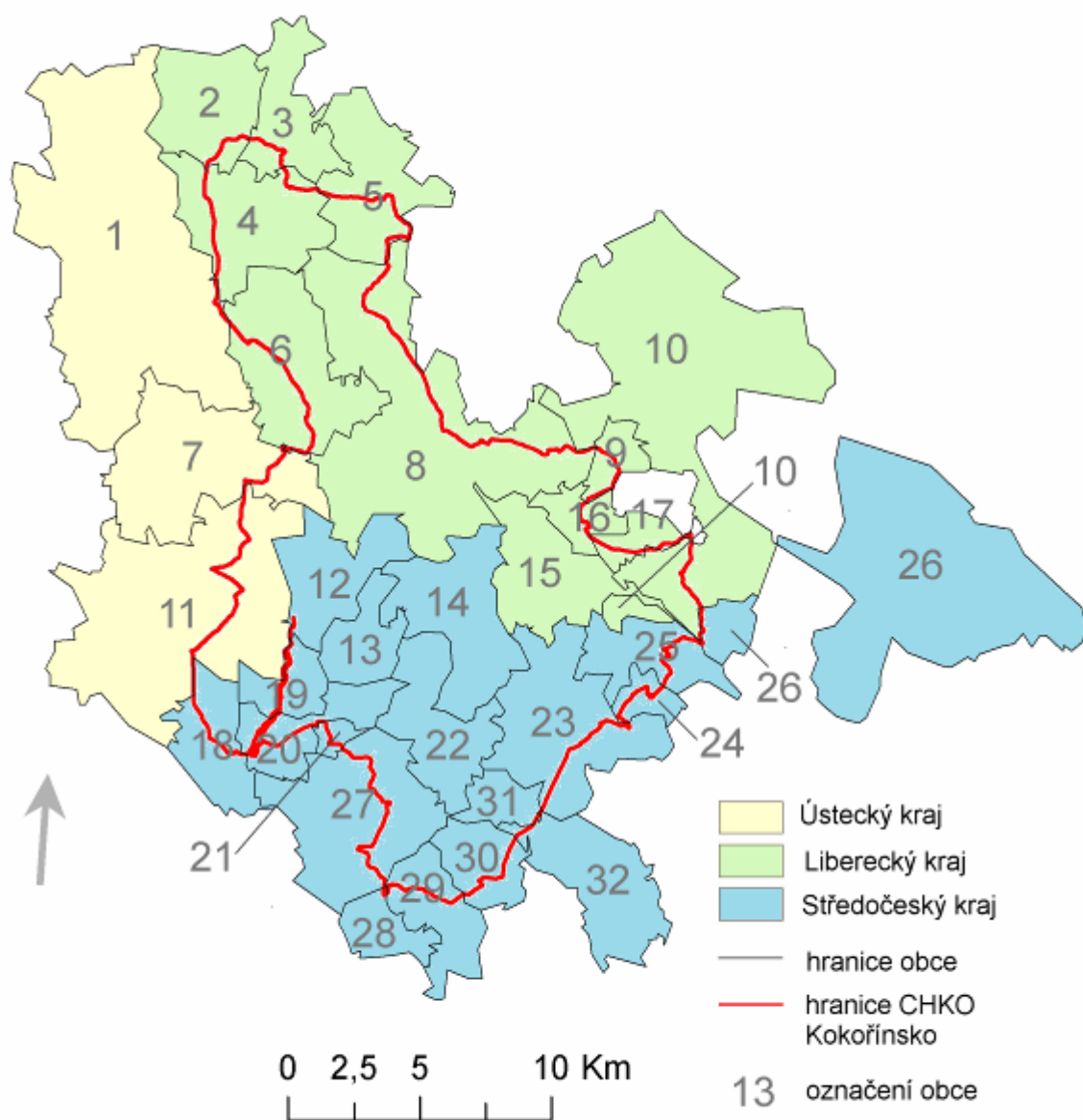
Zdroj: Autor.

Příloha 3: Typy krajinných dominant podle Bukáčka a Matějky (1999)

Kritérium diferenciacie	Typy dominant	Příklady dominant
Počet prvků	individuální x soubor	věž, kostel, hora x sídliště
Původ	přírodní x umělá x duchovní	skála, řeka, hora x rozhledna, vysílač, kostel x místo události, bojiště
Rozsah působení	lokální x regionální x národní	strom, kaplička, kostel x hora, přehrada, dálnice, lom x významná řeka, pohoří
Směr působení	vertikální x horizontální x všesměrná	komín, vodárna x horský hřeben x průmyslový areál
Pohyb	dynamická x statická x kombinovaná	větrná elektrárna x hora, vysílač x radarová stanice, dálnice
Způsob vnímání	vizuální x pachová x hluková	rozhledna, hora x chemická továrna, květnatá louka x dálnice, letiště
Jedinečnost	unikátní x opakující se	výjimečné stavby x hora, lom, větrná elektrárna

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů Bukáčka a Matějky (1999), upraveno.

Příloha 4: Obce CHKO Kokořínsko.

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů Českého statistického úřadu (2005) a programu Quantum GIS 1.5.0., Malování 6.0.

Pozn.:

1 – Úštěk, 2 – Kravaře, 3 – Stvolínky, 4 – Blíževedly, 5 – Holany, 6 – Tuhaň, 7 – Snědovice, 8 – Dubá, 9 – Tachov, 10 – Doksy, 11 – Štětí, 12 – Medonosy, 13 – Vidim, 14 – Dobřeň, 15 – Blatce, 16 – Ždírec, 17 – Luka, 18 – Liběchov, 19 – Tupadly, 20 – Želízy, 21 – Dolní Zimoř, 22 – Kokořín, 23 – Mšeno, 24 – Lobeč, 25 – Nosálov, 26 – Bělá pod Bezdězem, 27 – Vysoká, 28 – Lhotka u Mělníka, 29 – Střemy, 30 – Nebužely, 31 – Kanina, 32 – Chorušice.

Příloha 5: Srovnatelné územní jednotky CHKO Kokořínsko.

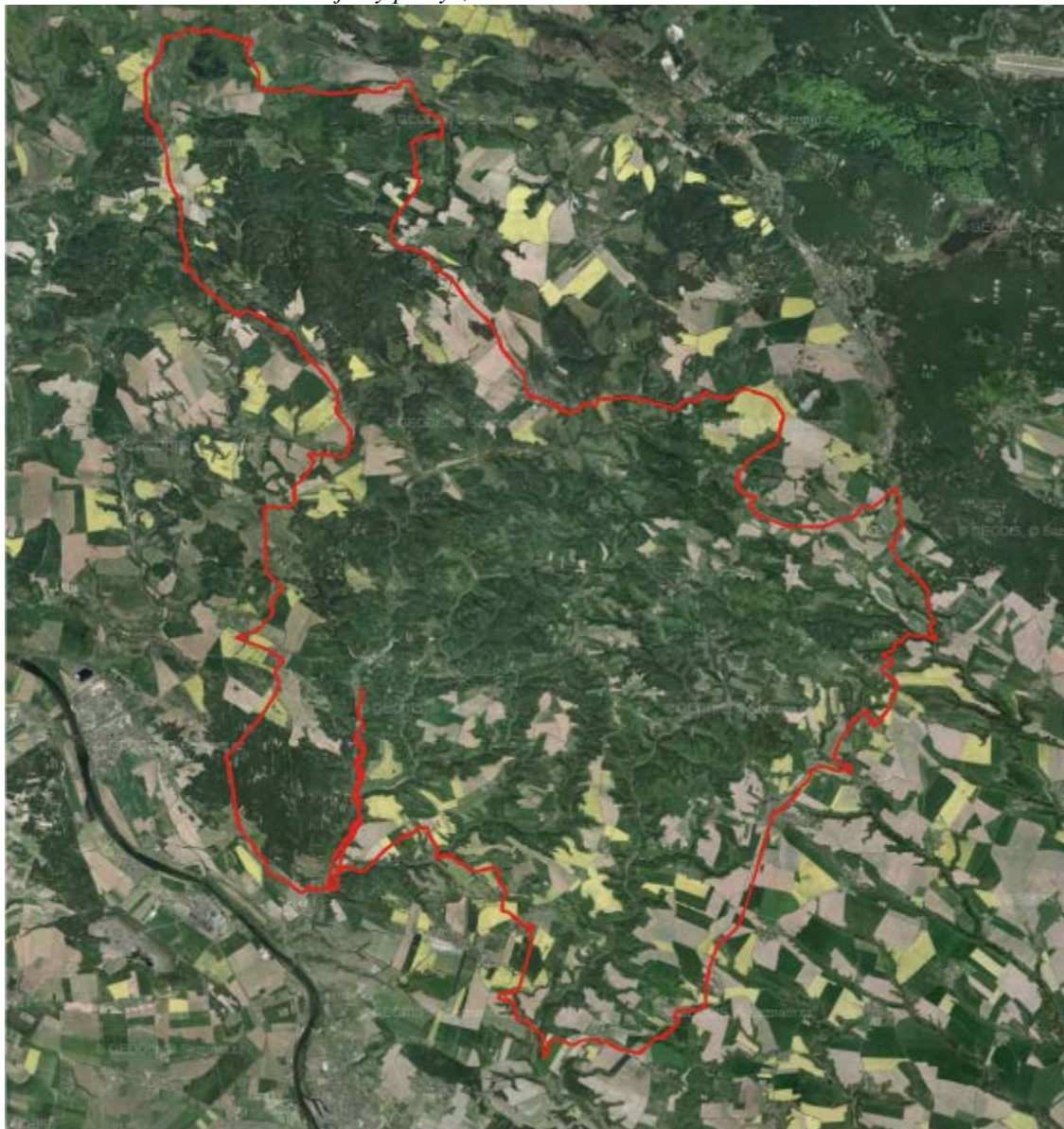

Zdroj: Zpracoval autor s využitím Databáze dlouhodobých změny využití ploch, *Quantum GIS 1.5.0*.

Pozn.: SÚJ = srovnatelná územní jednotka.

1 – Janovice u Kravař, 2 – Blíževedly, 3 – Holany, 4 – Rašovice u Kalovic, 5 – Hvězda pod Vlhštěm, 6 – Loubí pod Vlhštěm, 7 – Domašice, 8 – Trhanec, 9 – Dřevčice, 10 – Zátyní, 11 – Lhota u Dřevčic, 12 – Tuhaň u Dubé, 13 – Dubá, 14 – Strachaly, 15 – Újezd u Chcebuze, 16 – Bylochov, 17 – Deštná u Dubé, 18 – Nedamov, 19 – Korce, 20 – Skalka u Doks, 21 – Chcebuze, 22 – Medonosy, 23 – Osinalice, 24 – Dražejov u Dubé, 25 – Blatce, 26 – Luka, 27 – Kruh v Podbezdězí, 28 – Žďár v Podbezdězí, 29 – Brocno, 30 – Chudolazy, 31 – Dobřeň, 32 – Střezivojice, 33 – Tubož, 34 – Houska, 35 – Vojetín, 36 – Nosálov, 37 – Bezdědice, 38 – Ješovice, 39 – Sitné, 40 – Truskavny, 41 – Březinka u Kokořína, 42 – Šemanovice, 43 – Jestřebice u Kokořína, 44 – Olešno, 45 – Libkovice, 46 – Lobeč u Mšena, 47 – Dolní Zimoř, 48 – Želízy, 49 – Chodeč u Mělníka, 50 – Vysoká u Mělníka, 51 – Bosyně, 52 – Kanina, 53 – Kokořín, 54 – Hledsebe, 55 – Střemy, 56 – Nebužely, 57 – Velký Újezd u Chorušic.

Příloha 7: CHKO Kokořínsko. Krajinný pokryv, rok 2005–2011.

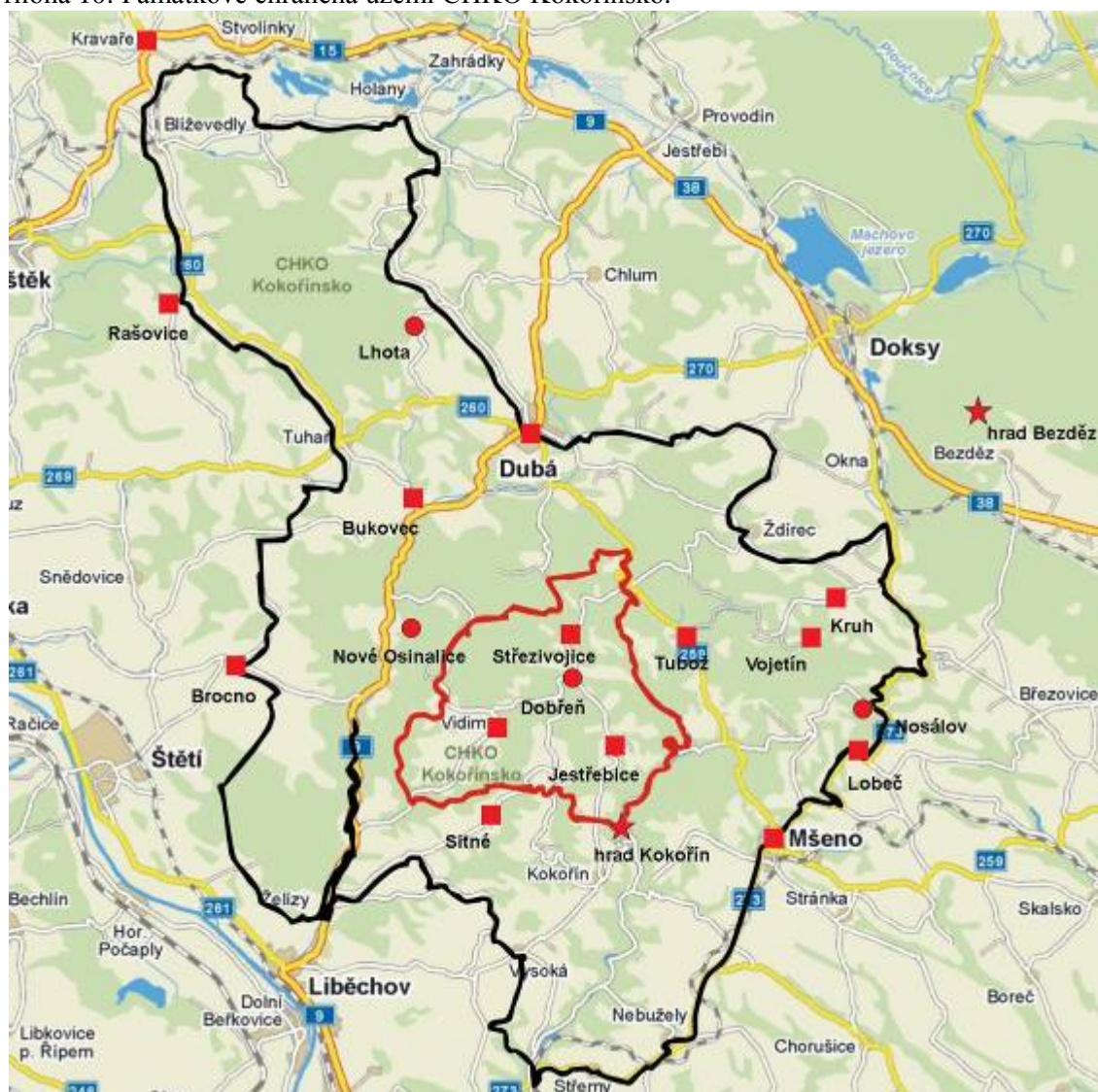
Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů české informační agentury životního prostředí (2010–2011b) a programu Quantum GIS 1.5.0.

Příloha 9: Vývoj počtu obyvatel a počtu domů, CHKO Kokořínsko, roky 1930–2001

		1930 ←	1950	→ 1961	1970	1980	1991	2001
Obyvatelé	počet	44 864	28 067	27 128	24 168	21 693	18 852	19 598
	index	60	100	3	14	23	33	30
	rozdíl	+	x	-	-	-	-	+
Domy	počet	5 143	4 691	3 725	3 374	3 102	4 263	4 722
	index	10	100	21	28	34	9	1
	rozdíl	+	x	-	-	-	-	+

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů ČSÚ (2006). Pozn.: Index = základní index: vyjádření změny vztažené k roku 1948 (viz s. 37)

Příloha 10: Památkově chráněná území CHKO Kokořínsko.

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů Národního památkového ústavu (2011b), MAPY.CZ a programu Quantum GIS 1.5.0., Malování 6.0.

Pozn.: ★ Národní kulturní památka, ● Památková rezervace, ■ Památková zóna, — hranice CHKO Kokořínsko, — hranice modelového území

Před sebou máte dotazník, který je součástí mé diplomové práce zaměřené na vnímání kulturní krajiny. Chtěl bych Vás tímto požádat o jeho vyplnění. Jednu nebo více Vámi vybraných možností označte (např. křížkem). Předem děkuji, že tomuto dotazníku věnujete část svého volného času. Miloslav Husák, student Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze. (pro případ nejasností kontakt: mila.husak@seznam.cz, tel.: 737 638 419)

Část 1. KOKOŘÍNSKO

Jaký je Váš vztah ke Kokořínsku:

☐ je místem mého trvalého bydliště

☐ jsem chalupář/chatař

Upřesněte prosím předchozí otázku. Na Kokořínsku přebývám/navštěvuji ho:

☐ jaro

☐ léto

☐ podzim

☐ zima

☐ v pracovní dny

☐ svátky, víkendy a jiné volné dny

1. Současná krajina Kokořínska je podle Vašeho názoru tvořena:

☐ přírodou

☐ člověkem a jeho výtvoř

☐ přírodou i člověkem a jeho výtvoř

2. Z uvedených pojmů označte takové (libovolný počet), které podle Vašeho názoru vystihují, nebo se významně podílejí na tváři krajiny Kokořínska, jak ji vnímáte právě Vy :

☐ divoká příroda

☐ pískovcové skály

☐ rozsáhlé lesy

☐ hluboké rokle a údolí

☐ kopce a vrchy

☐ potoky, rybníky a mokřady

☐ louky a pastviny

☐ pole

☐ pasoucí se hospodářská zvířata

☐ umělé skalní výtvoř

☐ hrady a zříceniny

☐ zámky a kostely

☐ kapličky a kříže

☐ lidová architektura

☐ turistika a rekreace

☐ romantičnost a tajemnost

☐ zaostalost území

☐ bohatá historie

☐ spojení člověka s přírodou

☐ jiný (napíšte):.....

obráte list

3. Každá krajina má své symboly. Mohou být vytvořeny přírodou, člověkem, nebo společně oběma. Může se jednat o různé památky, tradice a zvyky, výrobky, nebo významné události a místa, mohou být také představovány významnou (třeba jen pro určitou oblast) osobou či každodenními událostmi pro Vás spojenými s tímto územím. Tyto symboly nemusí být vždy jednoznačně pozitivní.

Jaké jsou podle Vašeho mínění symboly Kokořínska? (Napište):

.....

.....

.....

.....

Část 2. VAŠE OBEC NA KOKOŘÍNSKU

Pro potřeby dotazníku se za obec považuje sídlo (vesnice) na Kokořínsku, ve které žijete, nebo ji jako chalupář/chatař navštěvujete.

4. Nyní se, prosím, zamyslete nad tím, jak na Vás osobně působí krajina, ve které se nachází Vaše obec.

Přečtete si níže uvedené dvojice protikladů a na škále 1–5 označte pozici, k níž byste se mezi nimi ve svých pocitech spíše přiklonil/a.

Krajina, ve které leží Vaše obec je:

ošklivá	1	2	3	4	5	pěkná
měnící se	1	2	3	4	5	stále stejná
obyčejná	1	2	3	4	5	výjimečná
divoká	1	2	3	4	5	kultivovaná
moderní	1	2	3	4	5	tradiční
monotónní	1	2	3	4	5	barevná
umělá	1	2	3	4	5	přirozená
narušená	1	2	3	4	5	harmonická
městská	1	2	3	4	5	venkovská
nečitelná	1	2	3	4	5	čitelná
prázdná	1	2	3	4	5	přehlcená
prostupná	1	2	3	4	5	neprostupná
hlučná	1	2	3	4	5	tichá
zapáchající	1	2	3	4	5	vonící
naše	1	2	3	4	5	cizích

5. Jak byste chtěl(a), aby v krajině, ve které se nachází Vaše obec, byly zastoupeny následující plochy?

(1 = více, 2 = spíše více, 3 = stejně, 4 = spíše méně, 5 = méně, 0 = nedokážu posoudit)

zástavba	1	2	3	4	5	0
pole	1	2	3	4	5	0
louky a pastviny	1	2	3	4	5	0
sady, vinice, chmelnice	1	2	3	4	5	0
lesy	1	2	3	4	5	0
vodní plochy	1	2	3	4	5	0
rozptýlená zeleň (aleje, remízky)	1	2	3	4	5	0

6. Je podle Vašeho názoru krajina, ve které se nachází Vaše obec, přetěžována následujícími aktivitami?

(1 = rozhodně ano, 2 = spíše ano, 3 = spíše ne, 4 = rozhodně ne, 0 = taková aktivita u nás není)

zemědělství	1	2	3	4	0
rozvoj bydlení	1	2	3	4	0
výroba	1	2	3	4	0
doprava	1	2	3	4	0
rekreace	1	2	3	4	0
jiná:	1	2	3	4	0

7. Jak velký význam podle Vás mají následující aktéři při ovlivňování změn krajiny, ve které se nachází Vaše obec?

(1 = velký, 2 = spíše větší, 3 = spíše menší, 4 = malý, 0 = nedovedu posoudit)

ochrana přírody	1	2	3	4	0
památková péče	1	2	3	4	0
kraj	1	2	3	4	0
obce	1	2	3	4	0
developerské společnosti	1	2	3	4	0
zemědělci	1	2	3	4	0
občanská sdružení	1	2	3	4	0
chalupáři a rekreanti	1	2	3	4	0

8. Jak podle Vás jednání níže uvedených aktérů ovlivňuje rozvoj Vaší obce. Pokud nemáte s působením daného subjektu žádné zkušenosti, označte nabídku 0.

	brání rozvoji ← → podporují rozvoj				
ochrana přírody	1	2	3	4	0
památková péče	1	2	3	4	0
kraj	1	2	3	4	0
developerské společnosti	1	2	3	4	0
chalupáři a rekreanti	1	2	3	4	0
jiný:	1	2	3	4	0

obratte list

Název sídla (vesnice) na Kokořínsku, ve kterém žijete, nebo ho jako chalupář/chatař navštěvujete (zaškrtněte):

☐ Dobřeň ☐ Jestřebice ☐ Střezivojice ☐ Šemanovice ☐ Vidim

Jste: ☐ muž ☐ žena

Věk (v letech) : ☐ do 30 ☐ 31 - 45 ☐ 46-60 ☐ 61 a více

Vzdělání: ☐ základní ☐ vyučení a středoškolské ☐ vysokoškolské

Ještě jednou děkuji za Váš čas a ochotu.

Vaše případné poznámky, upřesnění:

Příloha 11: Vyhodnocení návratnosti využitých dotazníků anketárního šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011.

zuj	kategorie	předpokládané	celkem	% z předpokládané
Dobřeň	místní	15	10	67
	chalupář	25	10	40
Jestřebice	místní	15	17	113
	chalupář	25	16	64
Střezivojice	místní	15	13	87
	chalupář	25	14	56
Šemanovice	místní	15	12	80
	chalupář	25	14	56
Vidím	místní	15	15	100
	chalupář	25	14	56
Další*	místní	-	5	-
	chalupář	-	8	-
Celkem		200	148	74

Zdroj: Zpracoval autor s využitím údajů anketárního šetření v CHKO Kokořínsko, únor–květen 2011.

Pozn.: *Březinka, Truskavna

Příloha č. 12: Tři nejuváděnější krajinné projevy CHKO Kokořínsko. Anketárního šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011

Místní obyvatelé.

1. Pískovcové skály.

Harasov, srpen 2010.

Chalupáři.

1. Pískovcové skály.

Úvoz u Pavliček, duben 2011.

2. Hluboké rokle a údolí.

Kokořínský důl, říjen 2010.

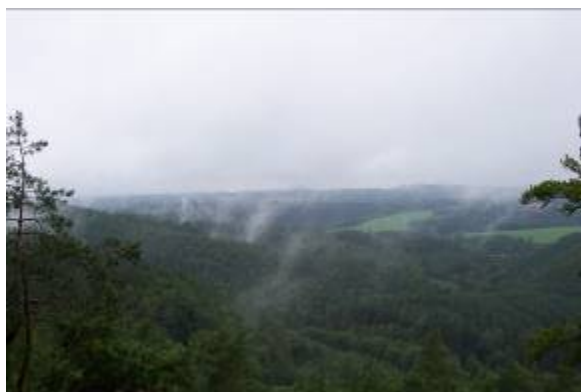
2. Hluboká rokle a údolí.

Údolí Liběchovky u Bukovce, červen 2011.

3. Rozsáhlé lesy.

Výhled z Houseckých vrchů, srpen 2010.

3. Hrad a zříceniny.

Pohled na hrad Kokořín, říjen 2010.

Zdroj: Autor.

Příloha č. 13: Tři nejčastěji uváděné symboly Kokořínska. Anketární šetření v CHKO Kokořínsko, únor – květen 2011.

Místní obyvatelé.

Chalupáři.

1. Hrad Kokořín, srpen 2010.

1. Hrad Kokořín, listopad 2010.

2. Pískovcové skály.

Skalní město u Střezivojic, říjen 2010.

2. Zajímavosti.

Čertovy hlavy, srpen 2011.

3. Stavební památky.

Zámek Kokořín, srpen 2010.

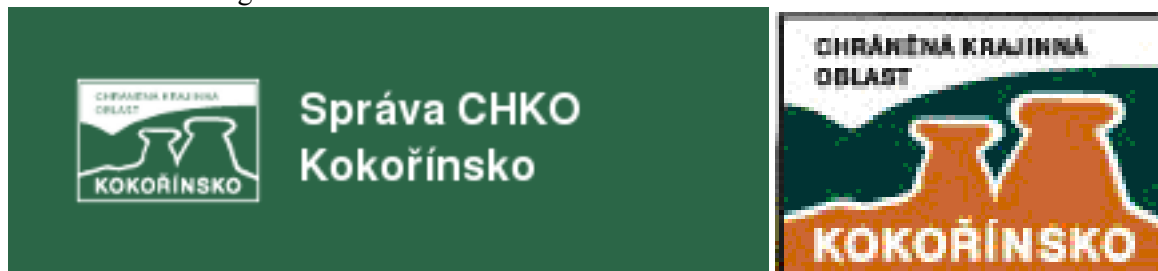
3. Skály.

Boudecká rokle, červenec 2011.

Zdroj: Autor.

Příloha 14: Nové logo CHKO Kokořínsko.

Zdroj: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (2011, 2010c).